

ANTANUI JUOZAPAVIČIUI
PILNAJAM KARNINALE ŽUVUSIAM 17 LIETUVOS
NEPRIKLAUŠOMŲ 1911.13

KARYS

1991
SAUSIS — VASARIS
JANUARY — FEBRUARY
Nr. 1

KARYS

1991
Nr. 1 (1663)

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje pasižvalgius, Žvilgsnis į politiką, Kronika ir Šaulių priedas — Tremties trimitas.

Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075

Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kas du mėnesiai. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami **KARYJE**, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ir birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai ir nuotr. redakcijoje nesaugoma.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$26.00, pusmečiui U.S. \$13.00, atskiro nr. U.S. \$4.50

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

Cekius arba Money Orders adresuoti tik KARYS vardu, - ne "Warrior" ar kt.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published bi-monthly by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$26.00 per year (single copy \$3.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207.

TURINYS

Viršelyje: 1989 m. vasario 13 d. Alytuje įvyko iškilmės nepriklausomos Lietuvos karininko A. Juozapavičiaus gimimo 95-osioms ir mirties 70-sioms metinėms paminėti. Tą dieną prie 1938 metais jo vardu pavadinto tilto per Nemuną (kur A. Juozapavičius žuvo) buvo pritvirtinta memorialinė lenta, o 19 valandą Alytaus antrosios parapijos bažnyčios šventoriuje — minėjimas prie A. Juozapavičiaus kapo.

Vytauto Landsbergio žodžiai	1
V. Bulvičius — Mažosios valstybės pasaulio arenoje	4
A. Gamziukas — Gen. A. Gustaičio lkimas	7
A. Mironas — Laisvės siekimo analogija	12
Dr. K. Pautienius — Lenkų ultimatas ir paskutinis mūšis	16
A. Budreckis — Nuolatinis karžygis Vytenis	18
A. Skopas — Uždegta amžinoji ugnis	22
M. Tytuvėnis — Lietuvos karininko keliai	24
Prezidentas V. Landsbergis Vašingtone	30

KARIO SKYRIAI:

Karinės žinios	26
Mūsų spaudoje pasižvalgius	28
Žvilgsnis į politiką	34

KARIO PRIEDAS

"Tremties trimitas"	44
---------------------------	----

MŪSŲ MIRUSIEJI	54
----------------------	----

ATSTOVAI

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Aurora, Col. — Br. Masiokas, Boston — V. Senūta, Detroit — V. Kutkus, Australia — V. Šalkūnas.

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgaivintas Jugišėse
Amerikos Valstybėse
1950 metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 1 (1663)

SAUSIS — VASARIS

1991

Antanas Smetona,
I ir IV Lietuvos prezidentas

Aleksandras Stulginskis,
II Lietuvos prezidentas

Dr. Kazys Grinius
III Lietuvos prezidentas

VYTAUTO LANDSBERGIO ŽODŽIAI

Lietuvos kelias

Čia spausdinama ištrauka iš Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos pirmininko Vytauto Landsbergio tekstų rinkinio ATGAVĘ VILTĮ (Vilnius, Sąjūdis, 1990). Ištraukos žodžiai, prezidento Landsbergio pasakyti vasario 3-sios priešrinkiminėje konferencijoje, Vilniuje, kai Lietuva ruošėsi lemtingajam žygiui — Nepriklausomybės paskelbimui, prasmingai skamba anų įvykių metines pažymint.

Jau beveik 50-ies metų sunkųjį Lietuvos kelią galime apibūdinti keliais glaustais žodžiais: iš skriaudos — į nevirtį, iš nevirties ir protesto — į viltį ir atgimimą. Ar mūsų, besidžiaugiančių atgimimo išore, netykoja vėl giluminė nevirtis — dar pamąstysime. Nemažėjantis girtuokliavimas ir savižudybių statistika rodo, kad tikras tautos atgimimas dar

Lietuvos Respublikos prezidentas
Vytautas Landsbergis

K. Čikoto nuotr.

nejvyko. Tas didysis Lietuvos uždavinys vis dar iškylęs prieš mus kaip klausimas — ar pajėgsime?

O nueitą kelią, visą Lietuvos nelaisvės kelią nuo pat 1940-ųjų žymėjo pasipriešinimas. Vienoks ar kitoks, įvairių pavidalų, kuriuos jau esame mėginę apibūdinti, kuriuos dar turėsime tirti, smulkiau aprašyti. Kas be ko, lydėjo ir išdavystė, ir tarp abiejų polių laviruojantis konformizmas. Lietuviškai būtų: prisitaikymas ir pataikavimas norint bent jau laikinai išlikti. Rytų valdovo papročiai dar skatino ir pavaldinio apsimitimą, kuris galų gale sąlygojo grėsmę visai prarasti save, nuslydus į savigarbos praradimą, degraduojančios visuomenės ir dvasiškai pakirstos tautos agoniją.

Todėl stipriausias Lietuvos išlikimo veiksnys vis dėlto buvo pasipriešinimas — ginkluotas ir politinis, laisvos minties, moralinis ir kultūrinis. Jo atminimas ir patirtis padėjo rasti vėliausiam pavidalui — Sąjūdžio pasipriešinimui, kurio dalyviai ir šiandien esame.

Iš kur atėjome?

Atėjome iš nežmoniškos, žmogų luošinančios santvarkos ir jos tam tikros pertvarkos, kuri dar lyg tęsiasi, dar vis nepakeitusi santvarkos esmės; bet viliamės, kad jau dabar arba pakeisime, arba išsiveršime prie Laimės žiburio. Tik šmėklos gąsdina: maža ką tepakeisite, niekur neišsiveršite.

Vilties liepsnelė čia įsiplieskia, paglobota delnuose arba pavasarėjančio smagesnio vėjo pūstelėta, čia vėl vos žėruoja po nuovargio įtarumo, rūpesčių pelenais.

Paglobokime ją dažniau prisiminimu, kaip gyvenom prieš dešimtį, penkerius, vos prieš dvejus metus, ir permainų palyginimas mus pastiprins.

O kad politinių permainų banga kyla jau beveik iki savo viršūnės, iki lūžio taško, iš čia ir didelis nerimas visuomenėje, auganti įtampa, vėl vargiai nuslepia baimė — kas toliau, kas bus rytoj? Ar viską laimėsime, ar viską pralaimėsime, ir kas tą nulems? Nepasitikėjimu, visuotiniu įtarumu serganti tauta taip graudžiai norėtų tikėti kuo nors vienu — gal koku švystelėjusiu Sąjūdžiu, gal kokia geresne apsiselbusia partija, gal koku vienu asmeniu... Nejau ji nenorėtų ar nepajėgtų tikėti pati savimi? Nejau kas nors turi atnešti ir padovanoti laisvę ir nepriklausomybę kaip kokį tolimų šalių importinį deficitą?

Pasiimk pati, Lietuva, — sako Sąjūdis. — Išsiugdyk savo laisvę, pajusk širdyje. Nepriklausomybę, — tada tik būsi jų verta.

Kur esame?

Esame mūsų Katedros aikštėje vėjuotą žiemos naktį su ta viena pagrindine teisybe. Atrodo, kad mūsų daug daug, o beveik visai vieni pasaulyje.

Politinės geografijos požiūriu esame trijose vietose iš karto: Tarybų Sąjungoje, Rytų Europoje ir taip netoli Vakarų demokratijų.

Esame Tarybų Sąjungoje, nes vis dar jos valdomi spaudžiami, gąsdinami. Gal ir tebemulkinami, tik jau nė kiek nebeapmulkinami. Kad neteisėtai valdomi, jau ne sykį pasakėme.

Pasaulis, kuris lyg ir nepripažįsta Baltijos valstybių aneksijos, stebėtinai taikstosi su žemėlapio melu. Lietuva, Latvija ir Estija jame spalvinamos taip pat kaip Tarybų Sąjunga, pasiekusi šią pergalę. Išleiskime, manau, nors Lietuvoje teisingą politinį Rytų Europos žemėlapi kuriamo trys Baltijos valstybės būtų kitaip užbrūkšniuotos, — štai čia yra Tarybų Sąjungos laikinai neteisėtai valdoma teritorija. Kai tą teisingą vaizdą kiekvienas, nuo darbininko iki ministro, turėsime mintyse, jau gyvensime kitaip, jau trauksim nuo savęs ir tuos dryžuotus kalinio marškinius.

Bet pasauliui, kuris nejučiom susitaikė su anuo žemėlapio melu, nelengva pripažinti it senam stalinistui: 50 metų klydau. Todėl čia mūsų, Baltijos užkampio romantiškųjų keistuolių, istorinis uždavinys: padėti ir Tarybų Sąjungai, ir Vakarams pažvelgti į save iš pamirštos, nepatogios moralinės pusės.

(Čia apžvelgiamos grėsmės Lietuvai ir formuojama jos dabartinė politinė padėtis.)

Į ateitį

Kokį matome savo kelią į ateitį? Moralinio kultūrinio pasipriešinimo tikslas buvo išverti. Sąjūdžio tikslas — išvystyti, kas išsaugota, atkurti, kas prarasta, pažadinti kūribines jėgas naujiems uždaviniams, kad būtų atkurta ir toliau kuriama Lietuvos valstybė. Čia būtina sąlyga — nepriklausomybė, ir į šį uždavinį dabar sutelktas mūsų dėmesys.

Labai eskiziškai čia gali būti brėžiamos dvi kryptys, metodai, dvi galimybės. Abiejų pradžia, be abejo, — rinkimai į Aukščiausiąją Tarybą ir specialios įgaliotos delegacijos deryboms su Tarybų Sąjungos vadovybe sudarymas. Bet dėl ko tektų derėtis? Taip pat dėl kelio. Ir dėl dalinių, atskirų problemų, ir dėl kelio, kurį pasirinks jau abi pusės.

Vienas tų kelių būtų toks, kurį galime pavadinti dekolonizacijos modeliu. Tai susitarimas su Tarybų

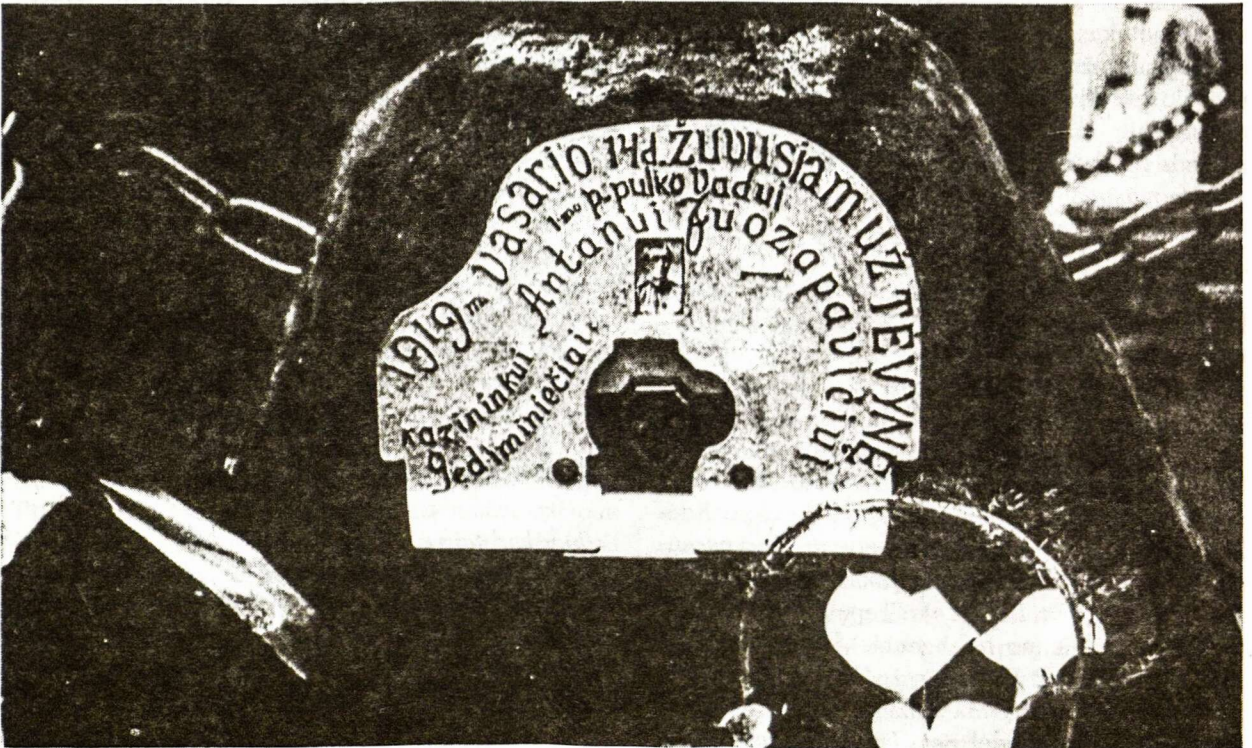
Sąjunga dėl etapų, kaip atstatyti lygiateisių valstybių santykius be staiga sukurtimo abiejose pusėse, parengiant ir įgyvendinant ekonomines, karines, tranzitų ir panašias sutartis, suderinus ir galutinį visos valdžios perdavimo teisėtai Lietuvos vyriausybei, ir svetimos kariuomenės išvedimą su šventa ir visos tautos švenčiama tikrosios nepriklausomybės diena. Žinia, per tą laiką įgyvendinus būtinus savarankiškumo demokratizacijos, privatizacijos ir kitus uždavinius, savarankišką transporto bei ryšių sistemą, savivaldybes visuose lygiuose. Horizontalūs ekonominiai ryšiai — juk jau dabar siekiame rinkos santykių tarp Lietuvos ir Tarybų Sąjungos respublikų — natūraliai pavirstų tokiais pačiais horizontaliais ryšiais tarp valstybių. Visa tai būtų daroma pagal aną modelį, žinant iš anksto ir tarptautine sutartim jau nustatytus Nepriklausomybės datą.

Kitas modelis, kitas kelias būtų suvereniteto atsiėmimas visos pusės, t. y. mūsų valios aktu, reikalavimas, kuris būtų išreikštas politiniu veiksniu. Tai būtų daroma nepaisant galimos aštrios konfrontacijos, nepasiekus derybų lygmens, nes galime būti versti verčiami ginti savo piliečių, pavyzdžiui, į kariuomenę imamų jaunuolių teises ir gyvybes. Tuo

pačiu verstume ir kitą pusę apsispręsti, rinktis prievartos arba teisės kryptį ir pradėti — tikėkimės — derybas.

Toks būtų, kaip mes visi įsivaizduojame, skelbiamas formalus Nepriklausomybės atkūrimas, neturint jos savo rankose — **Lietuvos Respublikos teisinis tęstinumas**. Galėtų ji būti skelbiama nepavaldi TSRS jurisdikcijai, vėlgi su vienokiomis ar kitokiomis pasekmėmis. Eidami į nepriklausomybę, šiuo atveju patektume ir į didelę priklausomybę nuo aplinkybių ir nuo mūsų pačių visuomenės atsparumo, kuris tiek dar nėra išbandytas, nuo vienybės, kuri atrodo čia reali, čia nereali, nuo pilietinės sąmonės, prieš akis regint, žinoma, ir tam tikro chaoso riziką, ir nežinant užsienio galutinio požiūrio, jo simbolinės arba realios paramos, kuri būtų vienaip ar kitaip lemtinga.

Visose tose galimybėse ir dar neįžvelgiamose aplinkybėse reikšmingai susitiks mūsų pačių mąstymai, pasirinkimai ir išorinių jėgų diktuojami priežastingumai. O dabar, aišku, mūsų laukia artimiausi žingsniai, net jau dienomis skaičiuojami ateities įvykiai.

Antkapis Alytaus bažnyčios šventoriuje

MAŽOSIOS VALSTYBĖS PASAULIO ARENOJE

GEN. Št. MJR. VYT. BULVIČIUS

Šis straipsnis buvo spausdintas 1939 m. Karyje. Čia perspausdiname šiek tiek sutrumpinę, išjungiant dabarčiai mažiau reikšmingas mintis. Straipsnio autorius prisimintinas kaip labai gabus Lietuvos kariuomenės karininkas, autorius, nemaža rašęs ano meto spaudoje, 1939 m. atskiru leidiniu publikavęs "Karinis valstybės gynimas", lektoravęs VD universitete. Liaudies kariuomenės laikotarpyje dirbo 179 šaulių divizijos štabe. 1941.VI.8-9 naktį išvežtas į Rusiją ir Gorkio kalėjime 1941.XI. sušaudytas. LE XXVI t., p. 98, A.MŽ. rašo. "Paskaitose itin pabrėžė penktosios kolonos veiklą ir 1939 - 40 slapta atrinko keliolika vyrų ir merginų, kuriuos ruošė tik po tris, — jei ištiktų Lietuvą okupacija, šie trejetukai būtų slaptos spaudos ir kt. sietyniečiai ar sietuviai. Paruošto būrelio nariai iš jo gavo geltoną, žalią ar raudoną siūlelį ir po ciano kalio kapsulę...

Red.

Kelioms mažoms valstybėms paskutiniaisiais metais netekus nepriklausomybės, mūsų tarpe atsirado nemaža žmonių, kurie į mažų valstybių ateitį pradėjo žiūrėti labai pesimistiškai. Savo pesimizmą dėl mažųjų valstybių galimumų gintis karinėmis jėgomis jie dažniausia pareiškia šiais žodžiais: *Juk visvien mūsų kariuomenė jokiam didžiajam priešui neatsispirs*"; ir tuo laiko visą reikalą įrodytu, tolesnių ginčų nevertu.

Noriu parodyti mūsų pesimistams kelis dalykus, kurie, gal būt, privers juos pagalvoti, kad jie, nors tariasi šaltai ir bliviai protaujį — vis dėlto, savo galvoje kai ko nedažiūri.

Jeigu mažos valstybės negali atsispirti didelėms — natūraliai kelių dešimtmečių bėgyje didelės valstybės turėtų sulikviduoti mažąsias. Maža to! Kadangi negalima rasti ribą, kurią valstybę reikia laikyti didele, o kurią maža: *net ir tik dviems valstybėms pasaulyje telikus — viena iš jų būtų mažesnė už antrąją ir todėl turėtų būti likviduota*. Tepasako mūsų pesimistinio nusiteikimo inteligentas, kodėl šitaip pasaulyje neįvyksta? Koki dėsnių čia veikia? Kodėl per amžius matome greta didžiųjų valstybių gyvuojant ir mažąsias? Kodėl *net šiame mažoms valstybėms tariamai nepalankiame amžiuje matome, vis*

dėlto, naujų mažųjų valstybių išikūrus daug daugiau, negu kad žlugus? Ar šis faktas neparodo kai kurių mūsų buhalteriška galvojančių inteligentų proto siaurumą? Buhalteriška galvojančiais vadintuos, kurių visą logika remiasi matematišku skaičiavimu: *"mūsų kelios divizijos, prieš keliasdešimt; išvada — nėra tikslo priešintis"*.

Meskime žvilgsnį artimiausiom mūsų valstybės praeitin. Kaip šiandien, taip lygiai 1918 - 20 m. matėme tą patį mūsų visuomenės skilimą į dvi dali. Didesnioji dalis ragino kovoti iš paskutiniųjų, negalvojant, kokį tikslą ta kova pasieks, nes labai sunku buvo įrodyti, kad to meto menkos lietuvių jėgos pasieks ko nors realaus. Protu nemokėdami įrodyti, kad yra galimumo Lietuvai atgauti nepriklausomybę, ragino, vis dėlto, tikėti, kad atgaus. Tai buvo žmonės to tipo, kurių ir šiandien yra didelė dauguma, kurie ragina ginkluotis, aukotis, nors nevisuomet moka logiškai pamatuoti, ko gi konkrečiau pasieks mūsų apsiginklavimas.

Antroji visuomenės dalis 1918 - 20 m. tarėsi galvojanti daug logiškiau. Ką gi padės mūsų menkutis, neįgudusių rankų valdomas ginklas prieš priešų armijas, turinčias ir karo techniką, ir karo patyrimą? Ką gi mes galime suorganizuoti? Kelis pėstininkų pulkus — menkai ginkluotus, dar menkiau mokytus, kelis eskadronus, kelias baterijas. Ogi prieš yra divizijos, korpai, armijos. Priešas turi daug savo ginkluotų šalininkų net pačioje Lietuvoje. Tad ar verta barškinti ginklais ir tik prieš nemononę užsi-traukti? *Šio tipo žmonės ir šiandien į visas mūsų pastangas ginkluotis atsako tik "labai gudriu" posakiu: "vis vien nieko iš to nebus"*. Jie joku būdu negali suprasti, kokį tikslą galutiniame atvejuje pasiekia mažosios valstybės kariuomenė. *Jie gal ir žino, kad be kariuomenės 21-rius metus Lietuva nebūtų nepriklausoma išgyvenusi — bet koki čia dėsnių veikia, kad taip atsitiko — to nepajėgia suprasti*.

Visuomenės suskilimas į pasiryžėlius-kovotojus ir į pesimistus-aimanuotojus kilo daugiausia iš to, kad pirmieji vadovaujasi daugiausia sveiku gyvybės instinktu, gi antrieji remiasi tariama logika, kuriai tačiau nėra suteikta pakankamai pagrindinių kovos dėl būvio dėsnių pažinimo. Senesniais amžiais tautos vadovaudavosi beveik išimtinai instinktu, todėl tau-

toms niekad nekildavo klausimas, ar išsimoka kovoti su priešu. Priešas puola tautą, priešas engia tautą — taigi reikia kovoti. Šveicarų saujelė, sukildama prieš galingąją Austrijos imperiją, pasekė sveika Viliaus Tellio instinktą, bet ne tariamąją logiką Attinghauzeno sūnėno, kuris sakėsi matęs Austrijos galybę ir galįs tvirtinti, jog iš šveicarų pastangų nieko gero nebūsią.

Vėlesniais laikais tautos “pragudrėjo”. Neno-rėjo jau instinktu tenkintis, bet panoro protu pama-tuoti savo karinius veiksmus. Protas, betgi, pareng-tas neblogai matematikos srityje, bet silpnokai stra-tergijos srityje. Toks protas linkęs galvoti matematiš-kai — lyginti tik jėgų dydį ir jau daryti iš to išvadas, visai užmiršdamas kitus pagrindinius kovos dėl bu-vimo dėsnius.

Visa pasaulio istorija prikišamai rodo, kad pa-saulis tvarkosi tokiais dėsniais, kurie greta didžiųjų valstybių pateisina ir mažųjų valstybių buvimą, gre-ta didžiųjų kariuomenių reikšmės, suteikia prasmę ir mažosioms kariuomenėms. Kaip gamtoje pagrindinis dėsnis yra pusiausvyros dėsnis, taip lygiai ir valstybių santykiuose pagrindinį vaidmenį vaidina kova dėl pusiausvyros sugriovimo (dinamiškosios valstybės) ar pusiausvyros išlaikymo. Šioje kovoje kiekvienanet ir mažiausia jėga yra branginama. Me-chanikoje vienai didelei jėgai atsispirti nebūtina turėti tokią pat didelę jėgą, bet galima pasitenkinti keliomis atstojamosiomis. Lygiai tas pat tautų santy-kiuose — pusiausvyros sistemoje turi savo prasmę tiek didelės, tiek mažos valstybės. Kiekvienai didžiajai valstybei, kiekvienai organizuojamai koali-cijai svarbu yra kelias mažosios valstybės divizijas turėti savoje, bet ne priešingoje pusėje.

Bloga yra ne toms valstybėmns, kurios yra mažos, bet toms, kurios neturi pakankamai jėgų savo piliečių interesams apsaugoti.

Tiesa, reikalas nėra taip paprastas ir nekompli-kuotas, kad jį būtų galima visiškai apibūdinti vienu posakiu: “*Valstybės ginkluotųjų jėgų dydis turi ati-tikti tuos interesus, kuriuos ji rengiasi kare ginti*”. Politikos keliai yra painūs. Politikos kombinacijų ga-limumai labai dideli ir todėl net, palyginti, nebloggeriškai apsisaugojus, galima sulaukti politinių ne-malonumų; tačiau tie nemalonumai neaplenkia nei didžiųjų, nei mažųjų valstybių.

Valstybės mažumas jos kariškam saugumui ken-kia tik tuomet, kai ji dėl kurios nors specifinės savo padėties gali tapti vietinio didelės valstybės užpuo-limo auka. Ypač šis pavojus gresia kultūriškai atsil-

kusioms tautoms. Jų diplomatija yra paprastai silpna ir todėl ginkluotosioms jėgoms tenka išpirkti ir di-plomatinijos silpnumą. Tačiau ryšiui ir susisiekimui tobulėjant, mažų valstybių su silpnai dirbančiais di-plomatiniais aparatais lieka vis mažiau, valstybių in-teresai vis labiau susipina ir todėl suorganizuoti vie-tinio pobūdžio karas dar nereiškia mažai valstybei katastrofos, žinoma, jeigu ji yra tinkamai pasiryžusi ir pasirengusi gintis. Tokio karo nulėmimui dar dau-gelis veiksnių turės įtakos; o tų veiksnių daugumas pasireišk tik karo eigoje.

Labiausia tačiau kiekvienai valstybei kenkia vidaus atsparumo stoka. Tuo tarpu naujausioje isto-rijoje nematome nė vieno pavyzdžio, kad būtų žuvu-si vidujiniai atspari valstybė.

Kai maža valstybė susitvarko taip, kad nesibijo skaldymo iš vidaus, kai turi savo interesų dydžiu atitinkančias ginkluotąsias jėgas, kai turi veiklią di-plomatiniją ir aukotis pasiryžusius piliečius — mažoji valstybė gali ramiai į savo ateitį žiūrėti. Tiesa, nuo politinių nemalonumų visiškai apsidrausti negali nei didelė, nei maža valstybė. Todėl ir reikalingas pi-liečių pasiryžimas, ištikus reikalui, aukotis. Tačiau lieka dar vienas dalykas, kurį, nelikvidavus, mažoji valstybė nesijaus pakankamai stipri. Šis dalykas — mažųjų valstybių piliečių nepasitikėjimas savo jėgo-mis.

Nors nuodugni ir gili pasaulio istorijos studija ir prieina neabejotinos išvados, kad ateitis yra mažųjų valstybių, betgi šią tiesą įrodyti mažosios valstybės piliečiui yra tiek pat sunku, kiek prieš porą šimtmečių buvo sunku įrodyti, kad žemė apskrita. Pilietis yra linkęs žiūrėti labai siaurai — jam gali kiek nori įrodinėti žemės apskritumą, o jis vis sakys, kad muilini akis, nes jis puikiai mato, jog žemė plo-kščia. Tik kai mokslinio horizonto praplėtimu ir si-stemingais įrodymais mokykloje pilietis įtikinamas — tuomet jis pradeda just žemės apskritumą. Lygiai taip pat su mažųjų valstybių problema, tik mokykla čia neateina pagalbon tikrajam mokslui. Mokykla su pasigardžiovimu pasakoja apie didžiųjų valstybių di-dingumą ir jėgą, gi apie daug kilnesnes ir pastove-snes mažųjų valstybių sukurtas gėrybes mokykla be-veik neužsimena. Ar žino mūsų moksleivis, kad vi-sus penkis didžiųjų tikybių genijus (Konfucijų, Bud-dą, Zaratustrą, Mahometą ir patį Kristų) yra davę pasauliui mažos valstybės, o didelės valstybės — nė vieno. Ar žino moksleivis, kad tikrą piliečio gerovę buvo ir yra sukūrę daugelis mažų valstybių, gi di-delės niekuomet — nei praeityje, nei dabartyje. Ar

žino, kad įtemptuose, pasauliniuose karuose didžios valstybės daug lengviau subyra, kaip mažosios? Ar žino, kad vidaus atsparumas mažų valstybių būna dažniausia žymiai didesnis negu didelių?

Mokyklose skelbiamoji istorija pilna pasakojimų apie didelių valstybių žygius. Tuo moksleiviui įkvepiamas skeptiškumas dėl mažųjų valstybių vaidmens ir ateities, nes dirbtinai sudaromas vaizdas, būk žmonijos likimą nulemia tik didelės valstybės, būk tik jos suteikia dvasinį turinį šimtams ir tūkstančiams metų.

Nenoriu pasakyti, kad istorijos mokant reikia mestis į kitą kraštutinumą — aklą didelių valstybių smerkimą. Neteisinga būtų skelbti, esą Lietuva turinti gyventi susiskaldžiusi giminėmis, kaip prieš Mindaugą gyveno, o Vokietija susiskaldžiusi liliputiškomis valstybėlėmis, kaip iki Bismarko laikų. Viskam yra ribos. Tas ribas nurodo ir teorija ir istorija. Todėl mokykla turi ieškoti tik tiesos visuose klausimuose ir palankiuose mažoms valstybėms ir nepalankiuose. Tačiau dabartiniu metu mokykloje tik retai moksleiviui teparodoma su kokia vidurinio gyvenimo menkybe tikrumoje dažniausiai yra surišta didžiųjų valstybių žygiai. Moksleiviui neįskiepijama ta neabejotina tiesa, kad tai, ką didžiosios valstybės kultūra nešė teigiamo, paprastai būdavo sukuriama tuomet, kai ta valstybė būdavo maža. Pažiūrėkime senosios vidutinių amžių ir naujosios istorijos puslapius ir ten rasime, kad didžiausi *pozityvūs* kūrėjai gyveno mažose valstybėse ir dažnai tik šimtmečiams praėjus būdavo pasisavinami didžiųjų valstybių, nors tos valstybės net neegzistuodavo tuomet, kai tie kūrėjai kurdavo.

Todėl visiems savo piliečiams turime skiepyti, kad *mažai valstybei karinio saugumo atžvilgiu pavojingas ne jos mažumas, bet nepasitikėjimas savimi, kurį kelia pesimistai-aimanuotojai*. Jų akimis žvilgterėjus į pasaulį, tikrai pamatome labai klaidų vaizdą: nėra tos valstybės, kuriai negrėstų didžiulės negerovės.

Taigi, pesimisto akimis žiūrint, visų valstybių kuo juodžiausias likimas laukia. Visų valstybių piliečiai turėtų aimanuoti ir baimintis kiekvienos sunkenybės, kaip tai mūsų pesimistai-aimanuotojai daro. O kaip gi bus iš tikrųjų?

Iš viso to išvados mums: *turime energingai organizuotis ir dirbti ginkluotųjų jėgų, ekonomikos ir kultūros srityse; turime paraližuoti pesimistų-aimanuotojų kenksmingą įtaką*.

Dail. Anastazijos Tamošaitienės tautiniais motyvais audinys (medvilnė ir vilna) 64 x 121 cm, *Eglė žalčių karalienė*

BRIGADOS GENEROLO ANTANO GUSTAIČIO LIKIMAS

ALGIRDAS GAMZIUKAS

1990 metų balandžio 26 dieną Lietuvos Respublikos Aukščiausias teismas okupantų nužudytą buvusį Karo aviacijos viršininką A. Gustaitį pripažino nekaltu — t. y. reabilitavo. Tą pačią dieną minėto teismo teisėjas J. Burneikis geranoriškai leido susipažinti su tiek metų NKVD ir jų įpėdinių slėpta byla Nr. 1966 bei perdavė Lietuvos technikos muziejui suėmimo metu iš generolo atimtus dokumentus ir nuotraukas.

Pavarčius bylą, perskaičius sausus, lakoniškus, bet kartu ir šiuropius jos puslapius paaiškėjo paskutinės talentingiausio mūsų aviacijos konstruktoriaus gyvenimo dienos.

Tik okupavus Lietuvą Raudonajai armijai, 1940 m. liepos 12 d. A. Gustaitis kreipėsi į JAV konsulatą, prašydamas vizos. Amerikiečiai jos nedavė. Teko likus Lietuvoje dalyvauti savo kūrinio — Lietuvos karo aviacijos agonijoje. A. Gustaičio vadovaujama likvidacinė komisija darbą baigė 1940 gruodžio 31 dieną. O nuo 1941 sausio I dienos generolas paleidžiamas į atsargą, kaip “neradus panaudojimo Raudonojoje armijoje galimybės”. A. Gustaitis priimamas į Kauno universitete naujai įkurtą Statybos fakultetą vyr. dėstytoju skaityti ventiliatorių kursą. Šiose pareigose jis išbuvo iki suėmimo dienos. Matydamas, kad Lietuvoje jo ramybėje nepaliks, generolas toliau ieškojo galimybės išvykti užsienį. Žmonai užsirašius vokiete, atsirado galimybė repatrijuoti į Vokietiją, tačiau tuomet tektų priimti šios šalies pilietybę. Kita galimybė — šeimai repatrijavus, pačiam pabandyti pereiti sieną nelegaliai. Iš Vokietijos A. Gustaitis tikėjosi pasiekti JAV, kur galėtų dirbti aviacijos inžinieriaus darbą bei skraidyti. Tokį išvykimo iš Lietuvos variantą jis ir pasirinko.

Pats neturėdamas reikiamų ryšių, A. Gustaitis kreipėsi į buvusį savo adjutantą kapitoną A. Tindžiulį, prašydamas surasti jam vedlį. 1941 m. kovo 2-ą dieną Kaune, Baranausko g-vėje Nr. 25, Mamertaitės bute Tindžiulis supažindino Gustaitį su “kulturferbando” vadovu R. Kosmanu, kuris pažadėjo suorganizuoti sienos perėjimą, perspėjęs, kad vedliui teks sumokėti 3000 rublių. Taip pat jis garantavo sienos perėjimo saugumą ir užtikrino, kad vokiečių pusė bus perspėta.

Kovo 4-osios rytą A. Gustaitis atvyko pas atsar-

gos leitenantą Poderį, gyvenusį Dariaus ir Girėno gatvėje Nr. 55, laukti Kosmano siunčiamo vedlio, slapyvardžiu “Adomas”. Čia jau buvo Tindžiulis bei atsargos kapitonas Augutis. Vedlys vėlavo, pasirodė tik apie 14 val. Tuo tarpu traukinys į Vokietijos pasienį išvykdavo 14 val. 50 min. Teko skubėti. “Adomas”, kaip vėliau paaiškėjo Jonas Prabulis, paėmė pinigus, paaiškino, kad bilietus reikia pirkti miesto kasoje (kelionių biure) iki Alytaus, bet išlipti Šeštokuose, atsisakė kartu vesti Augutį ir, pažadėjęs sukurti traukinyje, išskubėjo. Poderis apsiėmė nupirkti bilietus. Tindžiulis nuskubėjo namo pasiimti daiktų, o Gustaitis nuvyko į stotį. Atėjo traukinio išvykimo laikas, bet nei Poderis, nei Tindžiulis stotyje nepasirodė. Išvyko vieni Gustaitis su vedliu J. Prabuliu. Šeštokų stotyje išlipus ir praėjus apie 200 m nuo traukinio, Prabulis perdavė Gustaitį kitam vedliui, savo broliui paaugliui Vytui. Šis pasiūlė sėstis į vežimą, važniuojamą vietinio gyventojų Anzos. Pavažiavus apie puskilometrį, vežimą sustabdė du pasieniečiai ir pareikalavo dokumentų. Juos paėmę, pareiškė, kad Anza, kaip vedlys per sieną, seniai jų ieškomas. Tai išgirdęs, Gustaitis bandė bėgti, bet pasieniečiams pradėjus šaudyti, sustojo. Tai įvyko 1941 m. kovo 4-ąją, apie 19 val. 30 min., Šeštokų apylinkėse. Kovo 5-tąją LTSR NKVD VSV 3 skyriaus 3 poskyrio vyresnysis oper. įgaliotinis ltn. Milovzorovas surašė, o LTSR NKGB komisaras maj. Gladkovas ir LTSR prokuroras V. Niunka patvirtino nutarimą areštui. Orderis suėmimui Nr. 4880 A. Gustaičiui pateiktas kovo 6-ąją. Tą pačią dieną jis atvežtas į Kauno kalėjimą, o jau sekančią dieną TSRS NKGB komisaro V. Merkulovo asmeniniu įsakymu išvežtas į Maskvą.

Šiuos faktus pavyko atsekti iš byloje esančių dokumentų bei pirmųjų apklausų protokolų. Beje, kartu sulaukėtas Jonas Prabulis neigė, kad jis kada nors buvo sutikęs Gustaitį, o juo labiau, ėmęs iš jo pinigus. Vienas įdomiausių dokumentų — A. Gustaičio ranka Kauno kalėjime rusų kalba rašyti parodymai. Tai paskutinis mums žinomas generolo rankraštis. Štai šio teksto vertimas:

Savarankiški parodymai

Apie nelegalų valstybinės sienos perėjimą

Gen. A. Gustaitis Kauno kalėjime 1941.03.06. Tai paskutinioji jo nuotrauka. Rusiškas užrašas: Gustaitis Antanas Kazys 1898

pradėjau galvoti 1941 metų pradžioje, pasitraukęs iš karinės tarnybos. Pradžioje šios minties vengiau, kadangi iš principo nenorėjau palikti gimtosios žemės, bet palaipsniui atsirado naujų priežasčių ir įspūdžių, kurie galų gale paskatino mane imtis jos realizavimo. Pagrindine priežastimi buvo mano nušalinimas nuo lakūno profesijos, kuriai paskyriau pastaruosius 22 gyvenimo metus. Be to, bandyti nelegaliai pereiti sieną skatino ir materialinės priežastys; aš numačiau, kad esant labai aukštomis kainoms, man bus sunku aprūpinti šešių asmenų šeimą. Aš tikėjau, kad Šiaurės Amerikoje, kur šiuo metu sparčiai vystosi aviacinė pramonė, galėsiu gauti savo specialybės inžinerinį darbą ir turėsiu galimybę skraidyti bent jau sportinėje aviacijoje. Kadangi dar 1940 metų liepos mėnesį užsirašiau Amerikos konsulate į kandidatų emigruoti Šiaurės Amerikon skaičių, nutariau tai įvykdyti pereidamas Vokietijos sieną. Mano žmona, būdama vokiečio dukterimi, turėjo teisę tapti Vokietijos piliete, bet aš, kaip lietuvis, nenorėjau pasinaudoti galimybe tapti Vokietijos piliečiu; aš norėjau pasilikti galimybę tolimesnei kelionei ir todėl, leidęs žmonai repatrijuoti, pats nutariau pereiti sieną nelegaliai.

Sienos perėjimui, pirmiausia reikėjo rasti asmenį, kuris turėtų ryšius su organizacija, užsiimančia pervedimu. Šiame reikale man padėjo vienas atsargos karininkas, kurio pavardės aš neturiu teisės minėti, kadangi jis veikė mano nurodymu. Jis užmezgė ryšį ir suruošė susitikimą su vienu iš organizacijos, užsiimančios pervedimu per sieną, vadovu. Susitikimas įvyko kovo 2-ąją. Jo metu buvo aptarta tokia perėjimo tvarka. Kovo 4-ąją, perėjimui paskirtą dieną, 11 valandą turėjo įvykti mano ir asmens, turėjusio lydėti iki perėjimo vietos, susitikimas. Susitikimo vieta — Poderio butas, Dariaus ir Girėno gatvėje Nr. 55. Palydovo slapyvardis — Adomas. Adomas, kaip išaiškėjo — Jonas Prabulis į susirinkimą atvyko tik 13 val. 50 min. Kadangi turėjome išvykti iš miesto geležinkelio stoties 14 val. 50 min., aptarimui turėjome labai mažai laiko. Sutarėme, kad Jonas Prabutis sutiks mane traukinyje Kaunas - Alytus. Atvykęs į geležinkelio stotį, sėdau į vagoną be bilieta, kad negaišti stotyje. Bilietą nusipirkau Kazlų Rūdos stotyje iki Alytaus. Buvau įspėtas, kad atvykęs į Šeštokų stotį, turėsiu išlipti iš traukinio. Išlipęs priešingoje nei stoties pusėje,ėjau pirmyn ir į šoną nuo traukinio, reguliuojamas

TVIRTINU — УТВЕРЖДАЮ

Forma № 1
Forma № 1

3 марта
ПРОК ГОСБЕЗОП
ЭКОР ГОСБЕЗОП
Решение VRLK органы власти
исполнительный орган НКВД
(ГЛАДКОВ)

Areštą sąskijonoju
Arist dancioniruku

Кашелю паралис—Подпись прокурора

1941 м.
г.

3 марта 6

diena
dnya

Kutanimas (areštui)

Постановление (на арест)

г. Каунас, 1941 м. марта 5 dieną
г. дня

А. Лис. TSR VRLK ст. оперуполномоченный 3 отделения 3 отдела УГБ
(pareigis—должность) (skyrus ir organas—отдел и орган)

НКВД Лит. ССР: Лейтенант госбезопасности — ШИЛОВЗОРОВ

(vardas ir pavardė—звание и фамилия)

Įstejės gautą Lietuvos TSR VRLK medžiagą apie nusikalstamą veiklą
рассмотрев поступившие в НКВД Лит. ССР материалы о преступной деятельности ГУСТАЙТИС
Антанас сын Казис, 1898 года рождения, уроженец д. Яблоново, Мариампольс-
(pavardė, vardas, tėvo vardas ir kt.—фамилия, имя, отчество)
ского уезда, по национальности литовец, гр-н ССР, из крестьян, беспар-
(patalymų duomenys—уставочные данные)
тийный; образование высшее, женат, со слов — не судим, с 1919 по 1941 г.
служил в Литовской армии, последний чин — бригадный генерал. Проживает
г. Каунас, Лакуно-Плянтас 43.

**K a d a u i
K a š e l :**

(bet kuria forma plačiau išdėstyti)—в произвольном изложении дается развернутой.

Что ГУСТАЙТИС Антанас сын Казиса, 4 марта 1941 года попытался
arešto būtinumo motyvai—мотивировка необходимости ареста.
незаконно перейти государственную границу из ССР в Германию, при че-
duoti patodumai—приводятся выдержки из показаний.
при задержании пытался бежать, но был задержан после произведенных по
aktų revizių ištraukas—выдержки из актов обследования реинант
тём несколько выстрелов из винтовки.

При задержании обнаружены секретные материалы о численности и
I. II. III.
мест, самолетов, достоящих на вооружении РККА.

Генерал ГУСТАЙТИС, будучи начальником авиации литовского
Lietuva одним из самых активных приверженцев бывшего президента ССР.

Gen. A. Gustaičio arešto nutarimo kopija

paskui einančio Prabulio. Palaukus man nurodė vežimą, į kurį turėjau sėsti, kai kiek paėjus jis mane prisivys. Vežimą nurodė, kiek pamenu, vaikiną, kaip vėliau paaiškėjo — Vytas Prabulis., Privažiavus vežimui, paprašiau mane pavežti ir atsisėdęs pradėjau klausinėti apie padėtį ir apylinkes. Pervažiavus bėgius, mus sustabdė du pasieniečiai, kurie tikrindami dokumentus garsiai pareiškė, kad pagaliau sulaiškė vedlį Anžą. Man pasidarė aišku, kad mane sulaukys ir už bandymą nelegaliai pereiti sieną pateksiu į kalėjimą. Todėl pabandžiau bėgti, bet greitai sustojau. Mane vijęsi pasieniečiai keletą kartų iššovė. Aš ginklo neturėjau.

Į man užduotą klausimą pasakyti organizacijos vadovo, su kuriuo buvau susitikęs pavarde, pareiškiau, kad kovo 2-osios susitikimo metu jis pasivadino Kosmanu, bet kadangi aš pats kreipiausi į jį pagalbos nelegaliai pereiti sieną, tai privalau pilnai atsakyti už jį savo poelgi ir prašau aukščiau minėto asmens mano byloje netraukti atsakomybės.

Su Kosmanu mane supažindino atsargos kapitonas Tindžiulis, kurio aš prašiau surengti asmeninį susitikimą, kad aptarti nelegalaus sienos perėjimo būdą. Kadangi anksčiau Tindžiulis buvo mano paval-

diniu, šioje byloje laiku jį visai nekaltu ir prašau visą atsakomybę skirti man.

Susitikimas su Kosmanu, dalyvaujant Tindžiuliui įvyko kovo 2-ą dieną, 10 val. ryto name Barausko g-vė Nr. 25. Susirikimo metu Kosmanas pareiškė, kad už pervedimą vedliams reikės sumokėti 3000 rublių ir jis garantuoja beveik 100% saugumą. Be to, į klausimą ar nebus vėliau kliūčių išvykti į neutralią šalį, man atsakyta, kad kliūčių tikrai nebus, o į Vokietijos teritoriją aš būsiu priimtas netrukdomai, kadangi apie mano atvykimą ten žinos. Be to, prieš pat išvykimą aš gavau mašinėle spausdintą adresą, pagal kurį turėjau kreiptis dėl tolesnės kelionės Vokietijoje.

Šie parodymai užrašyti mano savarankiškai ir jų teisingumą patvirtinu savo parašu.

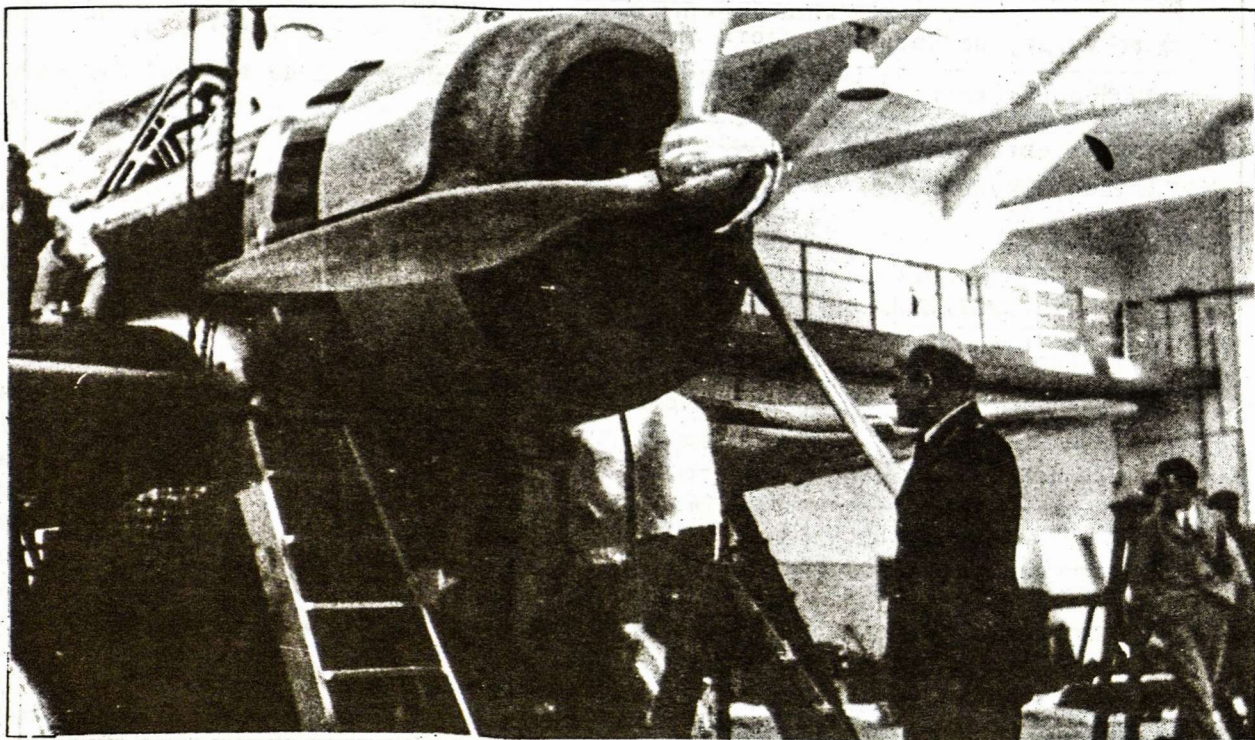
Antanas Gustaitis

Kaunas,

1941 kovo 7 diena

Tardė: LTSR VSLK VSV 3-čio skyriaus 3-čio poskyrio viršininkas, valstybės saugumo vyr. leitenantas Fuksas.

Maskvoje A. Gustaitis tardytas daugelį kartų. Tardymai dažniausiai prasidėdavo vėlai vakare ir

Vienas iš "kaltės" įrodymų — ANBO VIII. Nuotraukoje gen. Gustaitis prie šio baigiamojo statyti lėktuvo

baigdavosi paryčiais. Matydami, kad vien nelegalaus sienos perėjimo per maža, norint likviduoti gen. A. Gustaitį, enkavedistai intensyviai ieškojo naujų "kalčių", atsiranda populiariausias to meto kaltinimas — "antitaryinio centro" įkūrimas. Generolas kaltinamas tuo, kad jis drauge su plk. J. Šarausku, doc. T. Petkevičiumi, žurn. J. Jablonskiu įkūrė Lietuvos išdavimo komitetą bei leido pagrindinį laikraštį *Laisvoji Lietuva*. Nauji kaltinimai — per repatrijavusį mjr. V. Šenbergą vokiečių žvalgybai perduota informacija apie Lietuvos aviaciją bei aerodromus. Šni-

sekretoariaujant Šurui per keletą minučių remdamiesi RTFSR BK 58 — I-a straipsniu nuteisė Antaną Gustaitį sušaudyti. Nuosprendis įvykdytas Maskvoje, 1941 m. spalio 16 dieną. Apie jo įvykdymą pažymą pasirašė TSRS NKVD 1 spec. skyriaus 5 poskyrio vyr. oper. įgaliotinis jaun. lt. Sašenkovas. Gal būt, tai ir yra žmogus, nutraukęs Gustaičio gyvybės siūlą.

Tokie paskutiniai A. Gustaičio gyvenimo faktai, užregistruoti juodųjų NKVD metraštininkų. Ar pa- vyks kada atskleisti byloje esančius liudininkų paro-

С П Р А В К А

Приговор Военной Коллегии Верховного Суда СССР _____

от 7 июля 1941 года над осужденным к ВМН-
ному Густайю Антану Антану Сави Кав, приведен в
исполнение 16 октября 1941 года.

Акт о приведении приговора в исполнение хранится в

архиве тов. 29 стр. № 200.

СТ. ОПЕРУЮЩИЙ 5 ОТД. 1 СПЕЦИОТДЕЛА НКВД СССР
Мл. лейтенант госбезопасности

(Сашенков)

Pažyma apie mirties nuosprendį ir įvykdymą — sušaudymą

pinėjimo įrodymais tampa A. Gustaičio turėtos ANBO lėktuvų nuotraukos, ANBO-VIII priėmimo aktas, kiti dokumentai. Tokių kaltinimų pakako su kaupu. 1941 liepos 7 dieną surengiamas teismo farsas. TSRS Aukščiausiojo Teismo karinė kolegija pirmininkaujant I-mo rango karininkui juristui Bukanovui, dalyvaujant nariams Čepcovui ir Bojarkinui,

dymus. Reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad ne visi parodymuose minimi asmenys buvo tardomi. O tai, žinant NKVD darbo metodus, daugiau nei keista. Stebina ir su Vokietijos žvalgyba susijusių asmenų dalyvavimas byloje. Ar nebus A. Gustaičio sunaikinimas "broliškų" organizacijų — NKVD ir SD bendradarbiavimo rezultatas?

SKAITYK IR PLATINK KARI!

LAISVĖS SIEKIMO ANALOGIJA

(Rašytojo Lietuvos kariuomenės leitenanto Andriaus Mirono paskaita, skaityta St. Peterburge, Floridoje, Lietuvos kariuomenės atsikūrimo minėjime, 1990.XI.20)

Mielieji broliai ir sesės lietuviai!

Minime Lietuvos kariuomenės atsikūrimą iš viso jau 72-ji kartą, o nuo Pirmojo bolševikmečio — 50-ji kartą.

Per Pirmąjį pasaulinį karą beveik visa Lietuva atsidūrė vokiečių karinės vadovybės valdžioje. Traukdamies iš Lietuvos, rusai liepė visiems gyventojams bėgti į rytus, t.y. į Rusijos gilumą, bet lietuviams toks įsakymas buvo pražūtingesnis, kaip pats karas. Traukėsi tik tai tokie, kurių namai ir trobesiai buvo iki pamatų sudegę, arba ir prievarta varomi gyventojai.

Kai 1918 metais vasario 16 dieną Lietuvos Taryba paskelbė Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimą, tai civilinė vokiečių valdžia ir jų karinė administracija tam priešinosi. Tik tai tų pačių metų kovo mėnesį Vokietijos parlamente (vadinamam Reichstage) katalikų ir kairiųjų partijos rėmė Lietuvos nepriklausomybės idėją. To išdavoje vis dėlto Lietuvos Tarybos delegacija nuvyko į Berlyną ir Reichstage aiškino Vasario 16-sios nutarimo prasmę. Kovo pabaigoje Vokietijos kaizeris Vilhelmas II pagaliau pasirašė Lietuvos nepriklausomybės pripažinimo aktą, surišdamas Lietuvą amžiniais ryšiais su Vokietija ir įpareigodamas ją sumokėti karo skolas. Lygiai kaip dabar to reikalauja ir Gorbačiovas, nors tikrumoje jis ir jo valdžia privalo atlyginti neskaičiuojamus mūsų tautai padarytus nuostolius! Lietuvos Taryba anais laikais tikėjosi vėliau tų įsipareigojimų Vilhelmui nesilaikyti, nes karas dar buvo nepasibaigęs ir niekas nežinojo, kas jį bus laimėjęs, todėl padiktuotą aktą Taryba pasirašė. Panašiai ir dabartinė Lietuvos vyriausybė sutinka derėtis dėl nepriklausomybės sąlygų su sovietais, bet laikas dar parodys, kuo visa tai pasibaigs...

1918 metais Lietuvos Taryba svarstė savos milicijos įsteigimą, nes rusai savo kariuomenę jau pradėjo demobilizuoti. Beliko tik atsikratyti vokiečių kariuomenės. Žinoma, laikinai teko atidėti milicijos steigimą.

Tų pačių metų vasarą Lietuvoje vis daugėjo apiplėšimų, nužudymų ir chuliganizmų. Visa tai vykdė daugiausia iš vokiečių nelaisvės pabėgę rusų

kariai. O tuo tarpu iš Rusijos vis daugiau tautiečių grįžo į Lietuvą.

Iš grįžtančiųjų daugiausia ir buvo sudarytos milicijos pajėgos, numatant, kad vėliau tai bus ir Lietuvos kariuomenės dalinių užuomazga. Deja, okupacinė vokiečių valdžia neleido steigti milicijos ir nedavė jokių ginklų, o Lietuvos Taryba neturėjo lėšų ginklams pirkti. Tada Lietuvoje plėšikai ir toliau siautėjo.

Kaip matome, Lietuvos kariuomenės atkūrimas vyko labai suniu laiku ir sunkiomis sąlygomis, nes vergavimas kitomis tautoms pamažu išrovė patriotizmą ir tautinę sąmonę, kurią tik prieš keliolika metų saujelė mūsų pasišventėlių ėmė gaivinti. Dabartinėse sąlygose lietuvis, išgyvenęs sovietų vergijoje, vis dėlto pasiliko lietuviu, ir tik mažoji tautos dalis palinko į bolševikinį komunizmą. Šiuo atžvilgiu dabar Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo siekimo aplinkybės kiek kitokios, bet iš dalies panašios į 1918-ųjų metų aplinkybes, svarbiausia — troškimu atgauti tautos laisvę.

Nesigilindamas į daugelio kovų, mūšių, narsių kautynių aprašymus, noriu tik paryškinti, kaip anais laikais lietuviai ryžosi išsikovoti tautai laisvę ir vėl turėti savą, nepriklausomą valstybę.

1918 m. spalio mėnesį buvo jau visiškai aišku, kad vokiečiai pralaimėjo karą, todėl Lietuvos Taryba slapta įsteigė Krašto Apsaugos komisiją ir įsakė jai organizuoti Lietuvos kariuomenę. Buvo kviečiami būvę Rusijos caro kariuomenės karininkai ir kareiviai. Visa Lietuva buvo padalinta į keliolika sričių su štabais, kurie organizavo apsaugos būrius, nes tuo metu steigti kariuomenės dalinius Komisija dar negalėjo. Buvo vykdomi paruošiamieji darbai — surinkimas tinkamų vadų, parūpinimas karių statuto, pagal kurį tvarkytųsi kariuomenė, įsteigimas karininkų mokyklos ir kiti uždaviniai. Numatyta į kariuomenę priimti tik tai savanorius, nes dar nebuvo įmanoma skelbti mobilizacijos dėl vokiečių kariuomenės buvimo. Taip pat numatyta, kad kariai tarnautų ne mažiau, kaip 1 metus laiko ir gautų algos tarp 16 ir 30 ano meto vokiškųjų markių. Lietuvos sienų ir sostinės Vilniaus apsaugai reikėjo surinkti

60,000 vyrų. Bet tuo metu dar nebuvo viešai skelbiami atsisaukimai, todėl ne visi žmonės apie tai žinojo.

Lygiagrečiai buvo steigiama ir milicija, o iš Vokietijos reikalauta nedelsiant sugrąžinti lietuvių kilmės belaisvius karininkus ir kareivius. Lėšų įvairiems reikalams beveik nebuvo — Apsaugos Komisijos reikalams Valstybės Taryba tegalėjo duoti vos 10,000 markių.

Pirmieji savanoriai atvyko į Vilnių 1918 m. spa-

luodamas. Gydytojas Nagevičius iš vokiečių išrūpino buvusias artilerijos kareivines, kur po savaitės buvo perkelta jau apie 30 savanorių, kartu su kai kuriais karininkais. Karo valdininkas Grudzinskas perdavė pulkui iš Rovno Lietuvių Bataliono 6 šautuvus su šoviniais ir lauko virtuves.

1918 m. lapkr. 9 d. Vokietijoje įvyko revoliucija. Jų kariuomenėje įsisteigė kareivių tarybos, vadinamos "Soldatenrat", vadovaujant komunistams, todėl tvarka kariuomenėje buvo sutrumpinta. Kai kurie vokiečių

Šitaip atrodė pirmieji Lietuvos kariuomenės savanoriai

lio 16 dieną, iš viso 11 vyrų. Visi vilkėjo civiliniais drabužiais ir neturėjo jokių ginklų. Maistui gavo po 5 markes dienai. Spalio 17 d. šie savanoriai per vakarinį patikrinimą pirmą kartą giedojo Lietuvos Himną, tada vadinamą Tautos giesme arba Himnu. Tai parodo ano meto savanorių patriotizmą ir pasiryžimą kovoje su priešu žūti arba laimėti.

Kariuomenės organizavimą pradėjo karininkas Kubilius, o savanorių tarpe keli kariai buvo tarnavę rusų kariuomenėje. 1918 m. lapkr. 1 d. Krašto Apsaugos Komisija paskyrė karin. Grigaliūną-Gloveckį 11-jo pėst. pulko vadu. Jokios algos vadas negavo ir viskuo turėjo pats rūpintis. Jis sudarė pulko štabą ir perėmė atvykusius savanorius, juos apgink-

kareiviai vogė iš savo karinių sandėlių ginklus ir juos slapta pardavinėjo Vilniuje. Krašto Apsaugos Komisija tokiems vogtiems ginklams pirkti davė kiek lėšų. Tokiu būdu karin. Grigaliūnas-Gloveckis palyginamai greit apginklavo savo pulką. Mieste vokiečiai atiminėjo iš žmonių ginklus, todėl ginklai laikinai nebuvo savanoriams išduodami, o laikomi Valstybės Tarybos rūmuose, Krašto Apsaugos komisijoje ir kareivinių sandėly.

Kaip tik Vokietijos revoliucijos dieną, lapkr. pirmąją, prof. Voldemaras sudarė ministrų kabinetą, bet Apsaugos ministro postui neradęs tinkamo asmens, pats apsiėmė šias pareigas laikinai eiti. Adjutantu pasikvietė karin. Juozapavičių. Prof. Volde-

maras Valst. Tarybos pilnaties posėdyje pareiškė, kad Lietuva privalo turėti ginkluotas pajėgas — ne tik miliciją, bet ir kariuomenę. Gi karininkų susirinkimas nutarė galimai skubiau organizuoti kitus reguliarios kariuomenės dalinius.

Vokiečių pareigūnai ir toliau priešinosi Lietuvos valstybės įsikūrimui, ir tai labai trukdė Lietuvos atstatymo darbą. Lygiai kaip ir dabar, jokia kita svetimata valstybė nenorėjo remti lietuvių troškimų būti nepriklausomais ir nė viena jų nepripažino Lietuvos nei *de jure*, nei *de facto*.

Pagaliau 1918 m. lapkričio 23 d. Vilniuje ministras pirmininkas prof. Voldemaras su karininkais Kubiliūm ir Nastopka bei su adjutantų Juozapaivičium surašė ir tuoj atspausdino pirmąjį įsakymą kariuomenei.

Štai, to įsakymo turinys:

Apsaugos Ministerijai Įsakymas nr. 1. 1918 m. lapkričio 23 diena Vilnius.

1. Steigiu Apsaugos Tarybą iš šių asmenų: pulkininko Chaleckio, papulkininkio Nastopkos ir papulkininkio daktaro Nagevičiaus.

2. Papulkininką Kubiliū skiriu Apsaugos Ministerijos štabo viršininku.

3. Pulkininką Galvydį-Bykauską skiriu pirmojo pulko vadu, steigiamo Alytuje. Jam įsakau tuojau pradėti priruošiamąjį darbą ir pasirinkti sau reikalingą kadra.

Pasirašė: Apsaugos Ministras prof. Voldemaras ir štabo viršininkas papulkininkas Kubiliū.

Nuo pirmojo įsakymo kariuomenei prasidėjo judresnis kariuomenės organizavimas. Didžiausi kliūtis tam buvo lėšų ir ginklų stoka. Pati Valst. Taryba ir vyriausybė vertėsi tik aukomis. Bet vis dėlto karinė vokiečių vadovybė pažadėjo duoti lietuviams ginklų. Pirmieji 100 šautuvų buvo gauti gruodžio 10 d. Likusieji 300 šautuvų gauta vėliau. Visi šautuvai vartoti, senos gamybos. Vilniuje pavyko nupirkti dar keliasdešimt šautuvų, du sunkiuosius ir du lengvuosius kulkosvaidžius. Bet viso to buvo toli gražu per mažą...

Tačiau palengva Lietuvos karinės pajėgos didėjo. Vargais negalais gauti arba supirkti ginklai ir įvairūs kariniai turtas. Pradžioje net neturėta karinių uniformų. Savanoriai atrodė lyg kokie partizanai su atitinkamais raiščiais ant rankovių.

Pradžioje Lietuvos kariuomenėje buvo atsiskaityta nuo karininkų ar kareivių laipsnių ir tik vėliau, 1919 m. spalio 10 d., buvo įvesti kariniai laipsniai.

1918 m. gruodžio 23 d. pirmasis ministrų kabinetas atsistatydino ir Valst. Taryba pavedė Mykolui Sleževičiui sudaryti naują vyriausybę. Apsaugos ministru buvo paskirtas karin. Velykis. Naujoji vyriausybė 1918 m. gruodžio 29 d. išleido atsišaukimą į tautą, kviesdama savanorius stoti į steigiamą kariuomenę ir sąlygas į ją įstojant. Atsišaukimai buvo platinami atskirais lapeliais ir atspausdinti laikraščiuose.

Tuo metu į Lietuvą jau buvo įsiveržusi bolševikų kariuomenė ir užiminėjo rytinės Lietuvos sritis.

Prof. A. Voldemaras

Gen. ltn. J. Kubilius

Tauta susirūpino krašto ateitimi, savo žemių išlaikymu, o pažinusi rusų valdymą, nebenorėjo vėl likti pavergtais, bet kovoti ir gintis nuo užpuolikų. Savanorių padaugėjo. Tuo pat laiku finansų ministro Yčo pastangomis iš vokiečių gauta 3 milijonai markių, o X.II. 30 papildomai gauta 100 mln markių paskola.

Palengva Lietuvos kariuomenė gausėjo, ginklavosi ir jau sėkmingai pradėjo ne tik atsiginti nuo bolševikų, bet ir juos iš savojo krašto vyti. Neminėsiu čia nei didžiųjų, labai svarbių ir didvyriškų kautynių, pergalių ar skaudžių pralaimėjimų, nei Vilniaus atgavimo iš bolševikų, o netrukus praradimą želigovskiadai. Ir pačioj Lietuvoj lenkai buvo surengę vadinamą Peoviakų sukilimą, kurį kariuomenė, padedama vos tik įsisteigusių šaulių, laiku susekė ir sukilimą likvidavo 1919 metais rugpjūčio 29 d., t.y. vos po 2 mėnesių įsisteigus Šaulių Sąjungai.

Šiandien minime Lietuvos kariuomenės atsikūrimą, todėl paminėsiu tik tai, kad lietuviams teko gintis nuo trejopo priešo — nuo bolševikų, nuo lenkų ir nuo bermontininkų. Nors ir menkai ginkluoti, sermėgomis apsilvę, be uniformų, su vyžomis klampodavo per lietaus pažliugusius laukus, nepramokę būtinų kariavimo dėsnių ar ginklų vartojimo, vis dėlto mūsų sodiečiai, kupini tėvynės meilės ir pasiryžimo laimėti,ėjo į kovą ir sugebėjo atsiimti didesnę krašto dalį. Deja, po Vilniaus užgrobimo Tautų Sąjungos Kontrolės Komisija įsakė sustabdyti karo veiksmus su paskutiniuju Lietuvos priešų, lenkais, todėl ir Vilniaus kraštas su sostine Vilnium buvo atitekęs jiems.

Iš viso Nepriklausomybės kovose žuvo, nuo žaizdų arba nuo epidemijų mirė 2611 karių-savanorių. Sužeistų buvo 2677 kariai. Invalidais liko 155 kariai. Daugiausia lietuvių karių yra žuvę 1919 metais kovose su bolševikais ir su bermontininkais, iš viso 530. Kovose su lenkais nuo 1919 iki 1923 metų, įskaitant ir kovas su želigovskininkais, žuvo 454 kariai. Apskaičiuojama, kad visuose karuose Lietuva tada neteko beveik dviejų dešimtadalių procento gyventojų. Šis nuostimtis yra didesnis už Suomijos ir Latvijos, bet mažesnis už Estijos žuvusių karių nuostimtis.

Žvelgdami į mūsų kariuomenės įsisteigimo praeitį, galime rasti labai daug panašumo su dabartinė situacija Lietuvoje. Priešinimasis nepriklausomybei iš pavergėjo pusės, draudimas ar kliudymas steigti administracines įstaigas, karines pajėgas ar policiją, ginklų trūkumas, skolų apmokėjimo reika-

lavimas ir t.t. Tik šiais laikais okupantas nuėjo dar toliau plėšikavimo, prievartos ir neapykantos atvejais, ką parodo, pvz., nestojančių sovietų kariuomenėn jaunų lietuvių prievartinis gaudymas, areštavimas, mušimas ir net kankinimas. Daugeliu atveju dabartinė mūsų tautos būklė žymiai sunkesnė, nes okupacinė sovietų kariuomenė ypatingai gausi, daug moderniau apginkluota ir visiškai nenorinti iš Lietuvos pasitraukti. Sovietų imperatorius nenori atiduoti savo pirmatako Stalino sandėriu su Hitleriu pasigrobtos klestinčio krašto, užblokavus dar ir kitų valstybių delsimu pripažinti 50 metų vergavusiai tautai apsisprendimą gyventi laisvai.

Nepriklausomybės laikais Mažosios Lietuvos dalis, Klaipėdos kraštas, susiliejo su Didžiąja Lietuva, o didesnioji senovės prūsų žemių dalis buvo vokiečių seniai pasisavinta ir pavadinta Ostpreussen vardu. Šiuo metu Mažoji Lietuva yra parako, šaudmenų, raketų ir pabūklų bazė, valdoma sovietų. Vadinasi, tų vietovių ir tos bazės sovietai neatsisakys, nors Lietuvai ir tapus nepriklausoma valstybe. Toji sritis tokiu atveju liktų lyg atskira sovietų sala, besiribojanti šiaurinėj dalyje su Lietuva, o pietuose — su Lenkija. Maskvos valdovai galėtų Mažąją Lietuvą pasiekti tik per šių abiejų kaimynų teritorijas. Dėl to sovietai spiriasi ir nenori Lietuvai leisti laisvai tvarkytis. Tiktai sovietinei imperijai pačiai iš šaknų išvirtus, Mažoji Lietuva, gal net su Karaliaučiaus sritimi, galėtų natūraliai būti prijungta prie Lietuvos teritorijos. Gal Jungtinės Tautos padalintų M. Lietuvą tarp Lietuvos ir Lenkijos, o gal ir dabar jau sujungtoji Vokietija panorės pasiimti jai dar neseniai priklausiusias žemes? Jau dabar apie tai rimtai svarsto vokiečiai ir lenkai, nors lietuviai nerodo ženklų atsiimti senąsias prūsų žemes.

Tačiau šiandien mes negalime atspėti ateities.

Per 50 metų buvusi pavergta, niekinama ir smaugiama Lietuva vis dėlto išsilaikė gyva ir trokštanti teisėtos laisvės, o priešas neįstengs užgniaužti lietuvių laisvės siekimo! Mūsų disidentai, nebijodami kalėjimų ar žiaurios tremties amžino įšalo srityse, kėlė lietuvių dvasią, įkvėpė drąsos prabilti ir pareikalauti to, kas savaiame kiekvienam žmogui įgimta — *laisvės!*

Pakako tik "perestroikos" atodrėkio, ir lietuvių rankose atsirado trispalvės, suplėvesuodamos ir Gedimino kalne, pasigirdo Vinco Kudirkos Lietuvos Himno garsai. Bažnyčių varpai, iki šiol nutildyti ir draudžiami, visam kraštui skelbia Himno autoriaus šūksnį: "Kelkite, kelkite, kelkite"! Ne tik Lietuva,

bet Latvija ir Estija pabudo ir nuo Vilniaus iki pat Talino susijungė vieningos pabaltiečių rankos, kurios bylojo visam pasauliui, kad buvę pavergtieji trokšta būti laisvi ir nori patys tvarkytis, būti niekenu nevaldomi! Vis drąsiau sklinda šūkiai — Lauk iš Lietuvos okupacinė kariuomenė ir žiaurioji slaptoji policija — KGB! Čia ne jūsų žemė!

Lyg burtininko lazdelei pamojus, staiga Lietuva, Latvija ir Estija pasidarė žinomos visame pasaulyje! Padorūs žmonės gerbia mūsų troškimus, užjaučia mus. Tik pavergėjas grasina mirtimi, prispauda ir blokada. Kitų kraštų bailūs valdytojai, nors praeityje tikinę ir kalbėję, jog jie užstoja pavergtuosius, staiga apkurto ir nebegali išstenėti nė žodžio prieš ginklu žvanginantį milžiną molinėmis kojomis, kad Lietuvos kraštas ir lietuvių tauta esame vienas ir tas pats, kad jeigu neišsivysčiusių tautelių žmonės sukuria valstybes, tai juo labiau seniausios Europoje kalbos tauta privalo būti laisva ir nepriklausoma! Šiandien galingiausios valstybės vadas labiau rūpinasi griūvančios valstybės prezidento efemeriškas iliuzijas palaikyti, nepaisydamas daugelio tautų išsilaisvinimo pastangų. O už tat alyvos šaltinių valstybės pasigrobimą žada atsiimti net karu! Tačiau Pabaltijo tautų laisvės troškimo šauksmo negirdi ir nenori girdėti... Veidmainiautojai grobuonių valstybės galvai paskyrė Pasaulio Taikos Premiją! Visas pasaulis

nustebo ir juokėsi. Ar tai premija už tai, kad geležiniaus pančiais, karine jėga ir policijos teroru tebelaiško laisvės trokštančias ir iš sąjungos norinčias išstoti tautas? Ar už tai, kad nori išlaikyti supuvusį ir išsibarstantį komunizmą, nepaisydamas nė žiaurių priemonių? Iš kitos pusės — apdovanotas Taikos premija gal nebedrįs naudoti prievartą?

Taip... Be savo kariuomenės mūsų kraštas diplomatijos būdu negalės išsilaisvinti. O savą kariuomenę bus galima organizuoti tik pavergėjų armijoms ir policijai išsinešdinus iš Lietuvos. Ar tai bus įmanoma? Parodys tik ateitis.

Šiuo metu Lietuvoje eina ginčai, įtarinėjimai, nepasitikėjimai vienu antrais ir vienybės stoka. Visa tai labai gerai moka atlikti bolševikiniai šnipeliai, sabotuotojai, o iš dalies ir papirktieji išdavikai, kurių, deja, visais laikais ir mūsų tautoje nestigo. Išėjimoj taip pat dar vis neprieinama prie vieningos veiklos Tėvynei pagelbėti. Ašmeniškumai, per uolus savo įsitikinimų laikymasis, apatija ir kitais nepasitikėjimas ardo bendras pastangas, todėl pats laikas mums paduoti vieni antriems rankas ir pradėti nuoširdžiai dirbti vieningą, bendrą pareigą Tėvynės Lietuvos išsilaisvinimui!

Garbė pirmiesiems mūsų savanoriams, vieninagai stojusiems kovon su gausiais priešais ir išėjusiems laimėtojais sunkiose kovose!

LENKŲ ULTIMATUMAS LEITUVIAMS IR PASKUTINIS MŪŠIS SU LENKIJA SUVALKŲ FRONTE

DR. K. PAUTIENIS

(*Buvęs kareivis savanoris*)

Vasario mėnesyje švenčiame garbingiausią Lietuvos valstybės paskelbimo 1918 m. 16 vasario sukakties šventę. Lietuvos savanoriai su ginklais civiliuose rūbuose pradėjo kovą su Lietuvos priešais dėl Lietuvos laisvės. Aš, kaip Marijampolės gimnazistas, savanoris kareivis civiliuose rūbuose stovėjau sargyboje prie ginklų sandėlio Kaune. Lapkričio mėnesį šalta. Lyja ir sniegti. Drebu. Civilio sargybinio buvau perspėtas: už pasitraukimą iš sargybos man gresia labai didelė bausmė, net kartais ir mirties bausmė. Tai pirmutinė pamoka drausmei palaikyti ir pareigą įvykdyti. Sargyboje peršalau ir susirgau bronchitu.

Vėliau baigęs karo mokyklą, kaip karininkas

(leitenantas) fronte kovojau su ginklu už Lietuvos laisvę. Bunant Suvalkijoje, Punsko rajone, man buvo įteiktas lenkų pulko vado ultimatumas, per 24 val. pasitraukti iš Eglynių kaimo. Pranešiau, per telefoną, 10 pėst. pulko vadui Skučui ir pasiūliau dar prieš mūsų bandyti su lenkais geruoju susitarti. Kam tas kaimas ištikrųjų priklauso Lenkijai ar Lietuvai? Aš pasiūliau "iškviešti lenkų pulko vadą ir Tamstą, pulko vade, į Eglynių kaimą". Pulko vadas mane pagyrė "už geriausią sumanymą", kaip sakė pulko vadas, ir aš tuojau sėdu ant arklio ir su bataliono vadu Pranculiu ir adjutantu po 2 valandų buvau Eglynių kaime. Atvyko ir lenkų pulko vadas, mano paprašytas, kuris man įteikė ultimatumą rusų kalba

Mūsų pirmieji kariai nepriklausomybės kovų ugnyje. Paveikslas Karo muziejuje, Kaune

rašytą. Lenkai sakė, kad Eglynių kaimas dabar priklausos Lenkijai, nes Eglynių kaimas ir mokesčius mokėjo Lenkijai.

Pulko vadas Skučas užprotestavo lenkų teigimui, sakydamas, kad pagal Tautų Sąjungos patarimą, neutralinės zonos gyventojai nemoka jokių mokesčių nei Lenkijai, nei Lietuvai. Lenkija, rinkdama mokesčius iš Eglynių kaimo, sulaužė Tautų Sąjungos nutarimą.

Iš tų derybų nieko gero neišėjo ir lenkai po 9 valandų mus pradėjo pulti. 10 pulko vadas Skučas gavo iš Lietuvos Generalinio Štabo dėl ultimatumo tokį atsakymą: pirma, pasipriešinti ugnimi; antra, didesnėms jėgoms puolant pasitraukti, trečia, laukti kada lenkai pirmi pradės ugnį. Aš pasakiau savo viršininkui, kad lenkai gali nepradėti pirmi šaudyti. Aš, nesulaukdamas pirmutinių lenkų šūvių, galiu pakliūti į nelaisvę, nes lenkai turi apie 300 karių, o aš turiu tik 30 kareivių. Aš buvau nusistatęs, kad priešą galiu prisileisti tik apie 300 žingsnių ir tokiame atstume atidengsiu ugnį. Kovoti su priešu už Lietuvos gimtosios žemės kiekvieną pėdą iki paskutinių jėgų, tai savanorių obalsis. Savanorių nusistatymas buvo — geriau žūti kovoje už Lietuvos laisvę, negu pasiduoti ir priešui amžinai vergauti. Lietuva vergavo Rusijai 120 metų.

Mes užėmėm apsigynimo poziciją Eglynių kaimo laukuose. Pulko gydytojo patarta, prieš mūsų

nevalgyti; jei pavalgęs būsi sužeistas, tai didesnis pavojus mirti. Kareiviams patariau nevalgyti, ir pats pradėjau apsigynimo mūsų nevalgęs. Auštant lenkai pradėjo mus pulti. Mes prisileidom priešą apie 300 žingsnių ir atidengėm ugnį. Mano kairėje vienas mūsų karys buvo mirtinai nukautas, jo kraujas liejosi ant žemės kovoje už Lietuvos laisvę. Kiti buvo sužeisti. Per mano galvą švilpė lenkų kulkosvaidžių kulkos. Kad patikrinus kulką lėkimą, pakėliau virš galvos medinį granatos kotą, ir dvi lenkų kulkos perlindo per medinį kotą. Jei toje vietoje būčiau pakėlęs galvą sekti fronto eigą, tai mano galva būtų nupjauta pusiau. Mūsų fronto priešakinę liniją iš sparnų palaikė kulkosvaidžių ugnis. Mūsų karininkas kulkosvaidininkas buvo sužeistas. Dievo apvaizdos dėka išlikau gyvas. Kovai pasibaigus iš Eglynių kaimo pasiėmiau žemės su pralietu kario krauju kovoje už Lietuvos laisvę. Atlikęs aukščiausią pareigą tėvynei kovose už Lietuvos laisvę, pasitraukiau iš kariuomenės ir studijavau mediciną ir įgijau gydytojo profesiją. Taigi Lietuvo kariuomenėje kaip gydytojas netarnavau, karo tarnybą pradėjau kaip kareivis savanoris. Savo vaikų prašiau, kai numirsiu, kad tą žiupsnį žemės su pralietu lietuvio kario krauju įdėtų į karstą. Lai šito Amerikos svetingo krašto žemė su Lietuvos žeme būna man lengva amžinam poilsiui. Rusiškas komunizmas jau griūva. Lai gyvuoja nepriklausoma Lietuva!

NUOLATINIS KARŽYGYS — DLK VYTENIS

ALGIRDAS BUDRECKIS

1. Lietuva tarp Kryžiuočių replių – Prūsų ir Livonijos

“Baigėsi karas su prūsais. Prasidėjo karas su lietuviais”. Tais didelėmis raidėmis užrašytais žodžiais 1283 m. Petras Dusburgas savo *Prūsų žemės kronikoje* pradėjo aprašinėti kryžiuočių kovas “su galinga, kiečiausio sprando ir kariauti pratusia tauta”.¹ Jau 1283 m. žiemą Prūsų ordino magistras Meinhardas von Querfurtas su daug riterių ir gausia kariuomene, perėję ledu Nemuną, stipriu puolimu paėmė ir “pelenais pavertė” Lietuvos panemunio pilį Bisėną. Daugelis gynėjų buvo nukauta ar sužeista. Pilį sudeginus, dauguma žmonių buvo išžudyta. “Likusioji kariuomenės dalis įsibrovė į minimos pilies apylinkę ir, viską išdeginusi, su didžiausiu grobiu grįžo atgal”.² Šitokios rūšies pirmasis žygis, kurių kasmet vis buvo bent po keletą, nustatė kryžiuočių ir pagonių lietuvių santykių pobūdį per eilę generacijų, beveik iki pat Melno taikos (1422 m.), su labai mažomis pertraukomis. Vieni bekovodami su lietuviais, Livonijos kryžiuočiai XIII a. padėjo daug aukų. Tad senprusių sukilimo numalšinuso ordino pasirodymas Nemuno krantuose jiems teikė naujų vilčių, kad iš dviejų šonų, tarsi su replėmis suspausta ir virtusi nuolatinio karo stovykla, Lietuva bus įveikta.

Kovą su Lietuva Prūsų kryžiuočiai pradėjo sau palankiu momentu. Pirmasis smūgis buvo skirtas Žemaičiams. Neramiame pomindauginiame laikotarpyje smulkios Žemaičių sritinės kunigaikštijėlės, kurių ten buvo ne mažas skaičius, buvo atsipalaidavusios viena nuo kitos. Kiek jas vėl spėjo sujungti DLK Traidenis, nėra tikslų duomenų. Bet didieji Lietuvos kunigaikščiai, nors tais laikais nedaug turėjo įtakos į Žemaičių krašto vidaus reikalus, tačiau jį laikydami didžiosios Lietuvos kunigaikštijos integraline dalimi, pavojaus metu teikė pagalbą. Tenka pastebėti, kad Žemaičiai iš dalies vedė savitą politinį gyvenimą. Nepaliaujamose kryžiuočių kovose prieš Lietuvą per visą šimtmetį, iki DLK Kęstučio mirties (1382 m.), žemaičiams teko pakęsti daugiausia.

Žemaičius įveikti kryžiuočiams buvo sunku. Gindami savo laisvę ir žemę, šitie kietasprandžiai pagonys parodė retai sutinkamo atsparumo, pasiauk-

vojimo ir karžygiškumo, kurį paliudija ir priešų kronikos. Palyginti tirštai gyvenamoje Žemaičių aukštumoje, supamoje baluotų slėnių ir gausių upių-upelių, išaugo išsėtis ginamųjų pilių-pilaičių grandinės.

Nuo Nemuno krantų pradėję puolimus, kryžiuočių daliniai kasmet iš Prūsų puldavo Žemaičių pasienį. Jie puldavo pilis prie Nemuno ir Jūros upių arba pasklisdavo į aplinkines sritis, degindami ir plėšdami. Kadangi Nemunas strateginiu atžvilgiu buvo svarbus tolimesnei kovai, ordinas, pastatydinęs savo pilis Ragainėje (1289). Schalauenburge (Skalvių pilis, 1293 m.) ir vėliau įsikūręs Tilžėje, stengėsi upės krantus apvalyti nuo pagonių pilių. Vykstant kovoms prie Nemuno krantų, 1290 m. pats magistras su daugeliu riterių ir didele kariuomene vėl puolė, būtent, už Bisenos esančią Kolainių (Colayne) pilį. Ją gynė Surminas “su 120 rinktinių karo vyrų, kurie narsiai priešinosi broliams”. Pasak Dusburgo, “nuo pilies sienų kraujas tekėjo tarsi patvinęs vanduo”, ir tik 12 gynėjų likę nesužeisti, bet pilies nepaėmė.³

Prūsų ordinui be paliaubų puolant Žemaičius, Livonijos kryžiuočiai arba kalavijuočiai tuo tarpu negalėjo aktyviai dalyvauti kovose iš Lietuvos šiaurės. Pradžioje jie buvo užimti žiemgalių malšinimu, o paskui prasidėjo vidaus konfliktas, kuris stipriai apsilpnino ordiną. Nesutikimai tarp Rygos miesto ir arkivyskupo su ordinu pagaliau XIII a. gale išvirto į atvirą vidaus karą, kaip matysime vėliau.

Paskutiniai keleri DLK Pukvero⁴ valdymo metai buvo taip pat užimti nepertraukiamais lietuvių karais su kryžiuočiais. Šie savo žygius vykdė, labiausiai puldami Nemuno žemupio dešiniojo kranto pilis. Nors iš pradžių jų smūgiai atrodė energingi, bet per dešimtmetį apčiuopiamų laimėjimų nebuvo pasiekta. 1291 m. buvo pulta, Dusburgo kronikoje pirmą kartą paminėta, Junigėda (nuo 1315 m. ten stovėjo lietuviška Vėliuona), bet, jos nepaėmus, netoliese buvo sunaikinta pilis Medraba.⁵ Grįždami nuo Junigėdos 1292 m., kryžiuočiai teriojo pernykščiai sudegintos Aukaimio (“Oukaym”) pilies sritį.⁶

1293 m. pats ordino magistras Meinhardas dviem atvejais puolė Junigėdą, sudegindamas du jos priešpilius, vieną slėnyje, kitą pilies kalne.⁷

Kryžiuočiams tada pasisekė sudeginti priešpilį ir Pieštėvs (Seredžiuje — prie Dubysos žiočių), kuri du kartu pamečiui buvo apgulta, tuo pat metu Žemaičių pietvakariuose nuteriojant Pagraudę.⁸ Taip pat du kartu (1292, 1294) ordino kariuomenė pasiekė Nemuno dešiniojo kranto sritis tarp Dubysos ir Nevėžio, nusiaubdama Gaižuvos („Gesovie“) ir prie Vilkijos Paštuvos („Pastovie“ sritis.⁹ O 1295 m. kryžiuočiai sunaikino prie Nemuno stiprią pilį Kimelį („Kymel“).¹⁰

Tokie buvo Pukuvero sūnaus jaunystės aki-vaizdūs įspūdžiai apie vokiečių ordino mirtiną grėsmę Lietuvai. Netrukus jam teko gynybos-karybos našta persiimti ant savo pečių ir arti dvidešimt metų tęsti kovą prieš ordino agresiją.

2. Vytenis

DLK Pukuvero sūnus Vytenis visame savo amžiuje pagal visus šaltinius buvo karžygis. Iki tėvo mirties 1295 m. Vytenis su broliais Gediminu, Vainiumi ir Teodoru galėjo būti daliniai Lietuvos kunigaikščiai. Pirmą kartą Vytenio vardas minimas, kaip Lietuvos valdovo sūnus, tai Petro Dusburgo kronikoje 1292 m.: „Pucuwerus“ rex Lethowie... filium suum Vithenum cum magno exercitu misit versus Poloniam ad terram Brestensem...“¹¹ Kryžiuočių kronikose jis vadinamas „Vithenus rex Letowie“¹² „Rex Wytan“,¹³ „Wytan rex Lithwanorum“,¹⁴ Vithenus rex Lethowinorum“,¹⁵ Rusų ir Lietuvos metraščiuose jis „Vitenus“. Kalbininkas Kazimieras Būga nustatė, kad lietuviai tarė „Vytenis“. Šaknis „Vyt“ — vytis, raitelis, karžygis. Sufiksa „-enis“ turime įvairiuose varduose: Baltenis, Bartenis, Barenis, Birženis, Dargenis, Dravenis, Girdenis ir tt.¹⁶

Vytenis jau turėjo tapti Lietuvos valdovu 1295 metams Dusburgas užrašė, kad rex Vitehnus daręs žygį Livonijon:¹⁷

“Tais pačiais metais bei tuo laiku, kai karaliai paprastai traukia į karą, karalius Vytenis įsibrovė su didele galybe į Livonijos žemę, ketindamas pradėti karą su broliais. Brolis Bertoldas, Karaliaučiaus komtūras, nuo seno didžiai troško sulaukti tokios progos, kai karalius bus iškeliaęs iš savo žemės, ir ten nusigauti su brolių kariuomene... sugalvojęs pulti Gardino pilį, sutiko tokį stiprų pilėnų priešinimąsi gausiai svaidant (per crebra jacula), kad tada, kai daugybė krikščionių liko sunkiai sužeista, jis pasitraukė, nepasiekęs tikslo”.

Vytenis paveldėjo didžiojo kunigaikščio sostą be jokių vidaus neramumų. Užtat tuoj po tėvo mir-

ties galėjo organizuoti taip greit didelius žygius.

Vytenio valdymo laikas (1295 - 1315 m.) pilnas žinių apie lietuvių kovas su kryžiuočiais ir apie žygius į Lenkiją. Matomai buvo didelės permainos Lietuvoje, jeigu dabar didysis Lietuvos kunigaikštis turi gerai sutvarkytas ir apginkluotas kariuomenes, su kuriomis jis atlieka ilgas ir tolimas keliones, ir nesitenkina vien apiplėšti užpultas žemes, bet apgula prieš miestus, tvirtoves, šturmu ima tvirtoves, įsitašo mūrogrivius. Pati lietuvių tauta išvystė naujas karines jėgas, kada ėmė atsispirti žmonės prieš puolikus, kurie grasino jų tikėjimą ir senus papročius.¹⁸

Lietuvos sienas dabar gina ne vien dykros, tankumynai, pelkės ir ežerai, bet eilė pilių ir tvirtovių: Gardinas, Naugardukas, o vakaruosna ir šiaurėn: Paštuva, Pieštėvs, Junigėda, Bisena, Kimelis, Kolainiai, Sudargas, Medraba, Skronaitė, Bebirvaitė, Vaikiai, Aukaimis, Ramija, Šarkai, Putvė, Gedimino pilis, Medvėgalis, Sizditė, dažnai puolamos šios pilys įstengė atmušti priešus.

Valdovo jėgos bazė buvo Aukštaitija, tačiau, kuri gausiai telkdavo raitininkus, ginklus ir maistą. Keliu aprašymuose pietų Aukštaitijoje pažymėta net apie 25 didžiojo kunigaikščio dominija kiemus (Könighöffe) ir kaimus (Königsdörfer). Pvz. kronikos mini (1306 m.) 2 „Lietuvos karalių kaimus“ prie Klaipėdos,¹⁹ 800 žirgų, matyt, iš kunigaikščio „equiarricia“ (žirgyno). Gedimino pilis minima apie 1306 m., atsirado, kai Gediminas buvo ten, galimas dalykas, Vytenio vietininku. Pastarajam priklausė „Wythes hoff“ prie Kristmemelio (Skirsnemunės). Į dominiją įėjo ir Vėliuonos valsčius. Pagaliau Žemaitijoje buvusi ir kažkokia Butegeido valdų žemė (terra regis Butegede).²⁰ Didysis kunigaikštis tapo nominalinis visos žemės savininkas. Matėme didįjį kunigaikštį Mindaugą turtingą ir galingą. Šiuo atveju jo įpėdiniai atrodo buvę dar galingesni. Vytenis, kuris kreipėsi į Rygą, „prašydamas, kad jie atsiųstų jam du brolius iš pranciškonų ordino, paskirdamas jiems vietą ir jau pastatyta bažnyčią“.²¹

Visas Vytenio valdymo dvidešimtmetis praėjo dviejų frontų kovose su kryžiuočių ir kalavijuočių ordiniais ir žygiuose į Lenkiją.

3. Kovos su lenkais

Pirma atkreipkime dėmesį į Lietuvos tuometinį reliatyviai silpniausią priešą — į Lenkiją. Kai Lenkų karalius Boleslovas III 1138 m. padalijo tarp savo sūnų kraštą ir testamentu nustatė sosto paveldėjimo

tvarką, jis faktinai sukūrė Lenkijos pakraščiuose Silezijos, Mozūrų, Vakarinės Didžiosios Lenkijos ir Rytinės Mažosios Lenkijos (su Sandomiru) paveldimas kunigaikštijas, o centrinės Lenkijos žemės su sostine Krokuvoje turėjo būti valdomos amžiumi vyriausio Piastų šeimos nario. Tai buvo Lenkijoje feodalinis valstybės suskilimo laikotarpis, trukęs daugiau kaip 150 metų. Ėjo nuolatinės varžybos tarp Piastų dėl vyriausio titulinio Krokuvos kunigaikščio sosto. XIII a. pabaigoje lenkų broližadiškus žygius išnaudojo kaimynai. Jau DLK Pukoveras organizavo didelius grobuoniškus žygius prieš besivaidančius lenkus. Ir jaunam Vyteniui teko dalyvauti ir net vadovauti tuose žygiuose.

1285 kai Haličo-Valuinės kunigaikščiai ėjo kovoti prieš lenkų kunigaikšti Lešeką Juodąjį, prie jų prisidėjo daug lietuvių, kurie atvyko per Lietuvos Brastą. Drauge su valuiniečiais lietuviai priėjo prie Liublino, nuteriodami miesto apylinkes. Lietuviai grįžo namo su daug grobio.²²

1286 - 87 m. žiemą Vytenis su nemaža kariuomene nusiaubė Dobrynės žemę, miestą sudegino ir 9,000 lenkų į nelaisvę išsivedė.

Tad lenkai lietuvių žygių iš tolo bijodavę, esą, 1288 m. Liubline, kaip pabrėžia Ipatijaus metraštis, kilęs didelis susijaudinimas, nes besiantinanti rusinų kariuomenė buvusi paremiama lietuvių.²³ 1291 m. lietuviai nuterėjo Kujaviją. Dar rimtesnis žygis įvyko 1292 metais. Apie jį smulkiau rašė Dusburgas:²⁴

“Pukaveras, Lietuvos karalius, tais pačiais metais (1292 m. vasarį — autorius) pasiuntė savo sūnų Vytenį su didele kariuomene į Lenkiją, į Brasto žemę (į Kujavos Brastą — autorius), kai jie ten pridarė daug žalos, galybę žmonių nukovė bei paėmė į nelaisvę, išdeginę bei išgrobstę, Kazimieras bei Lokietka, Lenkijos kunigaikščiai, nerimaudami dėl savo žmonių likimo, paprašė brolių Meinhardą, Prūsijos magistrą, pagalbos. Kai šis atvyko su didele kariuomene ir užpuolė, netikėlius, minėtieji kunigaikščiai pasileido bėgti su visais savo lenkais. Šitai matydami, broliai nusigando ir, neturėdami jėgų atsispirti tokiai daugybei priešų, irgi pasitraukė, tiesa, patyrę nemaža nuostolių, nes daug brolių bei kitų krikščionių buvo sunkiai sužeista anksčiau, nei jiems pavyko garbingai išvengti kovos.

1294 m. birželio 6 d. kunigaikštis Vytenis į Lenkiją vėl įsibrovė su 800 vyrų ira per sekmines, kai Lenčicos bažnyčios kanauninkai, kunigai ir kiti dvasininkai ėję procesija, žiauriai juos užpuolė, o

bažnyčioje nužudė 400 žmonių. Kitus išsivarė į nelaisvę. Pavertė pelenais bažnyčią, be to, nusiaubė visas apylinkes bei išžudė daug lenkų, išsivarė tiek daug belaisvių (kronikininkas sako: “kiekvienam lietuviui teko 20 karikščionių”). Kai Vytenis ėmė trauktis atgal, Lenkijos kunigaikštis leidosi jį persekioti su tūkstančiu ir aštuoniais šimtais vyrų. Šito sužinojęs Mozūrų kunigaikštis Boleslovas sudarė kuriam laikui tarp lenkų ir lietuvių paliaubas. Jų metu lenkai, nusileido ginklus. Staiga lietuviai nutraukė paliaubas užpuolė juos ir nudėjo kunigaikštį Kazimierą ir daugelį jo karių. Kiti prigėrė Ozuros upėje. Tik vienas lenkų karys paspruko, kuris kitiems apie šitą siaubą papasakojo.²⁵

Tęsdamas savo tėvo karinę politiką, DLK Vytenis nemažiau intensyviai iki 1307 m. puldinėję Lenkiją. 1296 m. lietuviai įsiveržė į Sandomiro ir Kujavijos žemes.²⁶

1300 m. kai Čekijos karalius Vaclovas buvo vainikuotas Lenkijos karaliumi, šeši tūkstančiai lietuvių nuterėjo Kujavijos ir Dobrynės žemes, žudydami bei imdami į nelaisvę žmones ir degindami viską. Taipgi jie pagrobė visas žirgų kaimenes. Šimtas šios lietuvių kariaunos karžygių, per daug savimi pasitikėdami, ryžosi persikelti per Drevantos upę ir Kulmo žemėje apiplėšti du kaimus. Leidęsi iš paskos kryžiuočiai su savo kariauna juos pasivijo, 70 nukovė ir išgelbėjo daug krikščionių, paimtų į nelaisvę. 30 išvengusių mirties lietuvių greitai nujojo savo kariuomenės link ir jai pranešė, ką jiems padarė kryžiuočiai. Lietuvių kariuomenė tad skubėjo perbristi Nerevo upę, palikdami nemaža belaisvių bei grobio.²⁷ Nors Dusburgas išpučia šitą nelaimę, teigdamas, girdi, lietuvius “pagavo tokia baimė, apėmė toks siaubas, kad, kitų nelaukdami, pabėgo kur akys veda, kur kojos neša ir prarado galybę žmonių bei arklių, kurių daug prigėrė Narevo upėje dėl baisios kamšaties”. Tačiau tais pat metais drauge su rusiniais Vytenio lietuviai puolė Sandomiro ir Liublino žemes.²⁹

1305 m. spalio 10 d. Lenkijos karalius Vladislovas, Ordino magistras Konradas Sackas ir Lenkijos vaivada Ulrikas iš Borzovco atmušė lietuvius, kurie buvo įsiveržę iki Kališo srities.³⁰ Po dviejų metų, 1307 m. spalio 16 d., Vytenio lietuviai sėkmingai nusiautė tą plačią Kališo sritį.³¹

Ir po to kurį laiką nustojo lietuvių grobio žygiai prieš lenkus. Mat, reikėjo jėgas telkti prieš kryžiuočių grėsmę. Gal vienintelė nauda iš tų žygių buvo tai, kad katalikai lenkų karaliai pradėjo skaitytis

su lietuvių galybe. DLK Gediminas net prie dukros Aldonos kraičio priskyre 25.000 lenkų karo belaisvių grąžinimą, dukrai ištekant už Vladislovo Lokietkos sūnaus Kazimiero, būsimo lenkų karaliaus.

Iš kitos pusės šitie lietuvių puldinėjimai buvo kerštas už lenkų niekšią genocidinį karą prieš lietuvių giminę jotvingius.

I Š N A Š O S

¹“... contra gentem illam potentem et durissimo cervicis exercitatumque in bello.” T. Hirsch, M. Töppen, E. Strehle, red. “Petri de Dusburg Chronicon terrae Prussiae” *Scriptores rerum prussicarum*, I Tomas, Leipziger, 1861, p. 146 (Toliau bus žymimas: Dusburgas)

²Dusburgas, p. 147.

³Ten pat, p. 152.

⁴Dar žinomas Budivydo, Butegeido, Būturnero ir Liutavaro vardais. Nors lytis “Pukuveras” nėra grynai lietuviška, istoriografijoje jau priimta vadinti Gediminaičių dinastijos protoplastą Pukuveru.

⁵Dusburgas, p. 154.

⁶Ten pat, p. 155.

⁷Ten pat, p. 157.

⁸Ten pat, pp. 158 - 159.

⁹Ten pat, p. 154, 158.

¹⁰Ten pat, p. 152; Hirsch, Töppen, Strehle, *Die Chronik von Pruzinlant des Nicolaus V. Jeroschin, Scriptores rerum prussicarum*, I Tomas, p. 544 (Toliau bus žymimas: Jeroschin)

¹¹Dusburgas, 156; Jeroschin, p. 532.

¹²Dusburgas, 175.

¹³*Hermanni de Wartberge Chronicon Livoniae Scriptores rerum prussicarum*, II Tomas, Leipziger, 1863, p. 456. (Toliau žymimas: de Wartberge)

¹⁴Ten pat, p. 454.

¹⁵Dusburgas, p. 181.

¹⁶Kazimieras Būga, “Apie lietuvių asmens vardus” *Rinktiniai Raštai*, I Tomas, Vilnius, 1958, pp. 240-242.

¹⁷Dusburgas, p. 163.

¹⁸Jonas Šliūpas. *Lietuvių tauta senovėje ir šiandien, Plymouthas*, 1905, p. 130.

¹⁹Dusburgas, p. 291: *Die Litauischen Wegeberichte, Scriptores rerum prussicarum*, II Tomas, Nr. 69, 73, 79, 81 - 83, 88, 89, 91, 95-99 (pp. 632 - 710).

²⁰A. Seraphin, *Preussisches Urkundenbuch*, II Tomas, Karaliaučius, 1909, Nr. 568.

²¹V. Pašuto, I Štal, *Gedimino Laiškai*, Vilnius, 1966, p. 25.

²²Ipatovskaja letopis, *Poloe sobranie russkich letopisei*, Tomas II, Petrapilis, 1908, pp. 889 - 890.

²³Ten pat, p. 910.

²⁴“Pucuerus rex Lethowie...filium suum Vithe-num cum magno exercitu misit versus Poloniam ad ter-

ram Brestensem... Casimirus et Lochoto duces Polonie... supplicaverunt fratri Menekoni magistro Prussie pro subsidio. Qui cum magno exercitu veniens, dum dictos infideles inciperet impugnare, prefati duces, cum omnibus suis Polonis terga verterunt. Quo viso fratres, perterriti..., recesserunt eciam...”. Dusburgas, p. 156; Jeroschin, p. 532.

²⁵Dusburgas, p. 156; Ipatovskaja letopis, p. 226 (atkėlė į 1299 m.); Jeroschin, p. 534; A. Bielowski, red. “Rocznik Miechowski”, *Monumenta Poloniae Historica* (MPH), II Tomas, Krokava, 1872, p. 883 (nukėlė į 1295 m.); “Spominki Gnieźnieńskie”, MPH, III Tomas, Krokava, 1878, p. 43 (atkėlė į 1304 m. gegužės 17 d.); Dlugosz, 520 psl. duoda: 1294 m. birželio 10 d.

²⁶A. Biedlowski, red., *Rocznik traski*, MPH, II, p. 853; *Rocznik Malopolski*, MPH, III, p. 186.

²⁷Dusburgas, p. 166; Jeroschin, p. 549.

²⁸Dusburgas, p. 166.

²⁹Gustinskaja letopis, *Polnoe sobranie russkich letopisei* (PSRL). Tomas II, p. 348.

³⁰Seraphin, Nr. 811, pp. 529 - 530.

³¹Dusburgas, p. 172 (atkėlė į 1306 m.); *Spominki Gnieźnieńskie*, MPH, III, p. 25.

Lietuvoje statomas (A. Panemunės karių kapinėse) paminklas PLP karo mokyklos XX laidos karininkams, žuvusiems bolševikinės okupacijos metais. Finansiuoja tos laidos absolventai, gyvenantys išeivijoje ir išlikę gyvi Lietuvoje. Paminklą projektavo F. Daukantas

UŽDEGTA AMŽINOJI UGNIS

Reportažas iš Lietuvos nežinomojo kareivio palaikų
perlaidojimo iškilmių Kaune

Lapkričio 22-osios vakaras. Sarkofagas su Nežinomojo kareivio palaikais pasiekė Kauną. Savanoriškos krašto apsaugos tarnybos (SKAT) atstovai, lydėję palaikus kelionėje iš Giedraičių per Vilnių į Kauną, iškilmingai įneša sarkofagą į Arkikatedrą baziliką ir pastato prieš Didįjį altorių. Kunigas Petras Meilus sako pamokslą apie auką ir didvyriškumą.

Lapkričio 23 d. 10 val. ryto. Prie skėstančio gėlėse sarkofago keičiasi Krašto apsaugos savanorių sargyba. Kauno kunigų seminarijos profesorius Vytautas Vaičiūnas, Arkivyskupijos kancleris Alfonsas Svarinskas ir vikaras Artūras Jegelevičius laiko šv. Mišias, skirtas žuvusiems už Tėvynės laisvę. Šventinamos Vilniaus ir Kauno savanoriškos krašto apsaugos tarnybų vėliavos.

Artėjant dvyliktai valandai sarkofagas su Nežinomojo kareivio palaikais išnešamas iš Arkikatedros. Iškilminga procesija išsilieja į Vilniaus gatvę, trumpam stabteli prie Vytauto Didžiojo paminklo, prie memorialine lenta pažymėtos vietos, kur 1919.3.18 gindamas nuo vokiečių kareivių JAV karinę misiją žuvo kareivis Pranas Eimutis.

Į perlaidojimo iškilmes Karo muziejaus sodelyje, Vienybės aikštėje, gretimose Donelaičio, Maironio, Daukanto gatvėse susirinko kelios dešimtys tūkstančių žmonių. Prie paminklo žuvusiems už Lietuvos laisvę garbės sargyboje išsirikiavo Krašto apsauga, šauliai, jų suvažiavimo svečiai. Atiduoti paskutinę pagarbą atėjo buvę Nepriklaussomybės kovų savanoriai, tremtiniai, tautiniais drabužiais pasipuošusios Birutės moterų draugijos atstovės, skautai, Aukščiausiosios ir miesto tarybų deputatai, Vyriausybės nariai, merijos vadovai, miesto visuomenė.

12 val. aidi Laisvės varpo dūžiai, skamba trimatai. Į Karo muziejaus sodelį atžygiuoja vėliavnešiai, atnešamas sarkofagas su Nežinomojo kareivio palaikais. Aktorė Rūta Staliliūnaitė skaito Mockaus eiles, "Gintaro" choras gieda J. Vanagaičio "Maldą žuvusiems". Skamba "Ažuolino" dūdų orkestro atliekamos gedulingos melodijos. Buvęs politinis kalinys kunigas Alfonsas Svarinskas šventina kapo duobę. Apie gyvybės auką, sudėtą ant Tėvynės aukuro, susirinkusiems kalba kunigų seminarijos rektorius Sigitas Tamkevičius.

Į susirinkusius kreipiasi Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas Vytautas Landsbergis:

— Kada žodžių Lietuva, Laisvė ir Tėvynė reikšmės susijungia — užgesusiuose pelenuose atbunda kibirkštis, o ten kur ugnis dar ruseno, užsiplieskia liepsna. Ta liepsna prieš 72 metus prikėlė tautą, uždegė savanorius ginti Lietuvą nuo priešų. Dabar Tėvynė vėl pavojuje. Tad savo širdyje turime turėti tos ugnies, puoselėti ją, jeigu ji prigesusi. Prisiminkime laikus, kai iš krūtinių galėjo išsiveržti tik gilus atodūsis: "Marija, Marija, palengvink vergiją", kai mus norėjo paversti ne mumis, atimti atmintį, kai trėmė gyvuosius ir mirusius. Iš Vilniaus Katedros ištrėmė šv. Kazimiero — Lietuvos globėjo, iš Kauno Karo muziejaus sodelio — Nežinomojo kareivio — Lietuvos gynėjo palaikus. Vilniaus tremtinys pagaliau sugrįžo. Į šv. Kazimiero vietą atėjo kitas — tam, kad ši vieta vėl taptų mums prasminga, šventa, kad nebūtų abejingų, ar yra čia Lietuvos savanorio palaikai, ar ne. Mums svarbu! Kuo mažiau bus abejingų, tuo labiau galėsime būti tikri, kad Tėvynę apginsime išsaugosime Laisvės ugnį.

Ant pakyls — vicepremjeras Algirdas Brazauskas.

— Mes nežinome, kas Tu buvai. Nežinome nei Tavo vardo, nei pavardės, nes matyt, neliko Tavo kovos draugų, kurie po mūsų būtų Tave atpažinę. Todėl tu ir nežinomas. Bet mes žinome, kad Tu kritai už Lietuvą, atidavei savo gyvybę už jos laisvę ir šviesų gyvenimą. Ir mes, Tavo ainiai, turime būti verti Tavo brangiausios aukos. Laisvės medis, laistytas jos gynėjų krauju, Lietuvoje sužydės ir duos gražių vaisių!

Krašto apsaugos departamento generalinis direktorius Audrius Butkevičius kalbėjo:

— Broliai ir sesės, šiandien dveji metai, kai mes keliame iš užmiršties savo istoriją ir kuriame valstybę. Atstatome paminklus, į pašventintą Lietuvos žemę paguldome kankinius ir didvyrius. Tai ženklas, kad mes susigrąžiname atmintį. Šiandien visa tauta atsigręžusi į ateitį, į laisvą ir nepriklausomą Lietuvos valstybę. Tegul ši diena bus pasirinkimo metas: vienoje pusėje — mūsų laisvė, teisė, gerovė ir galimybės, kitoje — mums jau žinomas gyvenimas

sovietinėje imperijoje. Sunku rinktis, kai grasina svetimos valstybės kariuomenė ir prieš 50 metų atsbastę atėjūnai reiškia pretenzijas į mūsų namus, žemę ir valstybę. Rinktis sunku, tačiau būtina. Žinau tik vieną būdą, kuriuo galima atremti įžūlias Sovietų Sąjungos pretenzijas, — pažadinti apsnūdusią Europą, gintis, jeigu prieš mus panaudos jėgą. Mūsų aiškus ir nedviprasmiškas pasiryžimas gintis yra vienintelis faktorius, kuris privers Sovietų Sąjungos vadovus paklausti savęs: ar reikia šiandien karo Europos centre? Gintis — nėra neapgalvotas žingsnis. Tai sąmoningas pasirinkimas nubrėžti naują ribą istorijoje, į kurią galės atsiremti tie, kurie eis po mūsų, jeigu, neduok Dieve, mes pralaimėtume.

Savo prisiminimais su susirinkusiais pasidalijo Lietuvos kariuomenės veteranas, pulkininkas leitenantas Antanas Malijonis, kuris 1934 m. lapkričio 23 d. dalyvavo Nežinomojo kareivio laidotuvėse.

Iškiliųjų dalyvių pritarimo susilaukė ir perlaidojimo iškiliųjų organizavimo komisijos nario Stepono Gečo kalba, kurioje jis be kita ko pasakė:

— Ši vieta, kaip ir visa, kas sukurta nepriklausomoje Lietuvoje, nedavė ramybės XX amžiaus vidurio vandalams, įtikėjusiems, kad griaudami jie

gali pertvarkyti pasaulį, išrauti žmonių atmintį. Taip penktojo dešimtmečio pabaigoje buvo išniekintas ir išdraskytas šis panteonas. Daugelio to juodo darbo vykdytojų ir įsakotojų pavardės žinomos, tačiau mes suteiktume jiems per didelę garbę šią šventą visai Lietuvai dieną juos (gyvuosius ar mirusius) minėdami. Tegul juos teisia Dievas ir istorija. Jei pešimės, kerštausime norėdami įrodyti, kuris labiau myli Lietuvą, tik ginklą priešui į rankas įduosime. O ar to norime broliai?

Amžinajam poilsui į kapo duobę nuleidžiamas sarkofagas su Nežinomojo kareivio palaikais. Beriamos saujelės žemių iš Gedimino kalno, Giedraičių kapinių, Lenkijos laukų. Aidi trys salvės. Choras gieda "Marija, Marija". Veteranas Antanas Malijonis aukure uždega Amžinąją ugnį. Skamba Lietuvos Respublikos himnas — V. Kudirkos "Tautiška giesmė".

Ant pakyls — Audrius Butkevičius. Jis skaito Lietuvos kario priesaikos žodžius. Aidu iš Krašto apsaugos savanorių jaunų krūtinių skamba: "Prisiekiau nesigailėdamas jėgų ir gyvybės ginti Lietuvos valstybę ir jos nepriklausomybę..."

— Alfredas Skopas

(Iš "Lietuvos Aidas", 1990 m. lapkričio 27 d.)

SVEIKINAME ATGAIVINTĄ "KARDĄ"

Praeitoje *Kario* laidoje buvo pranešta apie atsikūrusio Lietuvos atsargos karininkų sąjungos pastangas atgaivinti Lietuvos nepriklausomybės metais ėjusį žurnalą *Kardas*. Ir štai gruodžio pradžioje šio žurnalo pirmasis numeris pasiekė *Kario* redaktorių. Viršelyje išspausdinta PLP karo mokyklos išrikiuotų kariūnų nuotraukos ginklu gerbiant iškarpa, o šalimai išspausdintas leidinio turinys, susidedantis iš 8 straipsnių, rašytų min. Urbšio, A. Malijonio, V. Statkaus, P. Plechavičiaus, S. Raštikio, A. Gamziuko ir A. Martinionio. Be jų, 32-uose puslapiuose gausu mažesnės apimties rašinių. Juos įvairina 30 nuotraukų.

Viršelio 2-ame puslapyje atspaudas — 1925 metais pradėjusio eiti *Kardo* 1-ojo numerio antraštė. Čia pat įrašas, iš kurio sužinome, kad leidinys išsaina kas ketvirtį ir yra 1925-aisiais ėjusio tąsa Nr. 1 (338)

Vyr. redaktorius Antanas Martinionis, redaktoriai: Rimgaudas Tirilis ir Jonas Valiukas. Redakcinė kolegija: V. Baranauskas, J. Krakauskas, A. S. Kairys, A. Malijonis, a. Maslauskas, J. Noreika ir J. Paužolis. Korektorė B. Repečkaitė, dailininkas V.

Jauniškis, administratorius V. Karutis. Tiražas 7500 egz. Kaina 2 rb. Laikinas redakcijos adresas: 232025 Vilnius, Gedimino 19 (103 kab.) Telefonas 61-77-25.

Žodyje į skaitytoją, tarp kitko, sakoma: "...penkis dešimtmečius buvome slopinami, engiami, terorizuojami. Apie leidinio atgaivinimą nebuvo nė kalbos. Ir tik pasikeitus situacijai, atsirado galimybė vėl realiai įgyvendinti svajonę, turėti karininkams ir visuomenei skirtą istorinį, tautinės minties žurnalą"... "Kiekvienas tikras savo krašto patriotas suvokia, jog šiandien esame kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės situacijoje, kuri kiek ne kiek susisieja su anų laikų savanorių ryžtu įkūnyti taip brangias ir senas lietuvių svajones — būti laisviems, nepriklausomiems nuo didžiųjų kaimynų. Nūdienos pirmaisiais savanoriais galima pavadinti Lietuvos atsargos karininkų sąjungos narius, kurie irgi nelengvomis sąlygomis ryžosi atgaivinti Respublikos kariuomenės užuomazgą, jos tradicijas, žiauriai kerziniu batu sutryptas prieš penkiasdešimt metų."

(Nukelta į 26 psl.)

LIETUVOS KARININKO KELIAI

MARIUS TYTUVENIS

(Tąsa iš "Kario" Nr. 6, 1990)

Žygis į Šiaulius

Mūsų žygis slenka vėžio greičiu. Ltn. Langė su kuopa žygiuoja priekyje. Juos seka mano kuopa, vedama ltn. Masiulio, užpakalyje gurguolės su pririštomis karvėmis ir avių banda, paskiausiai aš su motociklu. Vaizdas — lyg čigonai būtų traukę su savo taboru. Į pavakarę persiritam per Nevėžį ir apsisostojam ant gražaus kranto poilsiui ir nakvynei. Maistininkai pjauna avis ir verda vakarienę. Kai kas pasiūlo, kad būtų gera užkąsti šviežios žuvies. Pasi-renkame seklią vietą, kareiviai subrenda į vandenį ir sudaro virtinę nuo vieno iki kito kranto. Priekyje įmetame kelias rankines granatas. Vanduo pabaltuoja nuo žuvų, išvirtusių pilvais aukštyn. Kareiviai kepurėmis semia žuvis. Nevėžis atrodo labai žuvingas. Normaliai už tokį darbą mes būtume pakliuvę į "cypę", bet dabar nesukam galvos dėl to — rusams liks mažiau žuvies. Tikras gardumynas! Valgome ir laižomės.

Gerai pailsėję, anksti rytą traukiame Ariogalos link. Liepos mėnesio saulutė yra karšta, ir greitai apsiliname prakaitu. Vidurdienį pasiekiamo Ariogalą. Ltn. Langė apsisotija vakariniame Dubysos krante, dvare, aš su savo kuopa pieninės pastatuose prie pat vandens, vėsiamie slėnyje. Kareiviai šoka į Dubysą, atsivėsina ir išsitiesia poilsiui.

Pieninė apleista, nebėra to vaišingo ir malonaus šeimininko ir kruopščios jo žmonelės. Kiekvieną vasarą man su kariais žygiuojant į Gaižiūnų poligoną, čia jie mūsų laukdavo, vaišindavo skaniais valgiais, krupniku su kavute bei specialiai pagamintais ledais. Seilė varva tai prisiminus. Nėra šeimininkų — jie jau patraukė į pietus. Namas paliktas pilnoje gražioje tvarkoje, net lovos gražiai paklotos, tarytum šeimininkai nuėjo pas kaimynus ir netrukus grįš.

Nuvažiuoju pažiūrėti, kaip įsikūrė ltn. Langė ant aukšto Dubysos kranto. Susėdome ir gėrimės žaliomis lankomis, siūbuojančiais javų laukais. Vėjelis papučia ir bangos eina varpų viršūnėmis, sukeldamos vaizdą banguojančios, auksu blizgančios jūros. Apačioje tylus Dubysos slėnis snaudžia vandens čiurlenimo liūliuojamas. Sėdim čia ir svajojam. Čia mūsų protėviai traukė į kovą ir girdė žirgus

skaidriame Dubysos vandenyje, čia ir ordino karių žirgai gaivinosi šios upės vandeniui. Dubysa galėtų pasekti mums ilgą pasaką apie mūsų didingą praeitį. Ji yra tylus liudininkas mūsų garbingų laimėjimų ir liūdnų pralaimėjimų. Niūniuojame labai mėgiamą dainą: "Už Raseinių, ant Dubysos":

*Už Raseinių, ant Dubysos,
Teka saulė, teka,
Geltonplaukės puikios visos
Šneka ten, oi šneka.*

*Po rasas kasas šukuoja,
Saulė jas džiovina —
Kai užgieda, uždainuoja —
Širdį taip graudina.*

(Maironio)

Mūsų širdim taip pat graudu. Neturime vadų — jie jau išnešė "kudašius". Mes, pavieniai kariai, užklydome ant Dubysos, savo vadų apleisti ir nežinome, kur mes einame ir kas mūsų laukia.

Einu paskum tikrų avių bandą ir, atrodo, aš irgi avinu tapau.

Nusikratau slogutį ir grįžtu į savo kuopą.

Grįžęs į pieninę, randu belaukiantį Ariogalos miestelio policijos viršininką. Jis prašo mano pagalbos. Miestelis pilnas palaidų, girtų kareivių. Jie šauda varnas, tupinčias ant namų stogų ir terorizuoja gyventojus. Įsisodinu į motociklą nuovados viršininką ir važiuojame į miestelį. Randu — tai 5-tos kuopos kareiviai savivaliauja. Surenku visus ir įsakau žygiuoti į savo kuopą ir ir pranešti kuopos vadui apie savo išdaigas. Su motociklu palydžiu už tilto.

Po kokio pusvalandžio atvyksta ltn. Langė jau gerokai įtraukęs, įsiutęs ir kaip voros viršininkas pradeda skaityti man pamokslą, kad aš kišuosi į jo kuopos reikalus. Jis atvyko net su būriu kareivių. Ltn. Masiulis jaudinasi, kad gali kas nors negero įvykti. Aš jam sakau duoti man butelį šampano. Žinojau, kad jis dar vieną turi. Pastatau ant stalo, pripilau stiklą ir liepiu ltn. Langei išgerti ir užsičiaupti. Be to, aš jam pareiškiu, kad man jau užtenka jo kuopos kareivių išdaigų, ir kad nuo rytojaus ryto jis gali žygiuoti su savo kuopa vienas, o aš su manaisiais

žygiuosiu atskirai ir pasiūlau jam išsinešdinti su savo kareiviais iš mano būstinės. Išraudęs ir supykęs jis išeina. Geras vyras ltn. Langė, bet buvęs husaras, mėgsta gerai nutraukti, o nutraukęs jau nekontroliuoja savo veiksmų ir savo kuopos. Kuopoje neturi nė vieno karininko ir vienam sunku kuopą sutvarkyti.

Ltn. Langė išžygiavo. Po kelių valandų pasijudina ir mano kuopa. Vienišas mūsų žygiavimas. Kadaiš taip gyvas plentas tarp Kauno ir Raseinių, dabar tuščias, Tik retkarčiais praūžia vokiečių kariuomenės sunkvežimiai. Kiek akys užmato nė gyvos dvasios laukuose nesimato darbščių žemaičių, triūsiančių laukuose. Viešpatauja tylą, baimę ir neviltis.

Artėjame prie Raseinių. Tolumoje matosi baltos kareivinės, kuriose praleidau trejus metus. Daug gražių prisiminimų dabar užplūsta, kai kiekvieną vasarą grįždavome iš poligono, kai ties kareivinėmis laukdavo miesto burmistras Juodka su visa miesto valdžia; sveikindavo grįžtančius karius ir kviesdavo karininkus atvykti vakare į Piliesių salę išgerti stantinę tradicinio alaus. Niekas mūsų dabar nelaukia.

Apsistojame šalia gražių gimnazijos rūmų, daržinėse. Ltn. Langės kuopa irgi čia. Mes čia ilsėsime tris dienas — lauksime atvažiuojant Šiaulių Karo komendanto. Mūsų buvusios kareivinės užimtos vokiečių kariuomenės. Šalia esantieji gimnazijos pastatai tušti.

Burmistras Juodka, sužinojęs, kad atžygiavo lietuviai kariai, ateina išreikšdamas džiaugsmą. Seniai buvo matęs lietuvius kareivius, seniai buvom ir besusitikę. Raseiniškiai vadindavo jį amžinu burmistru. Jis ir Raseinių miestas yra kartu suaugę neatskiriama. Ir dabar, kada vokiečių paskirtas burmistras repatriantas Šmitas išdūmė į Vokietiją, Juodka vėl perima vadovavimą. Pagarbos vertas žmogus.

Užeinu į gimnazijos rūmus. Jie pastatyti ant aukšto kranto, balti ir blizga. Gali žvalgytis į tolius,

kiek akys aprėpia. Randu vienišą mokytoją vaikščiojantį ilgu koridoriumi. Tai mano lotynų kalbos mokytojas iš Utenos gimnazijos lotynistas Kuliešius. Gimnazijoje ne labai gerai mudu sugyvenome, o dabar nuoširdžiai pasikalbame. Jis nežada bėgti iš Lietuvos. Šie gražūs rūmai yra jo namai, ir jis jų nepaliksiąs.

Sutemus Šiaulių miesto kryptimi pasirodo didelės, šokinėjančios liepsnos — rusų lėktuvai bombarduoja Šiaulius. Nuo Raseinių Cibakalnio aukštumų matyti, kaip raudonuoja dangus ir gaisro prošvaistės didėja. Šiaulių miestas dega. Dega ir laukia mūsų...

Taip praslinko viena diena Raseiniuose. Kitą rytą tenka susidurti su žiauriu ir pasibaisėtinu karo vaizdu. Vokiečių sunkvežimis atveža keturis vokiečių kareivius — iškeptus. Prie Viduklės partizanai apsupo vokiečių sunkvežimį su kareiviais, nušovė juos ir padegė. Šiurpus vaizdas žiūrėti į apdegusius, nuogus kūnus, geltonus ir išspūtusius, o šlykštus kvapas verčia griebtis už burnos ir vemti...

Vokiečiai pasidaro nedraugiški, nes galvoja, kad lietuvių partizanai tą padarė. Jiems neateina į galvą mintis, kad jau rusų partizanų yra pilna Lietuvoje. Lietuviai partizanai vokiečių atžvilgiu buvo pasyvūs.

Prasideda nemalonumai ir mūsų kuopų tarpe. Ltn. Langės kuopa sugulusi vienoje tvoros pusėje, mano kuopa antroje pusėje. Langės kuopa matomai gerai apsirūpinusi degtine. Greičiausiai, apleisdami Kauną, aplankė degtinės sandėlius. 5ta kuopa sriubčioja degtinę ir erzina mano kuopą, kuri yra "sausą". Ltn. Langės kuopoje nesimato. Mano kuopą ltn. Masiulis laiko drausmėje.

Praeidamas pro 5-tą kuopą aš sustoju ir žiūriu, kaip jie žaidžia kortomis. Puskarininkis žaidžia su eiliniu. Viduryje tarp kortų guli didelis pluoštas markių. Puskarininkis sako kareiviui parodyti kortas, eilinis parodo 19, puskarininkis meta uždengtas kortas, griebia pinigų ir sako turįs 21.

(*Bus daugiau*)

DĖMESIO LIETUVOS KRONIKAI

Lietuvos Kronikos Sąjunga greitai išleidžia LKB Kronikos X paskutinį tomą. Yra išverstas LKB Kronikos VII tomas į anglų ir ispanų kalbas. Bus verčiami ir likusieji tomai į sveitimas kalbas. Jau išleista LKB Kronikos 14 tomų, įskaitant ir vertimus į anglų ir ispanų kalbas, kas sudaro

7,685 puslapius, o tiražas 71,000 knygų.

Sąjungai nebeužtenka lėšų Kronikoms leisti anglų ir ispanų kalbomis. Tad maloniai prašome visus lietuvius skubiai paremti aukomis Kronikos knygų leidimą. Jo Em. Kardinolas Vincentas Sladkevičius dėkoja vi-

siems aukotojams ir prašo jiems Dievo palaimos.

Siųsti laiškus ir rašyti čekius šiuo vardu ir adresu: **Lietuvos Kronikos Sąjunga arba The Society of the Chronicle of Lithuania, Inc., 6925 So. Talman Ave., Chicago, IL 60629, USA.**

J. S. S. T.

J. B. V. P.

TRANSPORTAS Į ARABIJĄ

“Dykumos skydo” operacija Arabijoje sudaro karinio transporto sistemos išbandymą, nes trumpu laiku reikėjo dideliais atstumais perkelti daug karių ir didelius kiekius tiekmenų. *AFJI* žurnalo lapkričio mėn. numeryje John G. Roos pateikia įdomios informacijos.

Pirmą kartą buvo panaudota civilinė rezervo aviacija, dideliu mastu pašaukti į aktyvią tarnybą pirmos eilės rezervai ir pirmą kartą panaudoti visi aštuoni greitieji jūrinio transporto laivai. Spalio viduryje Saudi Arabijos uostuose buvo iškrauta daugiau kaip 10.8 milijonai kvadratinų pėdų krovinio ploto, o tai parodė koks nepriteklius JAV transporto pajėgume.

1991 biudžeto sąmatoje buvo numatyta 1 milijardas dolerių statyti didelius transporto laivus su užvažiuojamomis rampoms. Tų laivų ypač reikia Armijos divizijoms. Dar prieš Kuwaito invaziją ta suma buvo kongreso nubraukta. Buvo skiriama lėšų ir naujo greito jūrinio transporto išrutuliojimui.

Ateinančiais metais numatyta pa-

statyti šešis naujus, didelius transporto lėktuvus C-17, bet ir jiems skirtos lėšos buvo sumažintos. Transporto lėktuvų stoka dar ilgesnį laiką sudarys didelių sunkumų. Iki spalio vidurio kariniai ir civiliniai transporto lėktuvai į Persų įlankos regioną atliko daugiau kaip 4000 skridimų, pergabendami daugiau kaip 170.000 keleivių ir 250.000 tonų krūvio. Per šešias savaites transporto aviacija perkeltų tonų/mylių skaičiumi viršijo Berlyno oro tiekimą, atliktą per 65 savaites.

Kritiškoje padėtyje yra jūrinis transportas. Prieš porą dešimčių metų su JAV vėliava plaukiojo 894 laivai, šandien jų liko 423. Tuo pat laikotarpiu JAV prekybos laivyno jūreivių skaičius sumažėjo 60% ir dabar siekia 28.000. Tai yra ypač jautriu kariniams planuotojams, nes didžioji strateginio pervežimo dalis atliekama laivais, plaukiojančiais su JAV vėliava, o amerikiečiai jūreiviai sudaro įgulas tiek kariniame, tiek ir civiliniams laivams, gabenantiems karinius krovinius.

Spalio viduryje transporte į Saudi Arabiją veikė 115 JAV ir svetimų laikų. 57 buvo čarteriuoti prekybiniai

transporto laivai, jų tarpe 33 su svetimomis vėliavomis. Iš šių pastarųjų, 16 yra su užvažiuojamomis-nuvažiuojamomis (roll-on/roll off), 16 masiniams kroviniams ir vienas tanklaivis.

Armijoje šiuo metu koncentruojamos pastangos galimų krovinių svorį standartizuoti pritaikant jūros transportui.

Karinio jūros transporto valdyba (Military Sealift Command) savo žinioje turi 13 marinių plaukiojančių bazių (Maritime Prepositioning Ships), 12 armijs ir aviacijos reikmenų plaukiojančių laivų, 8 greitus “roll-on/roll-off” jūrų laivus sunkiųjų priemonių transportui. Ta pati valdyba komercine sutartimi dar kontroliuoja apie 10 sausų krovinių laivų ir 20 tanklaivių. Transportacijos ministerijos (Department) jūrų administracija JAV rezervo parengties laivyne dar turi 83 sausų krovinių laivus, 11 tanklaivių ir du kariams transportuoti laivus.

Nežiūrint šių gana žymių skaičių, “Dykumos skydas” parodė, kad jūrų transporto priemonių per mažą.

S. T.

SOVIETŲ KARIUOMENĖS REFORMOS

Amerikos karinis žurnalas *Armed forces* paskelbė įdomias žinias apie sovietų kariuomenės reformas.

Reformos yra plačių užmojų, tačiau labai lėtos, o sovietų karinės vadovybės manymu, jos yra neišvengiamos dėl šio laikotarpio politinių ir ypač ekonominių sąlygų. O ekonomija neapsakomai kenčia, be kitų priežasčių, dėl milžiniškos kariuo-

(Atkelta iš 23 psl.)

“Suprantama, laisvė ir nepriklausomybė nedovanuojama tarsi kavos servizas jubiliejaus proga. Reikės daug ir ilgai “bylinėtis” su galingais valdovais dėl savo teisių, kantriai ir sumaniai įrodinėti, kokią baisią žalą jie padarė tautai ir mūsų ginkluotoms pajėgoms, nė vieno šūvio neiššovusioms į okupacinę

armiją. Kodėl? Atsakyti nelengva. Tai istorikų pareiga. O ką galvojo atskiri vadai, karininkai?! Į šiuos klausimus bandysime atsakyti, “diskutuoti”.

“Tas laisvės nevertas, kas negina jos. Taigi Tėvynės meilė, ištikimybė jai — kiekvieno Lietuvos karininko garbės reikalas. Ši tema laikraščio skiltyse bus viena pagrindinių.”

menės. O tai ir yra pagrindinė reformos priežastis. Tačiau tą klausimą kariuomenės vadovybei diskutuojant, nepavyksta padaryti priimtina sprendimą.

Jaunesnieji karininkai neleidžia šio klausimo užmiršti. Šiuo metu ypač pasižymėjo majoras Lopatin, įtaigodamas kariuomenę sumažinti per pusę. Aukštoji karinė vadovybė, būdama skirtingos nuomonės, privertė Lopatiną pasitraukti iš kariuomenės į atsargą. Bet tuo karinei vadovybei nepavyko Lopatino minties užgniaužti: spauda plačiai aprašė tą įvykį, išgarsindama šį karininką ir atkreipdama Rusijos respublikos prezidento Jeltsino dėmesį. Kiek patirama, Jeltsinas nori Lopatiną paskirti Rusijos respublikos krašto gynybos ministru, nors dar nėra žinoma, kokią reikšmę toji ministerija turės sąryšyje su Sovietų Sąjungos karo ministru, nors ir yra plačiai kalbama, kad bus leidžiami visose respublikose teritoriniai daliniai, panašiai kaip Amerikoje Tautinė gvardija (National Guard).

Karinė vadovybė, jausdama didelį spaudimą, galvoja sumažinti kariuomenę bent vienu milijonu i sutrumpinti karinės prievolės laiką. Aplačiai, karinės tarnybos klausimas visose respublikose yra labai nepopuliarus, ir pašauktų naujokų stojimas į kariuomenę net slaviškose respublikose yra ignoruojamas.

Dar viena reforma — leidimas karinę prievolę atlikti savose respublikose sukėlė didelį nepasitenkinimą rusų karininkų tarpe, nes kaip vienas karininkas rašo, jo atominų raketų dalinyje bent ketvirtadalis naujokų nemoka rusų kalbos.

Reformos ir pasikeitimai sovietų

visuomenėje vyksta taip greit, kad kariuomenė nesuskumba prie jų prisitaikinti ir atrodo, kad pasikeitimus kariuomenėje turės įvykdyti civiliai.

J. S.

KARINĖS ŽINIOS TRUMPAI

1. Sovietų Aukščiausiosios Tarybos deputatai praneša, kad per paskutinius ketveris metus sovietų kariuomenėje mirė 15.000 kareivių, kurių mirties priežastys buvo "nenustatytos". Tai yra daugiau negu žuvo Afganistane per 10 metų.

2. Sovietų laikraštis *Argumenty i fakty* praneša, kad 20% savižudybių ir neišaiškintų mirčių Sovietų armijoje yra tragiška padėtis. Ir tai vyksta taikos metu. Laikraštis tai aiškina blogom gyvenimo sąlygom bei blogu aprūpinimu, ir tik 10% būtų galima priskirti psichologinėm ligom.

3. Sovietų karinė vadovybė praneša, kad 1990-ųjų metų naujokų šaukimas nepavyko: Armenijos respublika tedavė 7,5%, Lietuva — 33%, Latvija — 54,2%. Lietuvos ir Latvijos aukštus procentus galima aiškinti dėl atkeltų rusų darbininkų šeimų skaičiaus.

4. Sovietų karo laivyno vadovybė praneša, kad lėktuvnešio "Tbilisi" vardas pakeistas "Brezhnevo" vardu, o naujo lėktuvnešio "Riga" vardas pakeistas "Varyag" vardu.

5. Sovietų generolas Kochemasov *Pravdoje* prisipažino, kad prieš keletą metų buvo netikėtai iššauta raketa su atominiu užtaisais, vykdant pratybas, tačiau laimingai raketos motoras užsikirto ir raketa nesprogusi nukrito netoli iššovimo vietos. Katastrofa neįvyko. Tas įvykis, kaip ir visa kita anksčiau, buvo laikoma paslapyje. Tik dabar "peristroikos" metu jau ga-

lima pranešti.

6. Buvęs sovietų atominų raketų viršininkas Grigory Kisunko savo pateiktame pareiškime *Sovietskaja Rossia* laikraštyje tvirtina, kad sovietų atominų raketų sistema, skirta pasipriešinti prieš atominu raketų puolimui, buvo visiškai nepasisekimas, absurdas. Tai įvyko dėl politinių karjeristų visiško neišmanymo apie tikrąjį karą.

Tų radarų sistemos patikimumas toks menkas, kad viršininkai griebėsi apgavystės. Jie pranešdavo Maskvai, pasinaudodami užsienio spaudos pranešimais apie Amerikos bandymus erdvėje. Deja, šis apgaulinėjimas paaiškėjo, kai Amerikos erdvės bandymas, praneštas spaudoje, staiga dėl kai kurių priežasčių buvo atšauktas arba atidėtas.

Kisunko ypač kritikavo Maskvos gynimo planą nuo prieš atominų raketų, panaudojant savas atomines raketas, kurios karo atveju būtų padariusios milžiniškus nuostolius. Jis nesuprato, kodėl nebuvo numatyta naudoti tam tikslui neatominės raketos, jau seniai išrastos ir pagamintos.

Kisunko ypatingai stebisi Amerikos karinių žinovų didelių pervertinimu sovietų karinės technikos ir sugebėjimo, nes sovietai kopijavo visus Amerikos techniškų bei kitus išradimus.

7. Latvijos parlamentas pareikalavo, kad sovietai pašalintų iš Latvijos Irako karo laivyno karininkus ir jūrininkus, kurie šiuo metu yra treniruojami ant dviejų korvečių, kurias Irakas buvo nupirkęs. Tačiau Sovietų Sąjunga atsisako dabar tuos laivus išleisti, atrodo, dėl Amerikos spaudimo.

J. S.

Atkelta iš psl. 35

laisvintą, tvarkingą žmogų, turintį iniciatyvos ir energijos, galima per labai trumpą laiką, bet tokį žmogų išauginti trunka net dešimtmečius. Leninas ir po jo Stalinas manė, kad jie, vartodami terorą ir masines žudynes,

palengvins sau darbą valdyti rusus. Trumpam laikui jiems tai pavyko, bet dabar, kai po persitvarkymo (perestroika) iškilo tikrieji faktai, pasaulis aiškiai mato, kad Leninas ir Stalinas, ir komunizmas, apylamai, padarė didelį, tiesiog milžinišką nuostolį ir

skriaudą rusų tautai, ir ta rusų tauta turės ilgai labai ilgai ir sunkiai dirbti, kad išsiaugintų naują kartą, kuri tikėtų padoriam, taikingam demokratiniam gyvenimui. Gorbačiovas, atrodo, siekia maždaug tokio tikslo. Kaip jam tai pavyks, nežino Dievas.

KUR TAS ŠUO PAKASTAS?

Daugelį nustebino lapkričio 15 "Drauge" paskelbtas Donato Skučo straipsnis "Kur čia šuva pakastas?", kuriame įrodinėjama, kodėl JAV labiau remia Gorbačiovą negu sovietų okupuotą Lietuvą. Pagal autorius, didžiausias tokios politikos akstinus yra JAV baiminimasis sovietų turimų branduolinių ginklų ir užuomina, kad tokie ginklai, vykstant Sovietijoje tautiniams judėjimams, galį patekti į neatsakingų žmonių rankas.

Tokiai JAV politikos krypčiai atitaisyti autorius siūlo: a) neleisti Baltiesiems rūmams užmiršti, kad jie nepripažįsta Lietuvos inkorporavimo į Sovietų Sąjungą; b) prašyti Baltųjų rūmų paramos, kad Lietuva nebūtų padaryta Sov. S-gos dalimi per įvairias Helsinkio aktų konferencijas; c) atsiriboti nuo dabartinės Vilniaus vyriausybės; d) Amerikos lietuvių orgjų prestižui atgauti reikia remti Baltųjų rūmų politiką branduolinių ginklų ir Lietuvos nepriklausomybės atžvilgiu; e) sumažinti visą nevykusią veiklą, kaip demonstracijas, peticijas ir neraginti kongreso spausti Baltuosius rūmus, kad jie tvirčiau remtų Lietuvos reikalus; f) išgauti humanitarinę pagalbą Lietuvos žmonėms ir g) sudaryti veiklos planą dėl tikros Lietuvos nepriklausomybės, kai bus išspręstas branduolinių ginklų klausimas Sov. S-goje.

Į čia sutrauktai paminėtus D. Skučo samprotavimus atsiliepė Dr. Antanas Butkus ("Dirva" gruodžio 6) ir Vytautas Skuodis ("Draugas" lapkr. 30). Dr. A. Butkus pažymi, kad D. Skučas, savo lakios fantazijos jaudrintas, net abejoja, ar Lietuvos nepri-

klausaomybė yra verta tokios rizikos (branduoliniam karui iškilti. K. J.). Jį stebina, kad lietuvių pastangos Vašingtone esančios net kenksmingos lietuviams, kaip Amerikos piliečiams. Nors dr. Butkus kai kuriems D. Skučo teigimams ir pritaria, bet JAV prezidento Busho nuolaidumas Gorbačioviui jam primena Britų premjero Chamberlaino kelionę į Miuncheną ir jo nuolaidas Hitleriui.

Vytautas Skuodis mano, kad D. Skučas dar tebegyvena "šaltojo karo" dvasioj, kuri jau yra nuėjusi į praeitį. Sov. S-ga esanti jau kitokia ir tai vyksimą ne dėl Gorbačiovo nuopelnų, bet dėl pasikeitusios padėties visoje rytų ir centrinėje Europoje. Tas permainas yra sukėlusios gyvenimo būtinybė. Priminė, kad pasikeitimų priežastis yra prezidento Reagano vesta užsienio politika, privertusi Sov. S-gą lenktyniauti labai brangiame ginklavi-mosi varžybose, kurios privedusios Sov. S-gą į bankrotą.

Autorius pastebi, kad Sov. S-goj vyksta procesai pamažu keičia jos veidą ir kad nebe Gorbačiovas valdąs įvykius, o įvykiai valdą Gorbačiovą.

Lietuvių visuomenės ir organizacijų pastangos išgauti Lietuvos nepriklausomybės pripažinimą nėra bepras-mės, nes sudaro pagrindą bent mandagia forma priminti Sov. S-gai JAV susirūpinimą Lietuvos reikalais.

ŠIS TAS IŠ NETAIP TOLIMOS PRAEITIES

"Akiračiai" pr. m. 10 nr. paskelbė porą straipsnių, liečiančių Vliko veik-

lą. Viename jų spausdinamas Vliko tarybos posėdžio, įvykusio 1951.1.29 "Pro Memoria", kuriame pateikiamas Vliko apsaugos skyriaus v-ko Šovos nusistatymas partizaninės kovos Lietuvoje reikalui. Plk. Šova, nusivylęs amerikiečių žvalgyba, tarpusavio rietenom, Vliko nemokšišku ir partizaninio karo neperspektyvumu, pasitraukė iš pareigų.

Iš šio Pro Memoria paaiški, kad plk. Šova, būdamas Vliko karinio sektoriaus v-ku, telkė žmones amerikiečių žvalgybai ir kad jo atsistatydinimas iš pareigų Vlike buvo iš dalies paveiktas Vliko Vykdomosios tarybos pirm-ko Vlaclovo Sidzikausko pasitarimų Vašingtone su amerikiečių žvalgyba.

Šova nusiskundžia srovine kova Vlike, nesiskaitymu su krašte esančiom partizaninei veiklai sąlygom, kurių iš tikrųjų Lietuvoje nebuvo. Vlikas nesidomėjęs bolševikiniais metodais ir nekreipęs į juos dėmesio. Jam nepatiko, kad rezistencinė kova afišuojama, dedamos fotografijos, leidžiamos knygos (Daumanto knyga). Vlikas neturėjęs psichologinės idėjos kovoje su komunizmu. Esą tik neapykantos bolševikams nepakanka. Reikia pozityvių idėjų kreipiantis į kolūkiečius ir jaunimą. Jis taip pat kaltina, kad nebuvo kontakto su politine vadovybe (jam nebuvo įteiktos proklamacijos, kurių 1000 vyrų nuvežė į kraštą). Pagal jį, lapelių skleidimas atkreipia NKVD dėmesį. Iš "Pro Memoria" galima susidaryti įspūdį, kad, jei plk. Šova nebūtų pats pasitraukęs, tai būtų buvęs iš eitų pareigų atleistas.

Antras straipsnis "Lietuva ir Vakarų žvalgybos — šnipai ir veiksniai", kurio autorius yra vienas iš "Akiračių" redaktorių L. Mockūnas. Jis savo straipsniui medžiagą ėmęs iš anglų žurnalisto Tom Bower knygos "The Red Web" — "Raudonasis tinklas", kurioje aprašoma Vakarų žvalgybų veikla Baltijos kraštuose po Antrojo pasaulinio karo. Knygos autorius, rinkdamas medžiagą, yra apklausinęs apie 200 žmonių, nes visa tai

buvo daroma jau "atvirumo" laikais. Jis apklausinėjo ir eilę lietuvių, kaip Nijolę Bražėnaitę - Paronetto, Stasi Lozoraitį, jr., Brūnį Railą, Antaną Šovą, Anthony Vaivadą, Stanley Vardį, Walter Žilinską, Kęstutį Grinių, Algimantą Jokubėną (Lietuvos televizija) ir Zigmą Kudirką. Be to, šalia archyvuose rastos medžiagos, jis naudojo ir anglų k. išleistom J. Daurmanto, R. Misiūno, T. Remeikio, K. V. Tauro ir S. V. Vardžio knygom.

Iš knygos paaiški, kad Britanijos užs. reik. ministeris Anthony Eden buvo pasiruošęs Baltijos valstybių aneksiją pripažinti ir taip nepadarė tik dėl to, kad Molotovas, bijodamas, kad tai gali pakenkti sutarties su Vakarais sudarymui, to nepaprašė.

Po Antrojo pasaulinio karo britai pirmuosius šnipus Latvijoje išsodino 1945 m. Po karo Latvijos KGB aukštesnėse vietose dirbo daug latvių, todėl Latvijos KGB sugalvojo Kurš-žemės miškuose įrengti fiktivų partizanų bunkerį ir užpildyti jį partizanus vaidinančiais saugumiečiais. Sugauti britų agentai latviai buvo talpinami į šį bunkerį, ir iš čia siuntinėjo britams sufabrikuotas žinias. Vėliau net buvo infiltruota britų Secret Intelligence Service. Britų žvalgyba buvo įtikinta į Londoną atvykusius Latvijos KGB agentus laikyti rezistentais. Ir užsienyje gyvenę latviai su Latvijos ambasadoriumi Britanijai Charles Zarins laikė šiuos agentus kovojančios Latvijos herojais. Ši apgaulė truko net iki 1955 m., kada jie buvo iššifruoti dėl jų pačių neapdairumo.

Lietuviai taip pat buvo įvelti į šį bunkerį, nes 1951 m. iš šio bunkerio į Londoną atvyko Lietuvos "partizanų vadas" Edmundas. SIS dirbęs lietuvis Stasys Žymantas patikėjo Edmundo pasakojimais. 1952 m. Edmundas su jam priskirtu radiistu Zigmą Kudirką grįžo į Lietuvą ir iš čia siuntinėjo per radiją į Angliją Edmundo pristatomas žinias. 1955 m. Kudirka pasidarė nenaudingas KGB ir buvo areštuotas. Tada paaiškėjo, kad Edmundas buvo sovietų saugumo agentas.

Britų lietuviškos veiklos centrinė ašis buvo Stasys Žakevičius, kurį britai paviliojo iš prancūzų slaptosios žvalgybos. Su SIS pokario metu dirbo Stasys Lozoraitis, Jonas Deksnys, Povilas Plechavičius, Vladas Žilinskas ir kt. Britų žvalgybos į Lietuvą pasiūsti lietuviai kiek vėliau buvo palikti likimo valiai ir pateko į sovietų saugumo rankas.

Amerikiečiai pradėjo organizuoti šnipų tinklą prieš sovietus 1948 m., prasidėjus Berlyno blokadai. CIA atkreipė savo dėmesį į stovyklose gyvenusius ir prieš bolševikus nusiteikusius pabaltiečius. Šiam tikslui buvo pasitelkta ir išeivių organizacijos, kaip Vlikas. Vokietijoje prie Kaubfeuren buvo įrengta šnipų mokykla.

Iš knygos paaiški, kad Vlikas nuolat turėjo ryšių su viena ar kita vakarų žvalgybos organizacija. CIA Vliku susidomėjo 1948 m. per Amerikos lietuvių Anthony Vaivadą, kuris karo metu buvo JAV armijos jaun. leitenantas ir dirbo gen. Patton trečiosios armijos karinės žvalgybos skyriuje. Buvo susirišta su Vliko pirm-ku prelatu Krupavičium ir su karinio skyriaus vedėju A. Šova.

Vakarų domėjimasis Baltijos kraštais pradėjo menkėti šeštojo dešimtmečio vidury, nes tarptautinės politikos klimatas pradėjo atšilti. Vietoj agentų atsirado slaptieji U-2 žvalgybos lėktuvai ir vėliau satelitai.

Žinoma, čia paminėti faktai gali būti ir ne visai tikslūs, tačiau patiem lietuviams geriau susipažinti su ne taip tolimos praeities įvykiais yra patartina, nes iš praeities mokomės.

SVETIMTAUČIAI UŽ LIETUVĄ

Spėju, kad daugumą mūsų nuste- bino amerikiečių organizacijos "The American Society for Defense of Tradition, Family and Property" vykdytas įvairiose valstybėse parašų rinkimas už Lietuvą. Lietuviškai išvertus, jos pavadinimas būtų "Amerikiečių draugija tradicijai, tikėjimui ir nuosavybei ginti". Tai krikščioniška org-ja, kurios centras yra Niujorke. Jos pa- stangom visame pasaulyje buvo su-

rinkta per 5 mil. parašų ir, svarbiausia, daugumoj iš nelietuvių. Ši akcija išgarsino visame pasaulyje Lietuvos vardą ir jos siekimus ir į šį sunkų darbą įjungė kelis tūkstančius Lietuva susidomėjusių užsieniečių. Kiek turės tai praktiškos reikšmės Lietuvos nepriklausomybės įteisinimui, parodys ateitis, tačiau turime būti dėkingi šios akcijos vykdytojams ir sumanytojams, nors PLB pirmininkas nežinia kuriais sumetimais ir argumentais pasisakė prieš šią akciją.

LAIMĖSIME TIK IŠMOKĘ PRIEŠINTIS, NEVARTODAMI JĖGOS ATVIRAI

"Gimtajame krašte", 1990.XII.6-12 laidoje A. Čekuolis rašo:

Suomija per 4 pasipriešinimo SSSR metus prarado 70 tūkst. nukautųjų; iš jų 10 tūkst. civilių. Žiauru, bet gyvena laisva, turtinga, žaizdas užsigydė. Nepatyrė deportacijų.

Neiššovusi 1940 m. nė vieno šūvio, Lietuva prarado 312 tūkst. (skaičiavimas tęsiasi) žmonių (sušaudytų, nušautų, žuvusių Gulage, suluošintų). Pusė - moterys ir vaikai. Nei laisvės, nei gerovės iki šiol, kiekvieną rytą grėsmė.

Išvada aiški. Reikia priešintis. SSSR gerbia ryžtą. Ir reikia mokėti priešintis.

Kai girdime kalbas apie atkuriamą mūsų kariuomenę ir miglotus pažadus, kad ji turės ginklų — ar nesisemkia įtarimas, jog norima mechaniškai pakartoti 1918 - 1920 m. žygdarbį? Gražu, bet dabar padėtis kita. SA nebėra, kaip tada, išsklaidyti pusiau partizaniški būriai. Neturime Manerheimo linijos. SA jau yra Lietuvos viduje ir bet kada gali patriubėti. Ji išvažinėjo mūsų kelius, turi adresus, slaptų ir atvirų kolaborantų tinklą. Vadinas, mūsų taktika turi būti nauja, moderni.

Stipri policija, pasienio ir vidaus — taip. Stiprūs, mobilūs būriai atremti mėginimams užgrobti pastatus, įmones, bankus — taip. Bet visišką pergalę laimėsime tik išmokę priešintis nevirtodami jėgos atvirai,

ir kai tai darys visa tauta, pirmiausia jaunimas. Taip laimėjo Indija, JAV negrai, Lenkija. Nėra ginklo prieš tą ginklą. Metodai smagūs, ir jų begalė. (Čia aš privalau padėti tašką). Jų mokytis reikia šiandien, reikia specialistus ir išmonę pasitelkti. Šaulių esmė, o ne tik vardą atgaivinti. Kai prireiks, neturėsime nei TV, nei radijo, nei laikraščių, ir susirinkti bus sunkiau.

Priešas primityvių provokacijų tik ir laukia. Bet jis bus bejėgis, kai kiekvienas žingsnis Lietuvoje jam taps žingsniu per pelkę be kūlgrindos. Kai būti čia jam bus brangiau, negu išeiti.

LANDSBERGIUI SUGRĮŽUS Į VILNIŲ

Vilnius, 1990 gruodžio 13. (LIC) — Lietuvos Aukščiausios tarybos pirmininkas Vytautas Landsbergis antradienio vakarą „Lufthanzos“ aviakompanijos lėktuvu išskrido į Maskvą, kur numatė dalyvauti gruodžio 13 d. įvykstančiam Lietuvos respublikos ir Tarybų Sąjungos valstybinių delegacijų susitikime. Tačiau gauta žinia iš Lietuvos, kad TSRS delegacija atidėjo delegacijų konsultacijas dėl derybų.

Landsbergis iš Lietuvos lydėjo devynių asmenų delegacija. Delegacijos narys Lietuvos ELTos spec. kore-

spondentas R. Barysas iš JAV kapitoliaus šitaip apibūdino Landsbergio susitikimą su Bushu Lietuvos spaudoje:

LIETUVOS SPAUDOJE

“Pirmadienio rytas Jungtinių Valstijų sostinėje prasidėjo daug žadančiai: tradiciniame rytiniame pranešime Baltųjų rūmų atstovas spaudai Marlin Fitzwater pareiškė, kad V. Landsbergis buvo išrinktas Lietuvos žmonių ir yra šalies lyderis. Tad prezidentas George Bush ir priima jį tokiame range.

Antrą valandą po pietų limuzinas su Lietuvos Respublikos vėliavėle privažiavo prie šiaurės vakarinio Baltųjų rūmų fasado. Prie durų V. Landsbergį pasitiko protokolo šefas ambasadorius Joseph Reed. Pagal Baltųjų rūmų tradiciją, svečias pasirašo svečių knygoje. Po to V. Landsbergis palydėjo į ovalųjį kabinetą, kur jį pasitiko George Bush. Keletas minučių skiriama fotografavimui. Atkaklesni bando duoti klausimus, bet Bush su būdingu amerikietišku laisyumu atkerta, jog dabar jis susikaupęs nuotraukai, bet ne atsakymams į klausimus. Dar po akimirkos būrys įvairiausia technika ginkluotų žurnalistų išprašomi iš prezidento

darbo kabineto.

Po 40 minučių prie lauke specialiai žurnalistams įrengtų mikrofonų Baltųjų rūmų pievelėje priėjęs V. Landsbergis padarė pranešimą spaudai.

(Ta trumpa spaudos konferencija jau buvo perduota praėjusio trečiądienio laidoje).

Baigdamas V. Landsbergis pasakė: “Manau, kad Sovietų imperija keičiais. Ir tai nėra disintegracija, kaip kad bandoma įteigti. Didesnė dalimi tai yra dekolonizacija, kai vietoj Sovietų Sąjungos bus nauja valstybių bendrija, bet sudarys ją ne penkiolika respublikų”.

V. Landsbergiui išvažiavus iš Baltųjų rūmų, kiemyje pasirodė vienas prezidento Busho patarėjų, dalyvavusių susitikime su Lietuvos Aukščiausios Tarybos pirmininku. Paklaustas, kaip jis vertino įvykusį pokalbį, atsakė — pliusu.

Tą patį vakarą Lietuvos pasiuntinybėje Washingtono atstovas Stasys Lozoraitis surengė priėmimą V. Landsbergio garbei, į kurį buvo pakviesti užsienio šalių, remiančių Baltijos respublikų dalyvavimą Helsinkio procese, ambasadoriai, JAV valdžios pareigūnai, kongresmanai, senatoriai.

PREZIDENTAS LANDSBERGIS BALTUOSIUOSE RŪMUOSE

(New York, 1990 gruodžio 17 Gintė Damušytė-LIC). Lietuvos Aukščiausiosios tarybos pirmininkas Vytautas Landsbergis gruodžio 9 - 11 lankėsi Vašingtone ir ten susitiko su JAV prezidentu Bush, viceprezidentu Quayle ir Valstybės departamento pareigūnais, praneša Lietuvių informacijos centras.

Vytauto Landsbergio dviejų dienų vizitas Vašingtone prasidėjo su darbo posėdžiais. valstybės departamente. Gruodžio 10 d. pirmoje pusdienio pusėje V. Landsbergis, lydint Stasiui Lozoraičiui, dalyvavo Valstybės departamente surengtame pasitarime, kurį globojo pirmasis vicsekretorius

Lawrence Eagleburger. Ten pusantrų valandos su Valstybės departamento pareigūnu Baltijos šalių ir sovietų tautybių reikalams Paul Goble diskutavo JAV politiką ryšium su Baltijos šalimis, Amerikos nusistatymą dėl galimo Kremliaus smurto panaudojimo prieš pabaltiečius bei Sovietų Sąjungos ateitį. Po pasitarimo vicsekretorius Europos ir Kanados reikalams Raymond Seitz surengė iškilmingus pietus besilankančiai Lietuvos delegacijai.

Apie antrą valandą popiet limuzinas su Lietuvos Respublikos vėliavėle privežė V. Landsbergį ir jį lydėjusius patarėjus Šarūną Adomavičių,

Ramūną Bagdoną, deputatą Arūną Degutį ir vertėją Viktorą Naka prie Baltųjų Rūmų, kur juos sutiko protokolo šefas ambasadorius Joseph Reed. Po keturiasdešimt minučių trukusio pokalbio su prezidentu G. Bush apvaliajame kabinete, V. Landsbergis išėjo į lauką kur Baltųjų Rūmų pievelėje atsakinėjo į spaudos korespondentų klausimus.

“Susitikimas su prezidentu G. Bush suteiki daugiau pasitikėjimo Jungtinėmis Valstijomis, — pasakė jis. — Lietuvos Respublika šiuo metu yra atakuojama iš Kremliaus įvairiais grasinimais. Mus baugina ekonominė katastrofa, kariniai veiksmai. Mano

Lietuvos prezidentas Vytautas Landsbergis su Amerikos prezidentu George Bush

pagrindinis tikslas buvo paprašyti kokios nors politinės apsaugos iš JAV pusės. Kadangi ši šalis niekada nepripažino ir nepripažins prievartinės aneksijos, įvykdytos 1940 metais, tai aš turiu pagrindo tikėti, kad JAV laikysis aktyvios pozicijos Lietuvai gresiančio pavojaus atveju. Prezidentas G. Bush pažadėjo, jog apsvarstys paramos priemones su savo patarėjais."

Atsakydamas į žurnalistų klausimus, Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas pasakė pageidaujantis, kad JAV aiškiau pasisakytų dėl kai kurių Kremliaus pretenzijų, pvz., kai jis skelbia suvereniteto teises į Lietuvą. Kaip žinoma, dar 1920 m. sovietai atsisakė bet kokių suvereniteto teisių, o prievartos veiksmai nesukuria teisės į suverenitetą. "Mes lyginame save 1940-ais metais su Kuveitu 1990-ais, nelinkėdami šiai mažai šaliai 50 metų kęsti okupaciją. Manau, kad sovietų imperija keičiasi, — baigdamas pasakė V. Landsbergis. — Ir tai nėra desintegracija, kaip kad bandoma

teigti. Didesne dalimi tai yra dekolonizacija, kai vietoje Sovietų Sąjungos bus nauja valstybių bendrija, bet ją sudareys ne penkiolika respublikų".

Po šio susitikimo Baltieji Rūmai paskelbė pareiškimą, kad prez. G. Bush susitiko su Lietuvos prezidentu Vytautu Landsbergiu, anot pareiškimo prez. Bush pabrėžė svarbą "asmeninių kontaktų su Pabaltijo lyderiais, kurie disciplinuotai ir su vizija liudija savo ryžtą taikingai spręsti problemas su TSRS valdžia..." Prez. Bush toliau kartojo JAV administracijos liniją, kad remia Lietuvos ir kitų Pabaltijo valstybių teisę į tautos apsisprendimą bei nepripažįsta Pabaltijo tautų neteisėtos okupacijos. Pasak pareiškimo, prez. Bush ir kiti aukšto rango JAV administracijos pareigūnai ne kartą šį faktą yra pabrėžę sovietų pareigūnams.

Pareiškimas baigiasi šiuo teiginiu: "Prezidentas pabrėžė, kad JAV nori taikingo sprendimo Pabaltijo — TSRS klausimui ir išreiškė viltį, kad

sovietų valdžia konstruktyviai dirbs su Pabaltijo lyderiais išvengdama grasinimų, bauginimų ar jėgos panaudojimo".

Iš Baltųjų Rūmų į Lietuvos pasiuntinybę pirm. V. Landsbergis limuzine lydėjo Associated Press korespondentas Michel Putzel, buvęs Maskvos biuro vedėjas. AP žinių agentūra sekančią dieną paskelbė jo interviu, kuriame V. Landsbergis atskleidė, kad sovietai nuo sausio 1 ketina nutraukti maisto ir žaliavų tiekimą į Lietuvą. Nors maisto rezervai Lietuvoje kol kas didesni kaip TSRS, Landsbergis tvirtino, kad "padėtis žiemą gali labai sužlugti, jei sovietai nutrauks visą aprūpinimą, įskaitant grūdus, naftą ir cukrų, kaip darė per blokadą."

Tą vakarą į Lietuvos pasiuntinybę, Stasio ir Danielės Lozoraičių kvietimu, į diplomatinį priėmimą sugužėjo apie pusantro šimto svečių, jų tarpe HUD (Housing and Urban Development) ministras Jack Kemp su

Lietuvos pasiuntinybėje Vašingtone 1990.XII.10 (iš kairės): Chris Cox (CA), VLIKo pirm. dr. K. Bobelis, gen. kons. A. Simutis, prez. V. Landsbergis, J. Kazickas, Veteranų administracijos sekr. Edward J. Derwinski. Nuotr. Broniaus Čikoto

Lietuvos pasiuntinybėje Vašingtone 1990.XII.10 (iš k.): Sekretoriaus asistentė S. Kondratienė, V. Landsbergis, Gražina Landsbergienė, Sekretorius bendruomenių planavimo ir vystymo reikalams Jack Kemp, Joanne Kemp. Nuotr. Broniaus Čikoto

žmona. Veteranų departamento sekretorius Edward Derwinski, kongresmenai Christopher Cox (R-CA) ir Jim Leach (R-LA), ambasadų, Valstybės departamento JAV Kongreso ir įvairių fondų — visuomeninių organizacijų atstovai. Priėmimui užsibaičius p. Landsbergiai pasiuntinybėje privačiai vakarieniavo su eile Amerikos lietuvių veikėjų. Tą vakarą **Christian Science Monitor World Radio** įrašė interviu su pirm. V. Landsbergiu. Tai sekančią dieną buvo pakartotinai transliuojama per tarptautinį radijo tinklą.

Antradienio rytą 8 - 9:30 val. Mayflower viešbuty suruoštuose pusryčiuose pirm. V. Landsbergis prabilo apie politinę padėtį Lietuvoje ir apie dešimt kviestų redaktorių — apžvalgininkų iš *The New York Times*, *The Wall Street Journal*, *The Washington Post*, *U. S. News and World Report* ir kt. Susirinkusius domino pirm. V. Landsbergio pokalbis su prez. G. Bush, maisto padėtis Pabaltijo kraštuose, Gorbačiovo peršama sąjunginė sutartis, Pabaltijo santykiai su Yeltsinu, karinės jėgos ir prezidentinio valdymo grėsmė Lietuvai bei kruvinos revoliucijos galimumas Sovietų Sąjungoj. Pirm. V. Landsbergis savo žodyje aptarė sunkumus kelyje į derybas, kurias sąmoningai blokuoja TSRS.

(LIC)

BALTIEJI RŪMAI SU PABALTIEČIŲ ATSTOVAIS

Washingtonas, 1990 gruodžio 17 (Viktoras Nakas — LIC) Penktadienį, gruodžio 14 d., prezidento Busho atstovai sukvietė JAV pabaltiečių atstovus aptarti vėliausius įvykius, susijusius su Baltijos šalimis.

Valandą dešimt minučių trukusį pasitarimą pravedė JAV Valstybinio saugumo tarybos atstovė Condeleeza Rice. Taip pat posėdyje dalyvavo Veteranų departamento sekretorius Edward Derwinski, kuris laikomas prezidento Busho neoficialiu ryšininku su Rytų Europos kilmės amerikiečiais. Dalyvavo 13 pabaltiečių. Iš jų — devyni lietuviai, įskaitant Altos, JAV

Lietuvių Bendruomenės bei Vliko atstovus.

Condeleeza Rice, kuri iš profesijos sovietologė, pirma prabilo. Jinai pažymėjo, kad Busho administracija seka "sunkią padėtį" Baltijos šalyse. Pasak jos, Valstybės departamento sekretorius James Baker nemažai laiko paskyrė Baltijos šalių klausimui, kai jis susitiko su TSRS Užsienio reikalų ministru Ševardnadze Houstone. Pridūrė, kad ir prezidentas Bushas paminėjo Baltijos šalis, kai Ševardnadze iš Houstono atvyko į Baltuosius rūmus.

C. Rice painformavo susirinkusius apie prezidento Busho pasimatymą su Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos pirmininku V. Landsbergiu. Rice sakė, kad jų pasimatymas buvo "labai geras" ir "labai šiltas". Nors jinai tame pasitarime nedalyvavo, iš ten dalyvavusio girdėjo, kad prezidentas Landsbergis "padarė labai gerą įspūdį" prezidentui Bushui. Rice teigė, kad V. Landsbergis prez. Bushui plačiau išaiškino grėsmę Lietuvai, kuri ateina iš ultrakonservatyvių jėgų Sovietų Sąjungoje.

Šalpos klausimai

Toliau Rice paaiškino JAV sprendimą šelpti Sovietų Sąjungą. Tos šalpos klausimą sudaro keturi elementai: 1) JAV valdžios kreditų garantijos Sovietų Sąjungai, išplaukiančios iš laikino sustabdymo vadinamos Jackson-Vanik pataisos, kuri uždraudė kreditų tiekimą, kai TSRS griežtai apribojo skaičių žmonių, galinčių emigruoti iš TSSRS, 2) vaistų ir kitų medicinos reikmenų suteikimas, 3) pritarimas nepilnos narystės sutelkimo Sovietų Sąjungai tarptautiniame IMF fonde, 4) techninė pagalba sovietams, kad jie pajėgtų maistą išskirstyti savo piliečiams, Rice paminėjo, kad antras ir ketvirtas punktas galėtų duoti naudos ir Baltijos šalims. Busho administracija nori, kad dalis maisto bei medicininės šalpos pasiektų ir Estiją, Latviją bei Lietuvą.

Po jos pastabų įvairių organizacijų atstovai turėjo progą pareikšti savo

nuomones, pateikti klausimus bei pageidavimus. Bene daugiausia komentary susilaukė Rice aiškinimas, kad JAV remia pabaltiečių "laisvą apsisprendimą". Pabaltiečių atstovai teigė, kad tokia oficiali laikysena nėra priimtina, aiškino, jog Busho administracija turėtų nedviprasmiškai pasisakyti už Baltijos šalių "nepriklausomybės atstatymą".

*

TĖVIŠKĖS AŽUOLAMS

BALYS AUGINAS

*O, tėviškės barzdoti ažuolai,
Vaikystės vieškeliais atklydę —
Dulkėtom ir žaliom milinėm
Jūs stovit, kaip kareiviai tylūs
Sargyboj tėviškės laukų —
Jums virš galvų — lyg vėliava —
Žvaigždynais žydintis dangus —*

*Pavasarij čia sproginėja
Senų alyvų pumpurai —
Atsiveria žiedų spalvingos akys—
Nesudrebat, kai vėtroš taršo,
Ir dūžta viesulo šrapneliai —
Net saulės blizgantys kardai,
Atšipę lūžta nuo krūtinių —*

*Ir dairotės į aukštus langus
Vasarvidžio dangaus,
Ir budriai sekat lyg žvalgai
Saulėtekį rytais budėdami,
O naktį kalbat su žvaigždėm,
Vis ošdami kartojat priesaiką
Ištikimybės mūsų žemei —*

*Jūs meldėtės kartu su kriviais
Prie spragančios, šventos ugnies,
Girdėjot šimtmečių kolonas
Dundant istorijos keliais,
Atodūsius senųjų kapinaičių,
Lietaus šlamėjimą — Ir žemę
Gimdančią ir tyliai verkiančią —*

*O, tėviškės žalioji vyrija —
Išsišakoje amžinybėn —
Besaugodami savo lopšį,
Aplėbę žemę sentėvių,
Kurion jaugę šaknys —
O be šaknų — klajoklis smėlis,
Ir be šaknų — benamis dūmas —*

R u s a i

Padėtis Sovietų Sąjungoje dabar (1991 sausio mėn.) yra tokia paini, nepastovi ir nuolat keičiasi, kad reikia tikrai drąsaus vyro, drįstančio išprašauti, kas ten dėsīs už savaitės, tai ką jau bekalbėti už mėnesio ar už metų. Yra tačiau rusų tautos praeityje reikšmingų, nesikeičiančių faktų, kurie duoda bent kiek gilesnį supratimą apie rusus, jų geras ir blogas savybes.

Amerikoje yra nemažai patyrusių žinovų, kurie yra nuodugniai išstudijavę rusus ir jų istoriją. Vienas iš tų įspūdingiausių žinovų yra George F. Kennan, buvęs Amerikos ambasadorium Sovietų Sąjungoje ir po to atsidavęs Rytų Europos studijoms. Jo mintimis čia ir seksime.

Sovietų Sąjungoje dabar yra apie 290 milijonų žmonių. Jų tarpe tikrų rusų yra 146 milijonai; bet jeigu prie jų dar pridėsime apie 50 milijonų ukrainiečių ir apie 10 milijonų gudų (bielorusų) kurie labai giminingi rusams ir į juos panašūs, tai gausime daugiau negu 200 milijonų slavų, kurie visi artimai giminingi ir kurie visiškai dominuoja Sovietų Sąjungą. Rusų kalba yra pagrindinė: dominuojantieji rusai deda dideles pastangas surusinti ne-rusiškas tautybes, jų tarpe ir mus, lietuvius.

Tad verta pažiūrėti bent kiek arčiau į rusus.

Padėtį Rusijoje visai gerai charakterizuoja prašymas, kuriuo rusai kreipėsi dar labai seniai, prieš daugiau negu tūkstantį metų, į skandinavus, vikingus, kviesdami juos į Rusiją juos valdyti. To prašymo žodžiai

garsūs: "Mūsų krašta didelis ir derlingas, bet tvarkos jame nėra". Šie reikšmingi žodžiai nesikeitė per daugelį šimtmečių, ir jie galioja dar ir dabar.

Sovietinė imperija yra milžiniškas kraštas, apie aštuonis su viršum milijonų kvadratinų mylių, atseit viena šeštoji dalis viso pasaulio žemės, ir jis tikrai turtingas žemės ištekliais, mineralais, metalais, nafta etc., bet tvarkos jame taip ir nėra. Tuo įsitikinti užtenka pažvelgti į dabartinę padėtį sovietuose ir stebėtis, kaip nesiseka Gorbačioviui tvarkytis.

Yra didžiulis istorinis kuriozas: Sovietų Sąjunga, viena iš Antrojo pasaulinio karo laimėtojų, turinti tiek daug derlingos žemės, turi prašyti iš Vokietijos maisto, tos pačios Vokietijos, kuri taip totaliniai pralaimėjo karą ir kuri atrodė, jau niekad nebeatsigaus. Net Indija, vienas iš neturtingiausių pasaulio kraštų, paaukojo didoką kiekį javų badaujančiai Sovietų Sąjungai.

Kokia ironija: 1940 metais okupavę Lietuvą, sovietai siuntė jai prastos kokybės arbūzų vagonuose, ant kurių buvo užrašyta "badaujančiai Lietuvai".

Rusija buvo atsilikusi nuo Vakarų Europos per visą jos istoriją. Rusams daug pakenkė net 300 metų totorių okupacija, juos spaudžiusi ir išnaudojusi. Iš viso rusai buvo atsiskykę, užsidarę nuo Vakarų ir dėl to nedalyvavo tame dideliame pažangos, laisvės ir kultūros procese, kuris vyko Vakarų Europoje renesanso ir kitose formose. Duris į Vakarus pagaliau pravėrė caras Petras Didysis, privertęs rusus

prisiimti Vakarų techniką, ypač ginklavimą. Po Petro rusai pradėjo daugiau artėti į Vakarus, ir jiems tai gana gerai sekėsi. Dvidešimto šimtmečio pradžioje rusai buvo jau visai gerame kelyje vyti ir pavyti Vakarus. Mokyklos buvo tvarkomos gana sėkmingai tokiu būdu, kad po maždaug 30 metų rusų tautos dauguma būtų buvusi raštinga. Teismų sistema buvo išdirbta gerai; baudžiamieji ir civiliniai kodeksai visai gerai saugojo piliečių pagrindines teises.

Pramonė, lengvoji ir sunkioji, vystėsi patenkinamai, nors ir lėtai. Žemės ūkis irgi taisėsi, ypač po baudžiamos panaikinimo ir po Stolypino reformų. Ko jau ko, bet maisto Rusijoje šimtmečio pradžioje ne tik netrūko, bet dar pakako pertekliaus eksportui.

Buvo, žinoma, ir trūkumų, negatyvių reiškinų. Svarbiausias, tur būt, trūkumas buvo faktas, kad Rusiją valdė carai, ir valdė totaliniai, autokratiniai, absoliučiai; nebuvo nieko panašaus į parlamentą, kuris bent kiek varžytų valdžią. Padėtis buvo tokia, kad carai savo valdžios veiksmuose buvo visiškai nevaržomi konstitucinių ar kitokių varžtų. Čia reikėsi absoliučios monarchijos didieji trūkumai. Demokratijoje žmogus, norėdamas valdyti ir būti prezidentu, turi būti pasiruošęs, demonstruoti savo charakterį, savo sugebėjimus, savo išsilavinimą. Absoliutaus monarcho vienintelė reikalingoji kvalifikacija yra tame, kad jis yra savo tėvo sūnus. Laiminga ta valstybė, kurioje monarchas yra išmintingas, gero, tinkamo charakterio. Jeigu to nėra, tai, žinoma, negerai. Ryškus pavyzdys yra paskutinis Rusijos caras, Nikolajus II. Istorikai pripažįsta, kad jis buvo plataus išsilavinimo, gero, malonaus būdo, rūpestingas šeimos tėvas. Jis būtų visai gerai tikęs būti vidutiniu valdininku, bet absoliutaus valdovo, caro rolei jis netiko. Galima sakyti, kad carą Nikolajų II valdė jo žmona, carienė Aleksandra, o carienę savo ruožtu valdė Rasputinas. Nėra ko stebėtis, kad šitokia padėtis baigėsi katastrofa.

Caro Rusijoje, jau šio šimtmečio pradžioje, buvo ir neigiamų reiškinių. Valdžiai netrūko opozicijos. Žinoma, kiekvienai valdžiai reikalinga opozicija, kuri nurodytų valdžiai jos trūkumus, klaidas ir padėtų jas taisyti. Rusijoje tačiau netrūko kraštutinių, radikalių opozicionierių (socialrevoliucionierių etc.), siekusių valdžią ne taisyti, ne jai padėti, o tik ją sunaikinti, sugriauti, nesivaržant net smurto priemonių kaip atentatai bombomis etc. Ypač liūdna, kad tokie opozicionieriai siekė tik negatyvaus tikslo — nuversti esamą valdžią, bet jie turėjo tik labai miglotą supratimą, jeigu jie tokį iš viso turėjo, ką daryti, kaip tvarkytis, jeigu jiems netyčia pasisektų karą nuversti.

Kitas neigiamas reiškinys: 1904 - 1905 rusų-japonų karas. Šitam karui nebuvo tinkamai pasiruošta: jis nebuvo vedamas kaip reikiant ir dėl to pasibaigė caro Rusijos pralaimėjimu.

Tas faktas smarkiai sukrėtė ir taip jau ne ypatingai stiprią caro imperiją, bet turėjo ir kitų pasekmių: caras buvo priverstas įsteigti parlamentą — dūmą, kuris, tiesą pasakius, nebuvo labai efektyvus, bet vis jau šioks toks žingsnis į demokratiją. Be to, caras taipogi turėjo bent kiek atleisti varžtus ne-rusų tautybėms; tuo pasinaudojome, tarp kitų tautybių, ir mes, lietuviai, nors ir dar negavome pilnos laisvės, bet vis tik turėjome galimybę bent pradėti tiesti kelią į nepriklausomybę.

Kita, tikrai didelė, tiesiog baisi caristinės Rusijos klaida buvo 1914 metais įsivelti į Pirmąjį pasaulinį karą. Caras sumobilizavo milžinišką, milijoninę armiją, bet ta armija buvo nepakankamai apmokyta, prastai aprūpinta, menkai ginkluota; artilerijai pritrūko sviedinių, štabai neveikė kaip reikiant etc. Prisidėjo pagrindinis, politinis faktas: Rusijai visai nebuvo reikalo veltis į tą karą: Austrijos sosto įpėdinio nužudymas Serbijoje visai nereiškė, kad Rusija privalėjo skelbti karą Austrijai.

Sena išmintis sako: valdovas turi būti padorus, ir išmintingas. Padorumas reiškia: sąžiningai laikytis ir vyk-

dyti sudarytas sutartis. Išmintis sako: nesudaryti blogų sutarčių. Šitos pagrindinės išminties caras nesilaikė. Prisidėjo, žinoma, faktas kad caras Nikolajus II buvo silpno, minkšto būdo i nesugebėjo valdyti kaip reikiant. Tokiu būdu buvo prieita prie katastrofos: 1917 m. caras turėjo atsistatydinti, abdikuoti, ir valdžią perėmė demokratinės jėgos, pirma kunigaikštis Lvovas, o po to Karenskis. Perėmęs valdžią, Karenskis padarė pagrindinę klaidą, stengdamasis dar tęsti tą nelaimingą karą. Tai privedė prie tikros suirutės. Dabar, žiūrint į praeitį, yra aišku, kad pilna katastrofa užėjo, kai Lenino vadovaujamiems komunistams pasisekė pasinaudoti ta suirutė ir pasiglemžti valdžią.

Charakteringa, kad užėjusi komunistų valdžia buvo dominuojama ne rusų tautybės žmonių. Lenino (Uljanovo) tėvas buvo kalmukų kilmės; Lenino motina — vieni sako ją buvusią vokiečių kilmės, kiti — žydų. Vienas iš Lenino artimiausių bendradarbių buvo L. Trockis, žydų kilmės. Lenino pasekėjas Stalinas, kuriam pasisekė išstumti Trockį, buvo gruzinų kilmės.

Komunistinės valdžios pats sunikusias ir didžiausias nusikaltimas buvo, kad ji ištrėmė arba išžudė inteligentiją, šviesuomenę, rusų tautos elitą, kuris buvo gausus, gerai išmokslintas, ir būtų buvęs pilnai kvalifikuotas vesti Rusiją demokratijos bei pažangos keliu.

Visi pripažįsta, kad Leninas buvo aukštos inteligencijos, iškalbus, stiprios valios; visai galimas dalykas, kad, jeigu 1917 metais Vokietijos gen. štabas nebūtų sugalvojęs Leniną ir jo sėbrus parvežti iš Šveicarijos į jau pašlijusią Rusiją, komunistų revoliucijos gal ir nebūtų buvę.

Kai vokiečiai suprato koks Leninas galėjo būti pavojingas revoliucionierius, galima spręsti iš to keisto, bet įdomaus fakto, kad jie vežė Leniną ir jo sėbrus iš Šveicarijos per Vokietiją užrakintuose, net užplombuotuose geležinkelio vagonuose. Vokiečiai buvo teisūs. Tik atvykęs į St. Peter-

sburgą, (vėliau pavadintą Leningradu) jis sugebėjo nuversti Kerenskio vadovaujamą demokratinę vyriausybę ir įtvirtinti komunistinę valdžią. Leninas veikė su dideliu, negirdėtu žiaurumu. Jis žudė ne tik žmones, nusistačiusius prieš jo valdžią, bet net ir tuos, kuriuos jis įtarė kad jie galėtų būti jo priešais. Jo valdžios terorasėjo tiek toli, kad žmogų ištremti arba nužudyti užteko fakto, kad ta aukoa buvo ne proletarų, bet jo vadinamų "buržuazijos" demokratų kilmės. Jis naikino "kapitalistų" klasę, bet į tą klasę skyrė ne tik stambių įmonių savininkus, bet ir žmogų, kuris turėjo krautuvėlę su dviem tarnautojais; dažnai užtekdavo, kad žmogus buvo baigęs gimnaziją, arba net kad buvo raštingas. Tas aukštesnės klasės sistemingas naikinimas buvo vykdomas eilę metų su baisiu, negirdėtu žiaurumu. Leninui anksti mirus, į jo sostą įsiveržė Stalinas, kuris tą žiaurų naikinimo procesą ne tik tęsė, bet dar ir išplėtė, naikindamas savo nelaimingas aukas, rusų tautos žiedą, ne tūkstančiais, bet net milijonais.

Vienas iš uoliausių Stalino sėbrų šiame naikinimo procese buvo lenkų kilmės Feliksas Dzeržinskis. Lenkai tik pusiau juokais sako, kad Dzeržinskiiui reikia statyti Varšuvoje paminklą, nes nėra kito tokio lenko, kuris būtų išžudęs tiek daug rusų kaip jis.

Stalinui neužteko žudyti inteligentus. Jis tą žiaurų naikinimo procesą išplėtė ir į ūkininkus — žemdirbius, kurie sudarė didžiausią dalį rusų tautos — apie 80 nuošimčių.

Siekdamas juos suvaryti į kolchous, jis ėmėsi naikinti kaip tik tuos ūkininkus, kuriuos bolševikai vadino pajuo-kiančiu vardu "kulokai", bet kurie faktinai buvo geriausiai ūkių tvarkytojai, su energija ir iniciatyva. Vienintelis jų nusikaltimas — jie nenorėjo būti nusavinami ir sueiti į kolchozus, būti tik ūkio darbininkais. Tas "kulokų" naikinimas vyko jau seniai, prieš maždaug 70 metų, bet pasekmės jaučiamos Sovietų Sąjungoje dar ir dabar. Sovietai vėl patvirtino tą seną teisybę, kad užmušti gerą, padorų iš-

(Nukelta į psl. 27)

ČIKAGIŠKIAI REMIA K A RĮ

Tradicinę žurn. *Karys* paremti kavutę Čikagoje surengė ramovėnai, šauliai ir birutininkės spalio 21-ą dieną Šaulių namuose. Diena buvo šilta, oras gražus. Dėl kavutės gero pasisekimo nebuvo daug vilčių, nes tą dieną ir tą savaitgalį Čikagoje įvyko stebėtinai daug įvairių renginių, kurie nutraukė daug žurn. *Karys* gerbėjų ir kavutės lankytojų. Kavutė buvo pradėta su pusvalandžio pavėlavimu, kai susirinko svečių netoli šimtinės.

Kavutę pradėjo "Ramovės" skyr. pirm. kol. J. Mikulis, trumpu žodžiu pasveikinęs susirinkusius ir padėkojęs už atsilankymą, pakvietė žurn. *Karys* atstovą Čikagoje kol. K. Juškaitį tarti žodį. Čia jo kalbos tekstas.

Gerbiamosios ir gerbiamieji,

Jau daugelį metų mes susirenkame šioje salėje prisiminti ir apsvarstyti žurnalo *Karys* reikalus.

Nestebėtina, kad žurnalo *Karys* skaitytojų ir prenumeratorių šeima, dėl natūralių priežasčių, vis retėja ir silpnėja.

Pastangos jį išlaikyti gyvą ir įdomų našta vis sunkėja, o mūsų entuziazmas jam pasišvęsti ir pasidarbuoti vis silpnėja.

Todėl nenuostabu, kad žurn. *Karys* savo gyvastį išlaikyt buvo priverstas iš mėnesinio persitvarkyti į dvimėnesinį ir pakelti prenumeratą iki 26.00 dolerių.

Persitvarkęs į dvimėnesinį, žurn. *Karys* savo turinį netik nesumažino, bet daugeliu atžvilgių sustiprino gautomis istorinėmis ir karinėmis žiniomis iš Lietuvos.

Kalba K. Juškaitis

Nuotr. C. Genučio

Žurnalą *Karį* nepakeis joks kitas laikraštis, nes *Karys* yra patriotinio ir auklėjimo žurnalas, ko kituose laikraščiuose nerasi. Todėl ramovėnai, šauliai ir buvę kariai privalėtų savo organą žurn. *Karį* prenumeruoti ir jį paremti savo auka. Šiandien, kada mūsų tėvynė Lietuva stovi ant išsivadavimo slenksčio, mes ypatingai turime rūpintis, kad žurn. *Karys* nesubankrutuotų, kad mes galėtumėm jį gyvą parvežti ten, kur jis gimė — į laisvą Lietuvą.

Todėl aš šiandien kviečiu visus paremti žurn. *Karį* pagal savo išgales. Bus mielai ir su dėkingumu priimamos mažos ir didesnės aukos.

Šia paroga aš linkiu *Kario* štabui nepavargti ir toliau su dar didesniu pasišventimu tęsti tą kilnų šviesos ir

Tėvynės meilės skleidimą skaitytojų ir visų lietuvių širdyse. Ačiū už dėmesį.

Kaip žurn. *Karys* atstovas dėkoju ramovėnams, šauliams ir p. birutininkėms už suruošimą žurn. *Karys* paremti kavutės. Dėkoju V. D. Šaulių r-nės vadui p. Al. Paukštei už leidimą nemokamai pasinaudoti sale.

Dėkoju šeiminkėms už suruošimą skanių vaišių ir malonų patarnavimą. Dėkoju visiems, kurie aukojo žurn. *Karys* paremti. Dėkoju visiems, kurie atnešėte fantus loterijai.

Po žurn. *Karys* atstovo žodžio, toliau sekė meninė programos dalis, kurią atliko Vytauto Didžiojo Šaulių r-nės moterų vienetas — kvintetas, vadovaujamas muziko p. J. Sodaičio.

Kvintetas atliko keletą tikrai nuotaikingų, populiarių patriotinių dalykų, kurie žavėjo susirinkusius ir žadino gerą nuotaiką. Baigus meninę dalį, toliau sekė vaišės ir individualūs pokalbiai. Vaišias suruošė V. D. Šaulių ar-nės sesės šaulės, vadovaujant p. Aldonai Balčiūnienei.

Pabaigoje buvo loterija. Bilietu platiniama ir lotesriją sumaniai ir greitai pravedė kol. St. Rudokas.

Nors kavutė nepasišvėję svečių gausa, bet tie, kurie atsilankė, gan gausiai aukojo. Buvo tokių, kurie parėmė žurn. *Karį* ir stambesne auka (pvz. V. D. Šaulių r-nės vadas p. Al. Paukštė parėmė žurnalą 50.00 dol.). Ačiū jam.

Malonu, kad dar vis mūsų žurn. *Karį* lietuviška visuomenė prisimena, prenumeruoja, skaito ir jį remia.

K. Juškaitis

ČIKAGOS RAMOVĖNŲ VEIKLA 1990-TAIS METAIS

1990 m. sausio mėn. 21 d. metiniame narių susirinkime išrinkta nauja valdyba vasario mėn. 3 d. įvykusiame psėdyje pareigomis pasiskirstė sekančiai: Skyriaus p-kas — Juozas Mikulis, vice p-kas ir Laisvės Kovų muziejaus vedėjas — Steve Rudokas,

sekretorius — Apolinaras Skopas, išdininkas — Vincas Valkavickas, vėliavos ir kapų lankymui — Juozas Bagdžius, kultūriniais reikalams — Balys Brazdžionis, skyriaus kapelionas — kun. Petras Daugintis, SJ.

Per Padėkos Dieną (Memorial

Day)], gegužės 28 d., aplankyti mirusiųjų ramovėnų kapai. Aplanckymui vadovavo skyriaus valdybos narys Juozas Bagdžius.

Liepos 8 d. ramovėnai kartu su šauliais aplankė Nepriklausomos Lietuvos prezidentų garbei pasodintas

Iš kairės: Klaipėdos Jūrų Šaulių kp. pirm. J. Mikulis, žurn. "Karys" atst. K. Juškaitis, V. D. Šaulių r-nės vadas Alf. Paukštė, Ramovės Centro v-bos pirm. Ed. Vengianskas ir V. D. šaulių r-nės garbės pirm. Vl. Išganaitis. C. Genučio nuotr.

egles. Šios eglės randasi Tarptautiniame Draugystės Parke Michigan City, Indiana. Šias iškilmes pravedė skyriaus p-kas Juozas Mikulis. Vėliavą pakėlė ramovėnas J. Bagdžius. Čia trumpai kalbėj LKVS-gos (V-bos p-kas E. Vengianskas, LŠST CV-bos p-kas M. Abarius ir birutininkių vardu Z. Juškevičienė. Gyvų gėlių puokštes prie paminklėlių padėjo: prie prez. A. Smetonos — O. Selenienė ir B. Valiukėnas, prez. A. Stulginskio — LŠST moterų vadovė A. Krivaitytė ir A. Paukštė, prez. K. Griniaus — J. Skamienė ir A. Skopas. Sugiedojus Tautos himną šios apeigos buvo ir baigtos.

Spalio 21 d. surengtoje *Kario* žurnalui paremti kavutėje surinkta 344 dol. Lapkričio 11 d. įvykusiame skyriaus narių susirinkime, nedalyvavę kavutėje ramovėnai, dar šiek tiek sudėjo. Mūsų kasininkas V. Valkavickas pasiūš 400 ar daugiau dolerių *Kario* administratoriui p. A. Samušii.

Čikagos ramovėnai kas met pagarbiamai prisimena savo mirusiuosius ir Vėlinių dieną. Lapkričio 2 dienos vakare buvo atlaikytos Šv. Mišios tėvų Jėzuitų koplyčioje. Po to dalyvavę pamaldose su degančiomis žvakutėmis susirinko prie Laisvės Kovų paminklo prisiminti ir pagerbti žuvusius už Lietuvos laisvę. Visas šias apeigas pravedė skyriaus kapelionas kun. Petras Daugintis, SJ.

Lapkričio 25 d. skyriaus valdyba surengė Kariuomenės šventės minėjimą. Minėjimas pradėtas pamaldomis Tėvų Jėzuitų koplyčioje. Šv. Mišias atnašavo kun. A. Saulaitis, SJ. Pamaldų metu giedojo solistai Momkai, vargonuojant M. Motiekaičiui.

Po pamaldų dar atliktos apeigos prie Laisvės Kovų paminklo. Šias apeigas pravedė ramovėnas A. Juškevičius. Vainiką nešė K. Juškaitis asistuojant dviem šaulėm, o aukurą uždegė J. Gradinskas, asistuojant biru-

tininkėms E. Legeckienei ir Z. Juškevičienei.

Po šių apeigų minėjimo dalyviai rinkosi į Jaunimo centro salę Kariuomenės šventės akademijai. Skyriaus p-kas J. Mikulis atidarė ir pravedė šią dalį. Įnešamos organizacijų viliavos, sugiedami Amerikos ir Lietuvos himnai. Invokaciją sukalba skyriaus kapelionas kun. P. Daugintis, SJ. Pirmininkas pakviečia inž. P. Narutį paskaitai. Meninę dalį atliko sol. E. Mažintas, akomponuojant R. Zubovui. Keletą patriotinio turinio eilėraščių padeklamavo p. A. Mažintienė. Visi menininkai iš Lietuvos.

Paskutiniame 1990-jų metų skyriaus narių susirinkime, įvykusiame lapkričio 11 d., ponija Leokadija Juškėnienė per Joną Gradinską įteikė skyriui 100 dol. a.a. Stasio Juškėno, jos vyro, 5 metų mirties prisiminimui. Ačiū poniai.

Ap. Skopas

KARIUOMENĖS ŠVENTĖ IR KNYGOS KARALIAUS KARAI SUTIKIMAS NIUJORKE

Iškilmingas Lietuvos kariuomenės 72-ųjų metų atkūrimo sukakties minėjimas, lapkričio 18 dieną, buvo pradėtas Apreiškimo parapijos bažnyčioje, Brooklyne, NY, 11 val. mišiomis. Vėliavoms išsirikiavus altoriaus šonuose, mišias aukojo L. R. Šalpos vedėjas kun. K. Pugevičius, buvęs šios parapijos klebonas kun. J. Pakalniškis ir žurnalo *Aidai* redaktorius, poetas kun. L. Andriekus, OFM. Pastarasis pasakė ir pamokslą. Pamoksle vyravo religiniai tautinė tema: “Šiandieną mes pagerbsime Lietuvos kariuomenę, kuri mokino, auklėjo jaunus vyrus, kurios apsaugoje galėjome ramiai ir saugiai gyventi 20 metų... Dabar, Lietuvai prisiekiant iš ilgos vergijos, mes savo žvilgsnį turime nukreipti į tą Jėgą, kuri yra nenugalima ir kuriai duota visa galia danguje ir žemėje” — kalbėjo pamokslininkas.

Mišių metu parapijos choras, vadovaujamas muz. Gintarės Bukauskienės, giedojo lietuviškai mišias parašytas Gedimino Šukio *Karalienės garbei*. Mišių tarpuose solistė viešnia iš Kanados Gina Čapkauskienė giedojo “Viešpaties pasaulis” — G. Gudauskienės (žodž. B. Brazdžionio) ir “Ave Maria” — Fr. Schubert. Solistę vargonais palydėjo muz. G. Bukauskienė.

Po mišių tolimesnė minėjimo dalis buvo tęsiama persikėlus į parapijos salę.

Karių Veteranų sąjungos Niujorko skyriaus pirmininkas A. Vakselis, atidavęs akademinę minėjimo dalį, į sceną atnešus ir pagerbus Lietuvos ir Amerikos vėliavas, pasakė, kad Niujorko apylinkėse gyvena du savanoriai -kūrėjai. Tai kpt. Petras Jurgėla ir Alfonsas Koncė. Jie yra sunegalavę ir minėjime negalėjo dalyvauti.

Vietoje įprastos invokacijos šį kartą kun. L. Andriekus, OFM, paskaitė karaliaus Saliamono 8-ąją psalmę, kuri labai pritiko prie šio mūsų minėjimo.

Tolimesniai programos daliai vado-

vaujanti jauna su tautiniais drabužiais lietuvaitė Viktorija Garbaskaitė paskaitai skaityti pakvietė Bronių Nemicką. Br. Nemickas yra teisės daktaras, uoliai dalyvauja lietuvių politinėje veikloje, yra tos veiklos kritikas, daug rašo spaudoje. Paskaitininkas prisipažinęs, kad jis nėra kompetentingas kalbėti apie kariuomenę, kalbėjo apie politinius įvykius ir jų eigą: Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą ir iki šių dienų stengiantis Lietuvos iš savo glėbio nepaleisti ir Lietuvos pastangas iš to glėbio išsivaduoti. Paskaita, labai kruopščiai ir kondensuotai paruošta su daugybe datų, pajavairinta aktais, protokolais, įsakais ir įvairiomis citatomis, užtruko beveik vieną valandą.

Trumpai kalbėjo Lietuvos gen. konsulas Anicetas Simutis ir LB NY apygardos pirmininkas Vytautas Alksninkas.

Po neilgos pertraukos, nebe pirmą kartą šiuos minėjimus praturtinanti sol. G. Čapkauskienė, jai akomponuojant geram lietuvių draugui William Smiddy, padainavo: “Oi lekia, lekia” — liaudies daina, harm. Čiurlionio, “Oi nėra niekur” — I. daina, harm. Banaičio, “Klajūnai” muz. Gailevičiaus, žodž. B. Brazdžionio, “Mėlyni vorpeliai” — muz. VI. Jakubėnas, žodž. B. Beivydaitės ir “Benamių daina” — muz. S. Sodeikos, žodž. B. Brazdžionio.

Sol. G. Čapkauskienė šalia gausių plojimų buvo apdovanota gėlėmis, o pianisto W. Smiddy švarko atlasas buvo papuoštas baltu gvazdiku. Susirinkusiems nerimstant ir plojant, solistė dar padovanojo vieną dainą.

Akademinę minėjimo dalį baigus, buvo nusileista į apatinę parapijos

salę, kurioje vyko vaišės ir Zigmo Raulinaičio knygos *Karaliaus karai* sutikimas.

Karaliaus karai knygos sutikimo programai vadovavo žurnalo *Karys* administratorius Alfonsas Samušis. Jis kalbėdamas apie knygos autorių Zigmą Raulinaitį pažymėjo, kad jis yra labai gerai susipažinęs ir išstudijavęs senovės karus. Didžiai produktyingas, jis kariškomis temomis yra parašęs gal apie vieną tuziną knygų. Net 32 metus išbuvo žurnalo *Karys* redaktoriumi, o laikraščiuose yra išspausdinęs daugybę straipsnių.

Asmeniškus jaunų dienų prisiminimus, gyvenimo keleliuose susitikus su Zigmą Raulinaičiu, papasakojo Niujorko besisvečiuojąs poetas iš Čikagos Kazys Bradūnas. Priedo poetas paskaitė kelis trumpus savo eilėraščius iš *Karalius Mindaugas*.

Šauniai paruoštomis birutiečių vaišėmis pasistiprinus, buvo atgabentas Marinos Raulinaitienės parūpintas didžiulis tortas, kurio viršuje buvo užrašyta: “Valio *Karaliaus karai*”.

Pakėlus šampano taures (šampanas irgi parūpintas M. Raulinaitienės) ir sugiedojus ilgiausių ir darbinių metų, padėkos žodį tarė knygos *Karaliaus karai* autorius Zigmas Raulinaitis.

Buvo manoma, kad ši knyga yra jo paskutinė. Paaiškėjo, kad Vydūno fondas šiomis dienomis išleidžia dar vieną Z. Raulinaičio knygą apie Vietinę Rinktinę.

Šią visapusiškai gerai suorganizuotą kariuomenės šventę rengė raišiniai, birutietės ir šauliai.

p. palys

(Iš *Darbininko*, 1990.XII.23)

LAPKRIČIO 23-ČIOJI MONTREALYJE — KANADOJE

1990 m. lapkričio 25 d. įvyko iškilmingos pamaldos Aušros Vartų bažnyčioje. Mišias atnašavo ir pa-

mokslą pasakė klebonas kun. Juozas Aranauskas. Įspūdingai giedojo parapijos choras. Pamaldose organizuo-

tai dalyvavo kariai-veteranai ir šauliai su vėliavom. Žuvusiems už Lietuvos laisvę padėjus gėlių vainiką prie paminklinės bažnyčios lentos, stovėjo garbės sargyba.

Po pamaldų minėjimo aktas ir meninė dalis vyko parapijos salėj. LKVS-gos "Ramovė" Montrealio skyriaus pirmininkas Juozas Šiaučiulis, einantis pirmininko pareigas, 12 val. minėjimą atidaręs, paprašė įnešti vėliavas ir susikaupimo minute pagerbti žuvusius karius, šaulius ir partizanus ir pakvietė Aldoną Vaicekauskienę programai pravesti.

Po paskaitos Teresė Mickienė padeklamavo tris A. Miškinio ir B. Brazdžionio eilėraščius. Buvo gautas ir perskaitytas sveikinimas iš Lietuvos Šaulių Sąjungos. Sol. Gina Čapkauskienė padainavo šešias lietuvių kompozitorių dainas. Publika aplodismentai išprašė dar vieną priedui. Akomponavo Halina Trepanier.

Programos atlikėjai buvo apdovanojami gėlėmis. Visiems sugiedojus Tautos Himną, buvo išneštos vėliavos. Pakviestas kun. Izidorius Sadauškas palaimino stalus ir valgius. Buvo patiekti skanūs pietūs, paruošti paty-

P-kas J. Šiaučiulis atidaro minėjimą. Nuotr. Aug. Kalvaičio

rusių šeimininkių: M. Vaupšienės ir O. Ūsienės ir jų talkininkių.

Pabaigoje pravesta loterija, kurioje daug kas bandė laimę. Minėjimą organizavo Montrealio skyriaus ramovėnų pirmininko pareigas einantis Juozas Šiaučiulis. Talkininkavo L.K.

Mindaugo ir Jūros š. "Neringa" kuopų šauliai ir šaulės. Ačiū jiems ir tuo pačiu visai šioje karių-veteranų ir šaulių šventės minėjimo iškilmėje taip gausiai dalyvavusiai Montrealio visuomenei.

P.G.

Iš k.: prelegentas dr. Paulauskas, akompanatorė H. Trepanier, sol. G. Čapkauskienė ir deklamatorė T. Mickienė.

Nuotr. Aug. Kalvaičio

KAIP MES MINIME KARIUOMENĘ NIAGAROS PUSIASALYJE

Kadangi dauguma sutinka su tuo, kad kariuomenė yra Nepriklausomos Valstybės pamatas, ant kurio stovi vi-

šos tautinės žmoniškumo gerovės šeimos, organizacijoms ir valstybėms šitoks pojūtis lietuviuose egzistuoja

iš praeities kovų dėl Lietuvos laisvės ir Nepriklausomybės. Ypatingai da-
(Nukelta į 51 psl.)

Iš k.: vėliavų asistentai. A. Šetikas, gėlių asistentas, ramovėnų ir bendruomenės p-kas, S. Janušonis, Šv. Rašto ištraukų skaitytojas, kun. J. K. Butkus, OFM, ir V. Alonderienė, gėlių asistentė.

A. Šetikas ir V. Alonderienė padėjo gėles prie Žuvusiems už laisvę paminklo. Abi nuotraukos J. C. V.

IŠ
GROŽINĖS
LITERATŪROS

DULKĖS RAUDONAM SAULĖLEIDY

V. RAMONAS

Faksimilė — ištrauka

Žolynas baigė rašyti eilėraštį apie mylimosios akis, kai į duris pasibeldė. Atėjo Dagys ir atnešė batų.

— Rašai? Rašyk, rašyk, netrukdysiu. Sakau, gal reikia, nunešiu — kam jie pas mane turi stovėt.

Dagys neprašytas atsisėdo ir smalsiai, net per daug smalsiai — taip pasirodė Žolynui — dairėsi po kambarį.

— Gražų turi kambariuką. Dabar su kambariais sunku. Į geresnius sulindo komisarai. O nemo-ka elgtis gražiuos kambariuos. Papratę velniai žino kaip gyventi... Tai ne mūsų karininkai. Bet ir gražiai išlydėjo mūsų šiekus. Su gėlėmis, su ašaromis. Taip ir reikia. O raudonarmiečius su gėlėmis tada pasitiko tik žydai. O čia visi mokiniai, iš vien, net džiaugsmas ėmė pamačius. Gražu, gražu! O nieks jų nešaukė, neagitavo, nieks, — lyg pabrėžė Dagys, žiūrėdamas į Žolyną. — E, nenusileis jie! O mūsų šiekus, sako, tyčia norėjo tylomis, kad niekas nežinotų, išgabtenti. Kažin, ar teisybė?

— Nežinau.

— Matyt, neteisybė. Tau jau būtų pasakę pažįstami karininkai.

Žolynui, rodos, kas stuktėlėjo į pečius. Jis nustebeš pažvelgė į Dagį. Jis visas įsitempė. Taip įsitempia medžiotojas, kai laukia iš krūmo išlendant pavojingo žvėries.

— Gražiai išlydėjo. Malonu buvo žiūrėt. Ypač gražiai jojo karininkas... Kaip čia jo pavardė? Žinojau... Tavo pažįstamas. Tas, kur pabučiavo mergaitę.

— Mano pažįstamas?

— Juk su juo anąsyk kalbėjai?

— Kur? — paklausė Žolynas ir girdėjo, kaip plaka širdis.

— Argi neatsimeni? Tai ne su juo? Man rodos, kad tas pats?

— Kur kalbėjau?

— Na, jau neatsimeni... — nusijuokė Dagys, o jo akys buvo įsmeigtos į Žolyną. — Gatvėj...

— Gatvėj? Aš niekad nekalbėjau... su jokiu karininku, — pabrėžė Žolynas ir pasijuto visai ramus. Taip nusiramina žmogus, kai smarkiai sužaibuoja, bet trenkia toli. Jį apėmė džiaugsmas. Net nusišypsojo jis.

— O gal aš apsirikau... Iš tolo atrodė, kad tu... Taigi, taip anksti, o visgi kiek susirinko, kiek susirinko! Žiūriu, ir tu ten!

— Aš visuomet anksti keliuosi. Mėgstu pasivaikščioti... Išėjau, žiūrau — žmonės renkasi. Manau, kas čia? Klausau, — žmonės kalba — pulkas išeisias...

— Nugi ir aš taip... Atsikėliau eit žuvaut...

— Mėgstat pažuvaut? Pagaut šį tą? Bet ar teisybė? Žmonės sako, kad, girdi, šiaučiai menki žuvininkai — užmeta, bet nieko neištraukia.

Jų akys susitiko, ir Dagys sumišęs nususuko. Taip kartais žvirblis, atsitūpęs prie lango, netyčia žvilgtelia į vidų, bet, susitikęs žmogaus akis, straktelia į šalį ir staigiai neria žemyn.

Dagys pasiėmė nuo stalo knygą, pavartė ją, ir, žiūrėdamas į auksinį užrašą nugarėlėje, pasakė lyg tai knygai:

— Supaisysi žmonių! Na, einu, sudie. Aš tik traukiau.

Žolynas kurį laiką vaikščiojo po kambarį raukydamasis, o kartais šypteldamas. Pagaliau numojo ranka, lyg kur skubėdamas pasiėmė skrybėlę ir išėjo. Kieme jis susitiko Vaišnį.

— Palauk, Vincai, vieną žodį. Šiandie pas Dagį buvo atėjęs tėvas. Juodu ilgai šnibzdėjosi. Saugokis, aš nugirdau Kubiliaus ir tavo pavardę.

— Štai kaip? Reikia pranešt dėdei. O mane jau tardė.

— Kas?

— Šiaučius.

— Na?

— Nieko.

Jis Vaišniui papasakojo apie savo pasikalbėjimą su Dagiu ir sugrįžo pas dėdę. Kubilius tik juokėsi.

— Mes jau per daug visko bijom. Savo šešėlio baidomės. Ar maža mes pavardžių suminim? Ar dėl to tie žmonės turi eiti iš proto? Kur tu rengiesi?

— Į sodžių.

— Aha, į sodžių... Pasivaikščiok, vadinasi... Kągi, gražus oras... Pasivaikščiok sveika.

Jis šyptelėjo ir pasiėmė laikraštį.

Kitą dieną apie priešpiečius Žolynas parėjo namo. Kai tik įėjo į koridorių, su trenksmu atsidarė durys, ir išbėgo ponias Norkaitienė. Žolynas nustebo, pamatęs josios veidą.

— Ponas Žolynai, nenusigąskit...

Ji paėmė Žolyną už rankos, ir jam buvo nemalonius tas šiltas ir minkštas rankos prisilytėjimas. Dar labiau — susirūpinęs ir lyg nesavas jos veidas.

— Atsitiko... aš nežinau... Šiąnakt areštavo poną Kubilių! Iškratė. Jūs tik užėikit į jo kambarį.

Žolynas valandėlę stovėjo nejudėdamas ir tylėjo. „Lietuviais esame mes gimę!“ tik dabar jis atsiminė Kubiliaus žodžius. Jis žiūrėjo į Norkaitienę, bet matė gatve jojančius lietuvių karius, matė raudonas gėles ir raudonarmietį, peiliu piaustantį raudoną vėžį. Norkaitienė dar kažką jam sakė, bet jis negirdėjo ir laiptais užbėgo į viršų.

Kubiliaus kambarys buvo neužrakintas. Pirmiausia jis pamatė, kad lova suversta. Pagalvė buvo numesta ant kėdės. Ant grindų buvo plunksnų ir pūkų.

— Jie net pagalvėję nežinia ko ieškojo, — pasakojo Norkaitienė, atsekusi paskui. — Peiliu praardė, įkišo ranką ir graibė.

— Dagys buvo?

— Ne.

Rašomojo stalčiai ištraukti. Ant stalo sumesti „The National Geographic Magazine“ žurnalo sąsiuviniai, laiškų popieris, vokai. Žolynas pavartė tuos popierius, peržiūrėjo žurnalus ir paklausė:

— Ar jie čia vieni buvo? Ar nebuvo kas nors iš šitų namų atėjęs?

— Ne, jie nieko neleido. Kur gi! Tik kai poną Kubilių išsivežė, buvo atėjęs ponas Vaišnys, buvau ir aš su tarnaitė. buvo ir mano vyras. Atėjom pažiūrėt.

— Suprantama, jie laiškus pasiėmė, bet kam jiems reikalingi vekseliai?

— Koki vekseliai?

— Jūsų vekseliai.

— Mūsų vekseliai? Aha, tie... Taip... Tai jūs žinot, kad jis turėjo mūsų vekselius? Ar jie buvo stalčių? O gal jie ne stalčių buvo, gal ponas Kubilius juos kur kitur laikė...

— Ne, jie buvo stalčių...

— Tai keista... Kam jie būtų pasiėmę?

— Sužinosiu. Nuvyksiu į saugumą ir paklausiu.

Išplėtus akis ir pravirom lūpom Norkaitienė pažvelgė į Žolyną. Kai jų akys susitiko, Norkaitienė pradėjo balti.

— Ką jūs, ką jūs sugalvojot! Ar jūs žinot, kas jums už tai gali būti? Aš girdėjau... man vienas žmogus sakė... labai rimtas ir patikimas žmogus... Buvo toks atsitikimas. Vieną poną areštavo, o kai žmona pradėjo teirautis — žinot, žmona, kaipgi nesiteiraus, nesirūpins! — ėjo, klausinėjo, tai areštavo ir ją. Ar nebus ir jums taip? Tuščia jų tų vekselių. Pagaliau, lyg tie vekseliai jums priklauso? Kad tik žmogus šiandie būtų laisvas ir gyvas. Kai paleis — gražins. O rūbų spintą užrakinkit ir raktą pasiimkit.

Žolynas tik dabar pamatė, kad spinta atidaryta. Drabužių kišenės ištrauktos į viršų. Ant grindų buvo iškritęs vienas batas ir suglamžyta nosinė.

— Sutvarkykite čia viską, o aš bėgu į virtuvę. Tarnaičių neprižiūrėsi, tai tik vieni nuostoliai. Tik jūs taip labai nesirūpinkit... dar čia nieko neatsitiko... Ir paklauskite mano patarimo — neikit tenai! Aš jums sakau... Būkit sau ramus, lyg niekur nieko.

Ji nuėmė pūką nuo jo atlapo, dar kartą susirūpinusi pažvelgė į Žolyną ir išėjo. Žolynas girdėjo, kaip ji stabtelėjo koridoriuj ir valandėlę buvo tylu, paskui vėl pasigirdo žingsniai, ir prasivėrė durys.

— Jūs palaukit, iki sugrįš Norkaitis. Jis jums ką nors patars.

Likęs vienas, Žolynas viską sudėjo atgal į stalčius ir užrakino spintą. Sutvarkęs lovą, atsisėdo prie stalo ir susimąstė. Paskui, lyg ką atsiminęs, išsiėmė pinigė, susiskaitė pinigus. Užsirūkęs ant stalo paliktą papirosą, jis pūtė dūmus, kaire ranka įžiebė stalo lempą, užgesino, vėl įžiebė ir vėl užgesino.

— Gerai, kad tu čia, — išgirdo jis balsą ir atsi- gręžęs pamatė Dagį. — Pasitarsim, ką daryt su šiais baldais.

— Ar tu nori ir juos paimti? — paklausė Žolynas nustebejęs.

— Kaip tai: ir juos? Kaip tai: tu? Ar aš ką pamėčiau? Štai kas: čia gyvens viena mergina, na, mano sesuo, jei nori žinot. Ji turi savo baldus, todėl šituos pasiimk į savo kambarį. Juk dėdės baldai.

— Vadinasi, Kubilius jau nesugrįš? Tu tikrai žinai? — klausė Žolynas, įsmeigęs akis į Dagį. Iš jo veido buvo galima išskaityti, kad jis laukia, trokšte trokšta vieno atsakymo: „Sugrįš“. Jo lūpos drebėjo. Buvo matyti, kad jis jaučia, jog tokia atsakymo nesulauks.

— Aš nežinau, ar jis sugrįš, ar nesugrįš. Iš kur aš galiu žinoti? Tik viena žinau, kad tuščių kambarių dabar laikyti negalima, kada jų taip trūksta. Kai sugrįš — rasim.

„Nesugrįš!“ tvirtai nusprendė Žolynas, bet manytė vilties kibirkštėlė neleido jam visai nusiminti.

Žolynas perkraustė daiktus į savo kambarį ir nuėjo į knygyną. Degutis labai apsidžiaugė, tuoj pakijo jam lapą, liepė užpildyti ir pasirašyti.

— Visa kita aš sutvarkysiu. Nėra ko laukti, tuoj pradėdam darbą. Štai ką turėsi dirbti. Tau teks užsakyti knygos, rašomoji medžiaga ir taip toliau, ir taip toliau. Rašai į šitą knygą. Iš mūsų dideliais kiekiais skaityklos, mokyklos ir kitokios yklos — rašai čia. Smulkmenos tau nerūpės. Pardavinėt vaikam knygeles, plunksneles... Matai tas dvi paneles? Tai jų darbas. Ta juodukė — nelisk: mano! Štai tavo rašomoji mašinėlė. Atskiro telefono neturėsi; nėra, labai dėl to atsiprašau. Knygų gaunam mažiau nekaip užsakom. Reikalauja visi, o visiems ištekt negalima, todėl tu pats savo nuožiūra ir pakirstysi! Tiems tiek, aniems šitiek. Prašo dešimt egzempliorių, davei penkis. „Tai labai daug, dau-

giau negalim, prašom nelįst į akis", mandagiai atsakai visiems. Sėsk ir rašyk. Štai adresas. Užsakyk du šimtu VKP(b) istorijos.

— Kam tiek daug?

— Daug? Gausi šimtą, tai bus gerai. Istorija jau seniai Kaune, tuoj pradės ir pas mus visi jos lįsti.

Knygynas gavo šimtą egzempliorių VKP(b) istorijos. Vartydamas rankoj tas raudonas knygas, Žolynas susimąstė: „Litas šešiasdešimt centų! Koks pigumas. Vien dėl gražių viršelių gali atsirasti norinčių pirkti. O jei pamėgins skaityti, dar kokią kvailystę įsikals į galvą”.

Po pietų Žolynas nuėjo pas kunigą Somuolį. Jis gyveno mažam kambarėly, vienos pamaldžios moterėlės namely. Žolynas išdėstė jam savo nuomonę. Reikia, kad nuo mažiausias šitų knygų skaičius patektų į jaunuomenės rankas. Reikia kur nors gauti pinigų, užmokėti už devyniasdešimt egzempliorių ir juos paslėpti.

Kunigas ne nemirkteldamas išsiėmė piniginę ir atskaitė pinigus.

Parėjęs namo, Žolynas nuėmė nuo lango kaktusą, ir vakare atėjo Matulis ir Blažys. Jie labai apsidžiaugė, išgirdę Žolyno sumanymą. Jie gavo pinigus, o kitą dieną trise atsinešė raštus, kad partijos istorijas ima vidurinių mokyklų ir mokytojų seminarijos knygyname. Gavę po trisdešimt egzempliorių, jie tuoj spruko pro duris, lyg bijodami, kad jų kas nesulaikytų. Paskutinius dešimt egzempliorių Žolynas atidavė knygyno pardavėjoms. Vos spėjo vieną egzempliorių išstatyti lange, tuoj įėjęs partijos istorijos paprašė vaistininkas. Iki pavakarės knygų neliko. Paskutinį egzempliorių nupirko Dagys.

— Per vieną dieną šimtas egzempliorių! Štai kur susipratimas! Reikės parašyti "Tiesai".

Kada po savaitės istorijos pradėjo klausinėti mokiniai, jie gaudavo vieną atsakymą:

— Nėra ir nebus.

Knygyno vedėjas pastebėjo, kad Žolynas jau kelinta diena kažin ko išsiblaškęs ir susimąstęs. Rašydamas mašinėle, jis staiga nę iš šio, nę iš to nutraukia darbą ir ilgai žiūri pro langą.

— Klausyk, Žolynai. Mane buvo pakvietęs vienos komunistų partijos sekretorius. Tu klausyk, ką sakau — jis liepė sudaryti Maironio, Šatrijos Raganos, Vaižganto ir taip toliau veikalų sąrašą ir tą sąrašą nusiųsti jam. Supratai? Ir liepė niekam tų knygų neparduoti. Laikina neparduoti. Aišku?

Žolynas sujudo. Jis lyg išsiblaivė.

— Išvešiu, kur reikia. Pranešiu tik apie tas, kurios yra lentynose. Tegu mergaitės pačios ir suskaito.

Vieną dieną, eidamas pietų, Žolynas pamatė gatvėj kunigą Samuolį. Kunigas iš tolo davė ranka ženklą ir stabtelėjo prie krautuvės lango. Kada Žolynas priėjo, kunigas sušnibždėjo:

— Ateik šandie vakare.

Nę nepažvelgęs į Žolyną, kunigas nuėjo sau, o Žolynas dar porą minučių stovėjo prie lango, lyg susidomėjęs batų kainomis.

Vakare nuėjo. Sveikindamasis Žolynas pajuto, kad kunigo ranka dreba. Tik dabar pastebėjo, kaip jis išbalęs. Jis lyg ko nusigandęs žiūrėjo į Žolyną.

— Padėk man. Aš daugiau negaliu.

— Kas yra?

Kunigas nieko neatsakė, tik pasirėmė alkūnėmis ant stalo ir delnus prispaudė prie smilkinių.

— Jie reikalauja, kad aš pasirašyčiau... kad sutikčiau jiems dirbti. Supranti — kad praneščiau apie kunigus ir taip toliau... Kad aš dirbčiau Judo darbą! Aš nesutikau. Jie mane išrengia, įmeta į rūsį, o rūsio vandens iki kelių. Praeina valanda... Nežinau, kiek praeina. Stingsta kojos, rankos pavirsta ledu... Kalbėdamas maldas, girdi, kaip kalena dantys. O kai pradeda cypiti ausyse, kai apie vidurnaktį pradedi kandžioti pirštus, jau skausmo nejunti. O ryte paleidžia ir liepia vėl ateiti. Nepaieini, o jie juokiasi. Rytoj vėl turėsiu eiti... Rytoj, rytoj, o Dieve mano, aš vėl turėsiu eiti..

— Jūs turit bęgti.

— Taip, ir kunigai man taip sako, bet kaip? Pasieny aš nieko nepažįstu.

— Aš tuoj sugrįšiu, — tarė Žolynas atsistodamas.

Jis nuėjo pas Matulį. Ilgai tarėsi. Matulis nusukubėjo pas draugus, o Žolynas sugrįžo namo ir laukė. Po valandos Matulis jau buvo Žolyno kambariu su savo draugu.

— Kunigas turi bęgti dar šandie, — pranešė Matulis.

— Sutinku.

— Po valandos mudu lauksim už Vilkaviškio tilto. Nueisim į mano tėviškę — šeši kilometrai — kunigas pernaktos, o rytoj anksti pavėžins į jo tėviškę, — parodė akimis į draugą, — o iš ten jau nesunku.

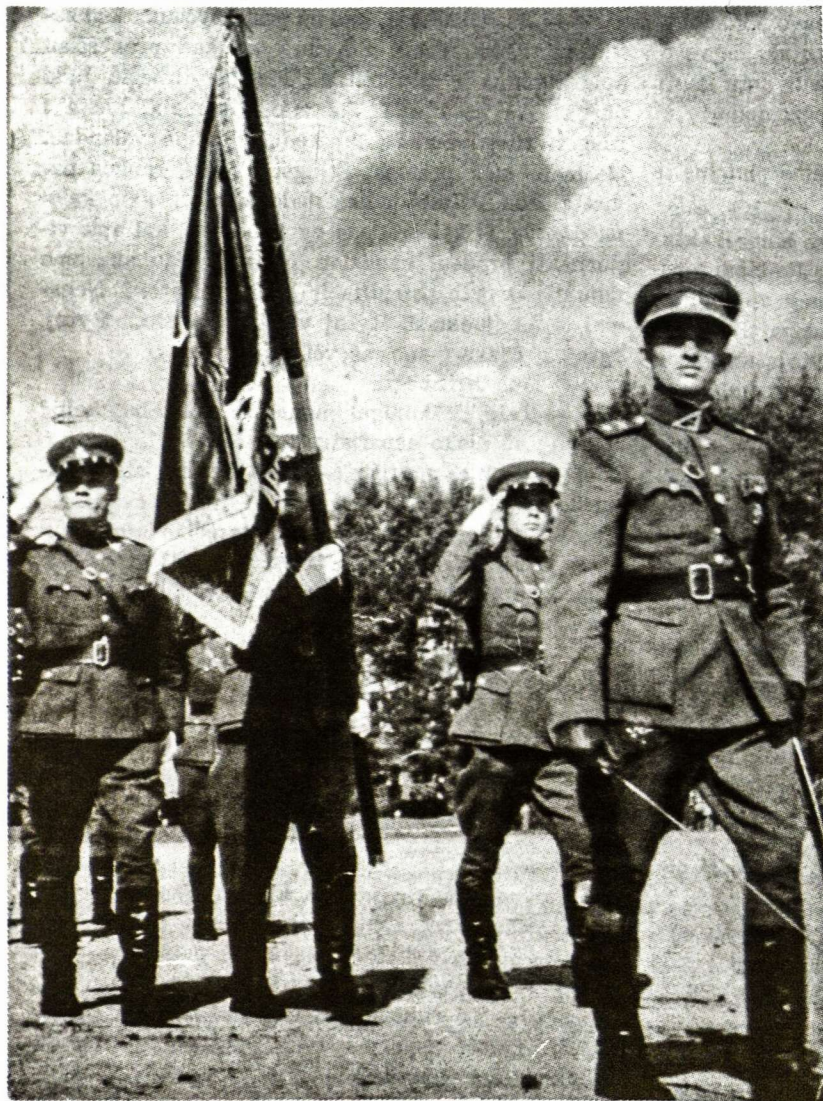
Žolynas vėl nuėjo pas kunigą Samuolį ir išdėstė jam planą. Kunigas tylėdamas žiūrėjo į jį, staiga prišoko, apkabino, du kartu pabučiavo į lūpas, paglostė petį ir dar kartą pabučiavo.

— Aš tik nubėgsiu atsisveikinti konfratru, — kalbėjo jis uždusdamas. — Užmiršau — kaip aš tuos mokinius pažinsiu?

— Nesirūpinkit, jie jus pažįsta.

TREMTIES TRIMITAS

Redaguoja S. Kaunelienė
8650 Shari Drv., Westland, MI 48185
Šiuo adresu siųsti visą "Tremties trimitui" skirtą medžiagą

U ž T ė v y n ė

JUOZAS ŠIAUČIULIS

*Liejo kraują savanoriai,
Ties Giedraičiais, Širvintais.
Narsiai kovės miško broliai,
Dengdamies gimtais miškais.*

*Laisvės ugnys neužgeso
Didžių žygių pelenuos.
Neužmirški, broli, sese,
Kurie ilsisi kapuos.*

*Jie didvyriai mūsų laisvės,
Mūs tėvynės Lietuvos.
Iš sunkios priešų nelaisvės
Jų dvasia mus išvaduos.*

*Liejo kraują savanoriai,
Partizanai ir šauliai,
Kad gyvuotų sesės, broliai,
Kaip laisvieji sakalai.*

Lietuvos nepriklausomybės metais Šaulių sąjungos vėliava parade. Nuotrauka 1938 m.

Š v. Kalėdos

(Nors Kalėdos jau praėityje, bet ėia aprašomos — neužmirštinios)

Naktį šėlo baisi pūga: staugė vėjas visokiais balsais, drėbė sniegą į langus, nuo šalčio braškėjo tvoros ir atrodė, kad nuplėš stogą.

Mūsų barake šalta, geležinės krosnelės jau nešildė; užgeso anglys. Mes gulėjome, bet nemiegėjome. Ar galėjome galvoti apie miegą, jog ryt Kūčios. Tyliai — tyliai pasakojom viena kitai, braukdamos karčias ašaras, apie tas neužmirštamas šventes namie. Angelė ir Albinutė po truputį pradėjo migdytis, o aš visai nenorėjau miegoti. Įsivyniojau tik į antklodę, kurią turėjau dar iš namų, norėjau sušilti nors truputį, bet visvien buvo nepakenčiamai šalta: gultai lentiniai, per plyšius pučia vėjas, o ėia dar taip liūdna.

Pagaliau gal kokiai valandėlei užsnūdau, bet geležinis šaltis, laižydamas nugarą, nedavė ilgiau miegoti. Pakėliau galvą ir per langelio neužšalusį stiklo plyšelį pamačiau ugnelę — virė “Balandą” — vandenį su keliais kopūstų lapais, reiškia, greit reikės keltis.

Ir štai jau pabudo visi barake. “Papusryčiavę”, apsilvilkom savo “rūbais”, pasiėmėme įrankius: kirvius, pjūklus, šakes ir išėjom į lauką. Aplink tamsa. Tokia juoda, rodos, visos pasaulio naktys susirinko į taigą. Žvaigždės žėri danguje, nutilo vėjas, bet pripustyta sniego iki juosmens. Einam visi vorele, ir ilga juosta driekiasi ir slenka per taigą. Po kojomis girgžda sniegas, apšerkšnojė skaros, antakiai, blakstienos, šėla, oi labai šala kojos! Apavas pasiūtas iš maišienos ir pakalų, nešildo. Sušalusios rankos vos gali išlaikyti sunkų darbo įrankį. Visi tyli, tik retkarėiais pasigirsta koks balsas.

Aš einu ir žiūriu į žvaigždes ir, rodos, ieškau tos žvaigždutės su ilga uodega, kuri vedė pie-menėlius į Betliejų, į Prakartelę. Kaip gera buvo namie! Ir, rodos, girdžiu Mamytės balsą, pasakojantį mums, vaikams, apie tą šventę. Nejučiomis pradėdu verkti, o sušalusios ašaros viena po kitos — ritasi žemėn į sniegą.

Štai ir darbo vieta. Visi išsiskirsto. Tuoj pasigirsta “taigos kalba”: su baisiu traškėjimu ir trenksmu kris šimtamečiai kedrai, žvangės pjūklai, kirvio dūžiai. O tie nupjauti kedrai tokie sunkūs, o mes

lyg tos skruzdelytės, silpnos, bejėgės, nepajėgiam jų apversti, kad nukirtus ir sudeginus šakas. Nepasisekė, visai nesisekė mums tą dieną, o jau greit pradės temti, kas bus, jei neišdirbsime normos? Nuleidom vieną kitą kedrą — brokas, o šakas tai reikėjo nukirsti ir sudeginti.

Temstant einam tylėdamos į baraką. Valgyti taip norisi! Atėjusios greit bėgam duonos, o mums pasako, kad šiandien negausim, nes neišdirbom normos. Nėjom į “valgyklą”, kas iš to vandens, jei nėra nei kąsnelio duonos! Albinutė ir Angelė atsigulė, o mane užsikalbino barako valytoja, klausdama, kodėl mes nėjome į “valgyklą”. Pradėjau pasakoti, o kai paminėjau Kūčias, iš krūtinės išsiveržė tiesiog rauda ir nubėgau prie savo gulto. Vartausi nuo vieno šono ant kito, varau nuo savęs tas įkyrias mintis apie alkį ir šaltį; aš noriu galvoti tik apie namus, apie tas neužmirštinias ir laimingas dienas, apie šv. Kalėdas.

Bet kas ėia? Didelis šviesus kambarys. Kertėje eglutė. Ji žėri sidabro žvaigždutėmis, bet kodėl nedega žvaigždutės? Vidury stovi stalas, o kambary nieko nėra. Bėgu į kitą kamberį ir verkdama šaukiu: “Mama, Mamute”! Ir pabundu.

Pagalvė drėgna nuo ašarų. Taip, tai buvo tik sapnas! Kodėl jis toks trumpas? Kodėl negalima sapne pasilikti amžinai? Kodėl Mamytės nemačiau, kur ji yra? Sėdžiu užsikniaubusi ir negaliu net pajudėti, o ėia girdžiu žingsniukus, atmerkiu akis ir matau stovintį mažąjį Volodę, valytojos sūnelį. Jis rankutėse laiko tik ką iškeptą paplotėlį ir sako: “Janina, tu verkei ir šaukei savo mamą. Neverk, aš atnešiau tau paplotėlį, mano mama tau iškepė, šiandien tau Kalėdos”. Apsikabinau ir pasisodinau ant kelių, jis savo mažomis rankytėmis apkabino mano kaklą, prašė neverkti, paplotėlis gulėjo ant mano pagalvėlės. Prisiartino valytoja, šluostydama ašaras skarelės kampuku, paskui nusivedė berniuką.

O kai atsikėlė Angelė ir Albinutė, pasidalinom paplotėliu visos lygiomis, bet nevalgėme ėia — barake, o nusinešėme į taigą. Mes niekada nieko nesinešėme valgyti, nes neturėjome; sniego gniūštė pakeisdavo maistą, o šiandien — Kalėdos. Dievas davė ir mums po kąsnelį.

Janina

Skaitydamas “Tremties trimitą”, jausk pareigą paremti “Kario” leidimą

P A G A R B A !

Pereitais metais Kanadoje, St. Catherines, mirė šaulys pirmūnas Juozas Šarapnickas. Jo šeima nukentėjo nuo okupantų. Š. Klemensas Čeputis iš Otavos susirašinėjo su J. Šarapnicku ir norėdamas skaitytojus supažindinti su a. a. J. Š., prisiuntė pastarojo paskutinį laišką, kurį spausdiname.

St. Catherines, Ontario
1986 m. vasario mėn. 22 d.

Didžiai Gerb. broli šauly
Kl. Čeputi,

Visų pirma dėkui už laišką, kuriame minite, kad jau apsigyvenote Kanadoje. Sveikinu. Be abejo, kad pas dukrą bus maloniau laiką praleisti, o be to ir saugiau čia gyventi, nes juodžių visai mažai turime.

Gerb. p. Kl. Čeputis, aš seniai atkreipiau dėmesį į Jus. Ypač tuo metu, kada jūs šventėte savo garbingo

amžiaus gimtadienį, kurį Jums suruošė Jūsų vaikai ir vietoje dovanos vaikai įamžino Jūsų vardą, įnešė į Lietuvos Laisvės Išdą 1000 dolerių. Nuo to laiko Jūs tapote mano širdyje, kad ir nepažįstamas, Lietuvos tautinė žvaigždė. Taip pat, dielis kreditas priklauso ir už išauklėjimą patriotus savo vaikus. Garbė Jums ir Jūsų vaikams, kurie pasekė tėvų pėdomis. Kad daugiau būtų tokių tėvų ir vaikų, Lietuvos laisvinimas vyktų daug sėkmingiau. Taip pat sveikinu už pasisistatymą tautiško paminklo. Aš kitaip negaliu Jus įvertinti: tai Esi milžinas tautinėje dvasioje.

Kas lietė *N. L.* spaudos balių aš dažnai būdavau ir medžiaginiai paremdavau, bet šį kartą užklupo gripas ir turėdamas temperatūros nebegalėjau vykti į Torontą. Taip *N. L.* yra mums šauliams palanki ir ją reikia paremti medžiaginiai. Bendrai, kad ir nesame pažįstami, bet kas liečia tau-

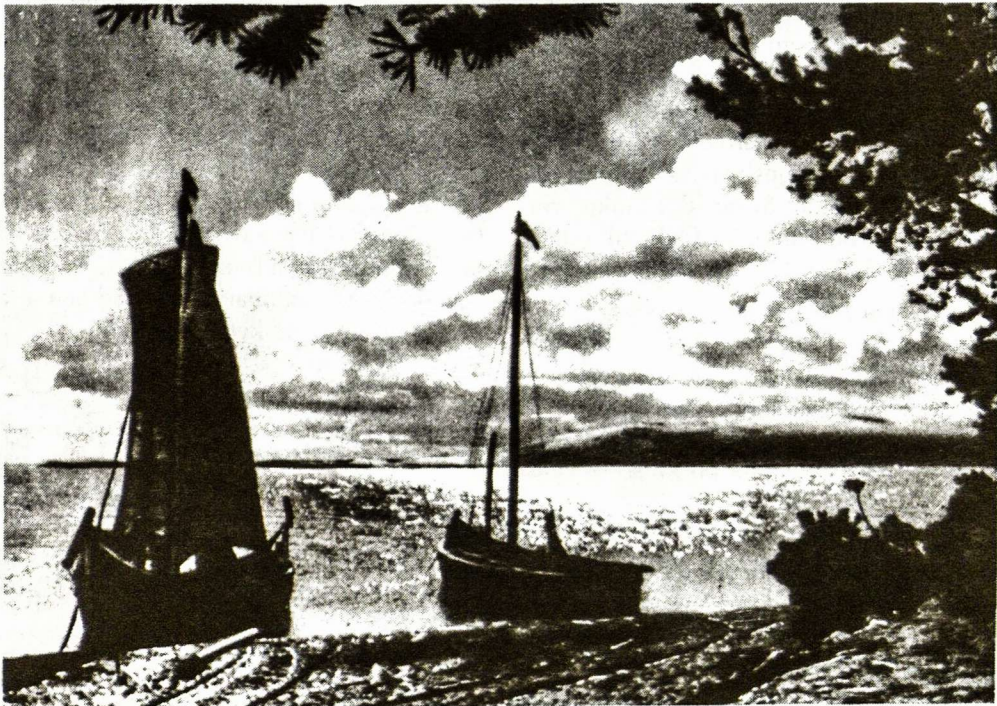
tiškumą, mūsų mintys yra panašios. Kadangi asmeniškai negalėjome susipažinti, tai nors per laiškus palaikykite draugystę.

Sveikinu Jus už patriotinį straipsnį *Karyje* — "Istorija — Tai Šaulio Dvasinės Stiprybės Šaltinis".

Mano vyriausiasis brolis Stasys buvo šaulys ir tėveliui mirus tvarkė paveldėta ūkį. Antrą kartą sovietams okupavus Lietuvą, išvežė su visa šeima į Sibirą vergo darbams. 3 mano broliai žuvo partizano mirtimi. Mūsų pareiga yra šiuose laisvuose kraštuose dirbti pagal sugebėjimą dėl pavergtos Lietuvos laisvės, nes šie kraštai mus už tai nebaudžia. Man yra raminanti minutė rašyti šiuos žodžius, nes ir Jūs esate vienas iš tų, kurie aukojate savo darbus ir lėšas dėl Lietuvos laisvės. Mūsų darbai ir aukos tebūna skirtos Tau, pavergta Lietuva.

Jus gerbiąs

Juozas Šarapnickas

Kasmet sausio 15 d. prisimename Klaipėdos atvadavimą. Nuotraukoje žvejų laiveliai Kuršių marių pakrantėje

APLINKRAŠTIS NR. 5/1990

I.

Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje visuotinis atstovų suvažiavimas įvyks 1991 m. balandžio mėn. 20 - 21 dienomis Hamiltone, Kanadoje. Buvo paklausimų, kodėl Kanadoje, kodėl ne Detroite? Per praeitą LŠST suvažiavimą, kuris įvyko 1987 m. spalio mėn. 31 ir lapkričio 1 dienomis buvo atsiklausta suvažiavimo atstovų, kur turėtų būti sekantis suvažiavimas. Pasiūlyta 3 vietovės: Bostonas, Čikaga ir Kanada. Subažiavime buvo nubalsuota Kanada. Todėl prisilaikome praeito suvažiavimo nutarimo ir esame dėkingi D.D.K. Algirdo šaulių kuopai ir jos pirmininkui Povilui Kanopai, sutikus glėbėti LŠST suvažiavimą. Visą suvažiavimo eigą pranešime vėliau.

II.

1990 metų lapkričio mėn. 13 - 27 dienomis L.Š.S.T. pirmininkas Mykolas Abarius viešėjo Lietuvoje ir dalyvavo L.Š.S. suvažiavime Kaune lapkričio mėn. 23 - 24 dienomis. Taip pat stebėjo Nežinomo Kareivio laidotuves lapkričio mėn. 23 d. prie Nežinomo Kareivio paminklo Karo Muziejaus sodelyje. Pirmoji LŠS suvažiavimo diena buvo svečių pristatymo, svečių sveikinimo ir suvažiavimo eigos patvirtinimo. 12 val. dienos su šaulių vėliavomis, tarp jų dalyvavo estai, latviai ir ukrainiečiai su delegacija. Vykstame į Karo Muziejaus sodelį pagerbti laidojamą Nežinomąjį Karį, kuris buvo atvežtas iš Giedraičių — Rytų Lietuvos. Procesija vyko pro Vilnių. Po iškilmingų pamaldų Vilniuje, Nežinomas Kareivis buvo atvežtas į Kauno Arkikatedrą ir po Šv. Mišių lapkričio 23 d. ryto buvo laidojamas prie Nežinomojo Kareivio paminklo Karo Muziejaus sodelyje. Po to buvo uždegta amžinoji ugnis ir Nežinomojo Kareivio paminklas tapo šventa vieta lietuviui tėvynėje ir išeivijoje.

4:00 val. vakare visi suvažiavimo dalyviai ir svečiai rikiuotėje ir su daina žygiuojame prie Nežinomo Kareivio paminklo, kur padedamas vainikas. Virš 30 šaulių duoda iškilmingą priesaiką. Po trumpų ceremonijų, su dūdų orkestru, Laisvės Alėja grįžtame į šaulių namus. Pirmoji suvažiavimo diena užbaigta koncertu, kuris susideda iš dviejų dalių. Pirmoje dalyje svečiai ukrainiečiai atlieka puikią programą. Antroje dalyje Kauno valstybinis choras, susidedantis iš daugiau kaip 50 choristų, išpildo žavėtinai

gražią programą. Tuo ir baigiama pirmoji suvažiavimo diena.

Antroji suvažiavimo diena buvo darbo diena. Nustatyta Lietuvos Šaulių Sąjungos kryptis, išrinktas Sąjungos pirmininkas, Centro valdyba, Garbės teismas, Šaulių Žvaigždės ordino taryba ir patvirtintas Lietuvos Šaulių Sąjungos Statutas:

A. Lietuvos Šaulių Sąjunga yra nepavaldi, niekam nepriklausanti organizacija.

B. Lietuvos Šaulių Sąjungos Centro Valdyba susideda iš centro valdybos ir Štabo.

C. Lietuvos Šaulių Sąjungos Centro valdyba susideda iš centro valdybos ir Štabo.

D. Lietuvos Šaulių Sąjungą sudaro rinktinės, rinktinės turi kuopas, kuopa turi tris būrius.

E. Rinktinių kuopų tvarkymasis panašus į centro valdybos.

F. Lietuvos Šaulių Sąjungos pirmininkas renkamas 3 metams, bet rinktinės, kuopų ir būrio vadai yra skiriami.

IV.

Šiuo metu Lietuvoje yra 7 rinktinės, jas sudaro 53 daliniai. Nepriklausomoje Lietuvoje kiekviena apskritis turėjo rinktinę. Šiandien Lietuva yra padalinta į 7 sritis, todėl ir yra 7 rinktinės. Ateityje kiekvienas didesnis miestas turės savo rinktinę. Rinktinės sudaro šie miestai: Kaunas, Vilnius, Marijampolė, Alytus, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys. Kuopos yra Rokiškyje, Utenoje, Naujojoje Akmenėje ir Ukmergė.

V.

Lietuvos Šaulių Sąjungos Centro Valdybą sudaro: pirmininkas Gediminas Jankus, vicepirmininkas Algimantas Ragelis, atsakingasis sekretorius Stasys Ignatavičius. Palaikyti ryšį su vyresnio amžiaus šauliais Rimantas Pūtvis ir kiti. L.Š.S. štabas susideda iš 4 asmenų. Štabo viršininkas ir štabo pareigūnai yra skiriami. Lietuvos Šaulių Sąjungos adresas yra: 233000 Kaunas, Laisvės Alėja 34, Lithuania.

VI.

Šaulių Trimitas bus siunčiamas LŠST Centro Valdybos adresu. Mes išsiuntinėsime atskirioms kuopoms Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Kanadai ir

Australijai bus siunčiama atskirai. Šaulių Trimito igaliojimas JAV yra LŠST pirmininkas Mykolas Abarius. Pinigai bus laikomi LŠS Centro Valdybos kasoje atskiru sąskaitos numeriu. Šiuo norime palengvinti persiuntimo išlaidas Trimito leidėjams.

VII.

Lietuvos Šaulių Sąjungos pirmininkas Gediminas Jankus, visa centro valdyba ir visi broliai ir sesės šauliai tėvynėje siunčia nuoširdžiausius sveikinimus Šv. Kalėdų ir Naujųjų Metų proga. Naujieji Metai tepriartina mus tėvynėje ir išeiivijoje prie bendro tikslo — Laisvos ir Nepriklausomos Lietuvos.

Už nuopelnus Lietuvai ir Lietuvos Šaulių Sąjungai Tremtyje apdovanojami:

Šaulių Žvaigždės Ordinu:

1. Janina Skama	Jūrų Šaulių Kuopa "Klaipėda"
2. Bronius Strikaitis	Vytauto Didžiojo Šaulių Rinktinė
3. Algis Regis	Vytauto Didžiojo Šaulių Rinktinė
4. Elena Gabriėnė	Vytauto Didžiojo Šaulių Rinktinė
5. Edvardas Martišius	M. Jankaus Kuopa Brockton
6. Janina Miliauskienė	Vinco Kudirkos Kuopa Worcester
7. Kazys Adomavičius	Vinco Kudirkos Kuopa Worcester

Šaulių Žvaigždės Medaliau:

1. Uršulė Dambrauskienė	Vyt. Didž. Šaulių Rinktinė
2. Vladas Raštys	Vyt. Didž. Šaulių Rinktinė
3. Viktoras Jasmantas	Jūrų Šaulių kp. "Klaipėda"
4. Stasys Pranskevičius	Jūrų Šaulių kp. "Klaipėda"
5. Kun. Benediktas A. Rutkauskas	Jūrų Šaulių kp. "Klaipėda"
6. Anni Ašoklis	Jūrų Šaulių kp. "Klaipėda"
7. Irena Pranskevičienė	Jūrų Šaulių kp. "Klaipėda"
8. Nijolė Skopienė	Jūrų Šaulių kp. "Klaipėda"
9. Eva Paulauskienė	Jūrų Šaulių Kuopa "Klaipėda"
10. Aleksandras Dubauskas	Jono Vanagaičio Šaulių kp. Bostone
11. Ipolitas Jokša	Aušros Šaulių kuopa Miami

IX.

LŠST pirmininkas Mykolas Abarius pakvietė į Centro Valdybą LŠST g.n. Algirdą Budrecką būti partneriu šaulių sąjungos teisiniuose reikaluose.

X.

Sveikiname su Šv. Kalėdomis, o Naujieji 1991 metai tebūna mums sėkmingi, kad mūsų tėvynė žengtų arčiau mūsų ir jų tikslo — Laisvos ir Nepriklausomos Lietuvos.

Sveikiname LŠST garbės pirmininką prof. Vaidieutį Mantautą, Sąjungos garbės narius: prof. Emiliją Putvytę, Vladą Išganaitį, Kunigundą Kodatiene, Vincą Tamošiūną, Oną Mikulskienę, dr. Kazį Pautienį, Juozą Stašaitį, Algirdą Budrecką, Stefaniją Kauneliene ir Petrą Petrušaitį.

Edwardas Milkus

LŠST Centro Valdybos sekretorius

Mykolas Abarius

LŠST pirmininkas

Sveikinam Šaulių Žvaigždės ordinais ir medaliais apdovanotuosius Brolius ir Seses šaulius! Nepavarkit ir toliau dirbkit Tėvynės Lietuvos ir Šaulių S-gos gerovei.

T. T.

1989 m. Vasario 16-ji Kaune, Karo muziejaus sodelyje. Atstatyto Laisvės paminklo atidengimas

BEVEIK DETEKTYVINĖ ISTORIJA —

KAS ATKASĖ VLADO PUTVINSKIO ARCHYVĄ?

Ivairiai į muziejus patenka nauji eksponatai. Štai vieną šių metų gegužės dieną Šiaulių „Aušros“ muziejuje pasirodė šiaurietis V. Patapas su didele ir kiurais vandens permerkta kartonine dėže po pažasčia. Dėžės viduje esantys dokumentai ir nuotraukos taip pat buvo permirkę, supilę. „Visa tai iš kažkokio tipo išsimainiau už keturis degtinės talonus“, — pasakė V. Patapas, atiduodamas dėžę su dokumentais muziejui. Tiesa, geradarys nuspėdė, kad kai ką ir sau yra pasilikęs...

Muziejininkams prirėkė nemažai triūso, kol dėžės turinį išdžiovinu, sutvarkė. Pasirodė, kad šie dokumentai esą iš Vlado Pūtvio-Putvinskio šeimos archyvo. Čia ir reikėtų keletą žodžių tarti apie šią garsiąją šeimą.

Vladas Putvinskis (1873 - 1929) — žymus publicistas, lietuvių tautinio atgimimo žadintojas, visuomenės veikėjas. Jis sekė savo tėvo, 1863 m. sukilimo dalyvio, caro tremtinio, pėdomis. Šeimininkaudamas Šilo-Pavėžupio dvare (Kelmės rajonas) steigė slaptas lietuviškas mokyklas, rėmė knygnešius. Jo dvare ne kartą lankėsi J. Biliūnas, A. Janulaitis, Šatrijos Ragana, vasarojo J. Jablonskis, A. Smetona, P. Avižonis.

V. Putvinskis buvo net du kartus ištremtas. Grįžo tik 1918-aisiais, kuriantis nepriklausomai Lietuvai. Pradėjo organizuoti kariuomenės talkininkę — Šiaulių sąjungą, ilgą laiką jai ir vadovavo. Palaidotas Kelmės kapinėse, kur 1966 m. dailininko A. Žmuidzinavičiaus ir jo žmonos, V. Putvinskio sesers, rūpesčiu pastatytas antkapinis paminklas.

1941 m. mūsų tautą ištikusi tragedija neaplenkė ir Putvinskių šeimos. Skaudus likimas ištiko V. Putvinskio našlę Emiliją Gruzdytę-Putvinskienę kuri 1914-aisiais į tremtį lydėjo savo

vyrą, o senatvėje pati buvo išvežta su savo vaikais ir anūkais... Tarp jų — abu jos sūnūs: Stasys, buvęs žemės ūkio ministras, ir Vytautas, Dotnuvos akademijos dėstytojas, su šeimomis — iš viso 12 asmenų Taip Sibirą iškeliauo iš eilės ketvirta Pūtvio karta.

„Aušros“ muziejaus darbuotojams iš pradžių sunkiai sekėsi išsifruoti atneštus dokumentus, kurių iš viso buvo per 1200. Darbas palengvėjo, kai jie surado Kaune ir Vilniuje gyvenančius Putvinskių anūkus, kurie aiškino, konsultavo.

Dabar ir mums reikėtų persikelti į Kauną, kur šio miesto gyventojas Vytautas Gravrogkas žūtbūt užsigeidė atrasti M. Valančiaus archyvą, apie kurį buvo girdėjęs iš savo giminaičių Amerikoje, tarp jų ir motinos Stefanijos Gravrogkienės - Gruzdytės (prisiminkiėme: Emilija Putvinskienė taip pat buvo Gruzdytė). Garsus Žemaičių vyskupas buvo susigiminiavęs su Gruzdziais per savo seserį Petronėlę. Taip supynė genealoginės dviejų šeimų šaknys.

Gydytojas pensininkas V. Gravrogkas neseniai iš JAV gyvenančio V. Putvinskio anūko Andriaus Vaidievučio Marcinkevičiaus - Montauto gavo planą, nurodantį kur 1944 m. traukiantis į Vakarus V. Putvinskiui priklausiusiame Grauzikų dvare netoli Kelmės buvo užkastas M. Valančiaus archyvas. Išsirengę kaunietis jo ieškoti ne vienas, o kartu su Maironio literatūros muziejaus darbuotojais. Deja, kasinėjimui rezultatų nedavė, nusivylusi ekspedicija baigė darbą.

O, likimo ironija! Tą pačią naktį, kai muziejininkai išvyko, Grauzikiuose atsirado kiti kasinėtojai, jie tęsė darbą slapta. Ir rado!

Dabar jau visiškai aišku, jog tas glėbys dokumentų, kurį į „Aušros“

muziejų atnešė V. Patapas, yra tik maža, labai maža atkastojo archyvo dalelė. Bet kas jo atkasėjai? Kelmės rajono prokuratūra iškėlė baudžiamąją bylą.

Neseniai paskambinau Kelmės rajono prokurorui P. Simėnui, prašydamas papasakoti apie bylos eigą. Tačiau prokuroras atsisakė bet kokių komentarų. Ir jį suprasti galima: siūlo galas tiriamų įvykių kamuolyje dar toli, o visa istorija jau storai apaugo gaudų gandeliais. Kaip neretai atsitinka, pramanai juose eina greta su tikru faktu — tad kuo betikėti? Juristai, kaip žinome, dirba laikydamiesi profesinio slaptumo taisyklių, nors kartais — aplinkiniams tai jau seniai nebe paslaptis. Ir šiuo atveju tarp pagrindinių archyvo atkasėjų žmonės pirmiausia mini vieno kaimiečio pavardę, kurio tėvas anais — „ponų laikais“ dirbo Grauzikų dvare.

Apie atkastąjį archyvą pirmieji suuodė įvairūs kolekcionieriai ir kaip skėriai puolė grobį. Vienas jų prašęs neskelbti pavardės, kai ką ir man papasakojo. Tikėt pašnekovu ar netikėt, tačiau pasak jo, atrastojo archyvo vertė sukasi apie penkiaženklį skaičių. Žmogus nuoširdžiai jaudinasi, kad byla, kuria domisi ir Respublikos prokuratūra ir kai kurie Aukščiausiosios Tarybos deputatai, užsitęsė: apskrūs kolekcionieriai gali viską ištamptyti, kai ką vertingesnio gal net ir į užsienį išvežti.

Tačiau koks archyvas surastas — Putvinskių ar Valančiaus? O gal abu vienu kartu? Tarp lobio neva minima ir brangių ginklų kolekcija, kurią turėjęs V. Putvinskis...

Taigi klausukų šioje istorijoje gana daug. Tikėkimės, jog juos vėliau ar anksčiau atsakys teisėsaugos darbuotojai.

Sigitas Blėda
Kelmės rajonas

ŠAULIŲ ISTORIJS PUSLAPIUS PAVARČIUS...

PERLOJA

(Prieš 60 metų Perlojoje. Iš *Tremties Trimito*, 1931 m. Nr. 33)

Perlojos bažnytkaimis yra ant Merkio upės krantų, prie plento Merkinė — Varėna, 40 km nuo Alytaus, 7 km nuo Nedzingės. Gyventojai — grynai lietuviai, nederlingų laukų savininkai, daugiausia mažžemiai, neturtinigi. Prieš didįjį karą pragyvenimo gaudavo iš žemės, dalį iš pašalinio uždarbio. Dauguma eidavo į Varėną, kur stovėdavo vasaros paligone didelės rusų kariuomenės dalys ir ten rinkdavo artilerijos šovinių daleles ir parduvinėdavo žydams — “padriačikams”.

Lietuvos nepriklausomybės kovų metais perlojiškiai suvaidino žymią rolę. Visoj Lietuvoj savo laiku buvo žinoma “Perlojos respublika” ir perlojiškiai — “Lietuvos kazokai”.

Didysis karas ir derlingų laukų ūkininkus nuvargino, sunaikino. Perlojiškiams karas juo labiau atsiliopė ir suvargino. Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės irgi ėjo pamerkiu ir Perloja tai lenkams, tai bolševikams, tai lietuviams, tai vėl Lietuvos priešams atitekdavo. Taip varginami zvimbiančių kulku, kankinami, perlojiškiai nusiteikė niekam nepasitikėti, nieko nepripažinti, tik savo gimtam kaimui, savai tėvų kraujui ir prakaitu laistyta žemelei atsidėti. Pažymėtina, kad perlojiškiai nuo senai turi tradicijas nesituokti su svetimuo kaimo mergina, neleisti į kitą kaimą marčios.

Savo laiku Perloja pateko į neitralinę zoną. Tada pats gyvenimas, likimas, diktavo perlojiečiams sutverti savąją “republiką”. Na, ir stipri ta respublika buvo! Perlojiškiai buvo taip susiorganizavę, kad iš tikrųjų buvo rimta ginkluota jėga, kuri nemaža pridarė aibių lenkams, bolševikams, o kai ėjo pirmyn Liet. kar. I pėst. pulkas ir pasiekė Perloją, tai šiam, teko per klaidą paragauti parako iš perlojiškių. Vėliau Lietuvos kariuomenės savanorių tarpe perlojiškiai buvo patys narsiausi, vadinami,

kaip minėjau “Lietuvos kazokais”.

“Perlojos respublikos” galva iš pradžių buvo Jonas Česnulevičius, vėliau kun. Petkelis. Česnulevičius buvo sutvėręs vietos šaulius, tai buvo jo ginkluota jėga. Jonas Svirskas, Juozas Lukoševičius, Zigmas Jonytis, Vacius Važgys, Juozas Jonytis pirmieji šauliai.

1919 m. sausio 6 d. šis būrys, pasidalinęs į dvi dalis, apšaudė lenkus, grįžtančius iš Rusijos. Lenkų buvo per 100 žm. Jų buvo nukauti ir sužeisti. Tų pat metų pabaigoj užėjo bolševikai ir išbuvo iki Velykų. Tuoj po Velykų Perloją iki Varėnos geležinkelio stoties užėmė Lietuvos kariuomenė, tačiau lenkų kariuomenė priverstė atsitraukti iki Daugų. Tada Perlojon atvyko lenkai, plėšdavo vietos gyventojus, rekvizuodavo turtą, varydavo pastotes ir t. p. 1920 m. vasario mėn. Perlojai lenkai uždėjo kontribuciją 20,000 markių. Už tai perlojiškiai atėmė iš lenkų ginklus, išgrobstė jų ginklų sandėlį ir tuo būdu dar stipriau apsiginklavo. 1920 m. rugpjūčio 18 d. būrys ties Perloja nuginklavo 15 lenkų ir pristatė juos mūsų komendantui Varėjoj. Tų pat metų lapkričio 11 d. būrys sulaukė lenkų automobilį ir pristatė jį mūsų 4-an šaulių kauko štaban. Varėnoj susišaudė su lenkais ir vienas lenkas buvo nušautas. Lpkričio pabaigoj buvo paimti 3 lenkai į nelaisvę. Kely nuo Tolkūnų į Varėną buvo suimtas lenkų šnipas. Paklausus dokumentų, šnipas šovė į mūsų perlojiškius šaulius. Vienam šauliui buvo peršauta ausis ir kaklas. Lenkas gyvas nepasidavė ir todėl miškely buvo nušautas.

Didžiausias susirėmimas perlojiškių su lenkais buvo 1923 m. kovo 26 d. Lenkai puolė Perloją, o perlojiškiai visu narsumu puolimą atrėmė. Mūsų žuvo du perlojiškiai šauliai: Vincas Kaminskas ir Adomas Davulka. Lenkų krito per 15 kareivių ir apie 30

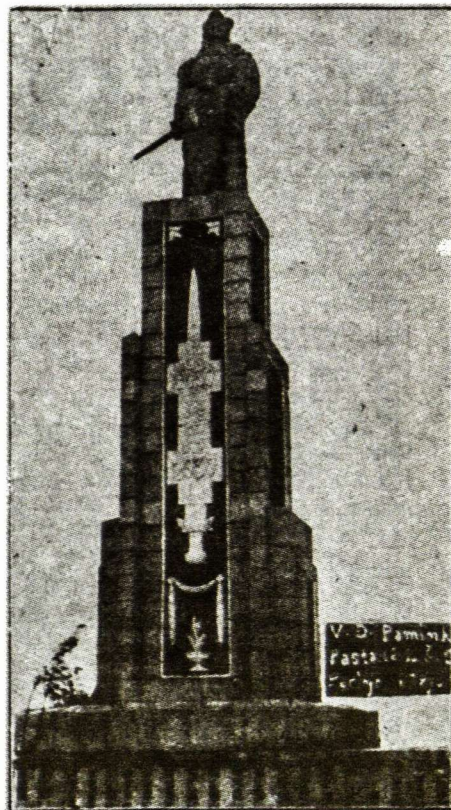
suvo sužeistų. Vienas pateko į nelaisvę.

Iš viso ties Perloja paguldė galvas apie 80 lenkų kareivių. Jie visi palaidoti Perlojos kapuose. Mūsų du minėti žuvę šauliai pas lenkus buvo sumesti į bulvių duobes. Tėvai jų gyvena šiapus Merkio, neokupuotoj Perlojos daly, ilgai lenkus prašius, su vietos klebono pagalba, vis dėlto tėvams pasisekė savo sūnų — gynėjų lavonus per Merkį persivežti į mūsų pusę ir čia jie kuo iškilmingiausiai buvo palaidoti ir ant kapų paminklai pastatyti.

Dabar Perlojiškiai pastatė gražų paminklą su D. L. K. Vytauto didingų biustu.

Akras-Biržvs

O štai ir dabarties Lietuvos spauda ypatingesniu žodžiu prisimena Perlo-

Paminklas Vytautui Didžiajam

ją. *Gimtojo krašto*, 1990 m. gruodžio 13 dienos laidoje, tarp kitko skaitome:

Šiomis dienomis paminėjome ir Perlojos respubliką. Nedidelis žemės lopinėlis neutralioje zonoje — ir vienminčių būrys, ištikimas Lietuvai. Puolė bermontininkai — atmušti. Mėgino įsibrauti lenkai — spruko atgal. Bolševikai — ir šie nepajėgė užimti Perlojos. Net Vytauto Didžiojo paminklas liko nesugriautas iki mūsų dienų — vos pasirodydavo

griovėjų komanda, vyrai ją pasitikdavo šakėmis. Broliai lietuviai, o juk nūdienė Lietuva — už Perloją didesnė!

Žinoma, aš nesiūlau griebtis šakių šiandien ar rytoj. Tautos vienybė — nepalyginamai tvirtesnis ginklas. O štai prisiminus 1940-ųjų nepasipriešinimą, apima graudulys.

Graži, tvirta, gerai ginkluota buvo Lietuvos kariuomenė, neiššovusi nė vieno šūvio. Gailėjomės keliasdešimties tūkstančių, netekome pusės mili-

jono nukankintų ir nužudytų. Jau po laiko supratome, kad teisūs buvo Smetona ir Musteikis (ir jiedviem pritarė Jokantas ir Šekenis), siūlę priešintis. Ir neteisūs visi kiti ministrai ir generolai, nusprendę kapituliuoti. Ką ten generolai, net inteligentijos dauguma, įskaitant iš šių eilučių autorių, įtikėjusi apgaulingomis Kremliaus sirenų dainomis. Buvome apmauti. Tačiau, man atrodo, lietuvių galima apgauti tik vieną vienintelį kartą.

LŠST TRAKŲ RINKTINĖS LITERATŪROS POPIETĖ

Lapkričio 4 d. LŠST Trakų rinktinė Maironio Parko patalpose surengė Literatūros popietę, į kurią prisirinko pilna salė publikos. Trumpu žodžiu pasveikino rinktinės pirmininkas g. š. A. Zenkus, kuris pareiškė, kad gautos pajamos bus paskirtos paremti lietuvišką spaudą. Supažindino su programos išpildytoju aktorium Vitaliu Žukausku, su kuriuo laisvoje Lietuvoje kartu mokėsi ir yra artimi draugai iki šio laiko.

Aktorius Vitalis Žukauskas Worcesterio lietuviams taip pat yra gerai pažįstamas, nes ne vieną kartą jis Maironio Parke atliko "Vieno žmogaus teatrą", visus linksmai nuteikdamas.

Aktorius V. Žukauskas padėkojo už pakvietimą atlikti programą tokiam

kilniam renginy, skirtam paremti Lietuvišką spaudą. Na ir pradėjo "Vieno žmogaus teatrą". Salėje visą laiką buvo linksma nuotaika ir džiaugsmingas juokas iki ašarų. Jis ir nušvietė juoko reikšmę žmogaus gyvenime, kuris yra nepaprastai svarbus. Linkėjo daugiau juoktis, negu sėdėti susiraukus. Įdomiai atsiliepė apie knygų pristatymą. Jų taip mažai skaitome, kalbėjo aktorius, kad reikia jas pristatyti. Mano nuomone, tai labai netaisyklingas išsireiškimas. Galima pristatyti prie namo šuniui būdą, o su knyga reikia susipažinti. Pristatyti galima tik knygos autorių. Tai tik vienas epizodėlio paminėjimas, o jų buvo daug ir labai gražių, ne veltui publika juokėsi bei sustojimo. Jis taikliu humoru parodė šių laikų gyvenimą, rūpesčius bei ydas. Supažindino

ir su gyvenimu Lietuvoje, iš kurios buvo grįžęs tik prieš keletą dienų. Savo artistiška laikysena, iškalbingumu sužavėjo visus. Publika ne vieną kartą gausiais plojimais išreiškė padėką. Rinktinės sekretorė prisegė raudoną gėlytę. Tokią pat gėlytę prisegė ir Maironio Parko pirmininkui K. Adomavičiui už nuolatinį palankumą šauliams. Buvo atvykęs ir rinktinės kapelionas kun. R. Šakalys, OFM, iš Kennebunkport, Maine. Jis sukalbėjo maldą prieš vaisės. Dalyvaavo šauliai iš Norwoodo, Bostono, kartu ir pirm S. Augenis. Rinktinės pirm. g. š. A. Zenkus padėkojo visiems.

Šios gražios Literatūros popietės prisiminimai dar ilgai bus gyvi daugelio širdyse.

Janina M.

(Atkelta iš 40 psl.)

bar ta kova turi būti tęsiama iki Lietuvos Nepriklausomybės pilno atstatymo, panašiai kaip ir 1918 m..

Su tokiomis mintimis mes, Niagaros Pusiasalio lietuviai, švenčiame kiekvienais metais Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės prisiminimą lietuvių pranciškonų vienuolyno patalpose, 75 Rolls Avenue, St. Catharines, Ontario, Kanada, su žuvusiųjų kovotojų intencija pamaldomis, tai dienai atitinkamu pamokslu, organizacijoms dalyvaujant su vėliavomis ir

gėlių padėjimu prie Žuvusiems paminklo. Kartais po minėjimo apeigų būna vaisės su kavute.

Niagaros Pusiasalio ramovėnai yra įsijungę į Baltiečių Veteranų Sąjungą Kanadoje. Turime "Ramovė" Sąjungos Garbės narius: kun. B. Mikalaušką, OFM, kun. J. Liaubą, OFM, ir V. Alonderienę, kuri yra šio skyriaus vėliavos krikšto motina ir vėliavos išsiuvinėtoja. Taipogi turime 2 Baltiečių Veteranų Sąjungos garbės narius, kurie yra apdovanoti medaliais, už nuopelnus kovoje prieš baltiečių

okupaciją: buvusį Federalinės Valdžios parlamento atstovą Joe Reid ir Rytų Europos Organizacijos Valdybos p-ką inž. S. Šetkų. Ši organizacija kiekvienais metais ruošia "gražias" demonstracijas prie Municipal miesto namų jungdamasi su tarptautinėmis organizacijomis taip vadinamom "Black Ribbon Day" Stalino-Hitlerio, 1939 m. pabaltijos tautų pasidalinimo sukaktį, kurioje dalyvauja visos kitatautinės organizacijos su vėliavomis ir plakatais.

J. Vyšniauskas

DR. VINCO KUDIRKOS ŠAULIŲ KUOPOS WORCESTERYJE KARIUOMENĖS ŠVENTĖS MINĖJIMAS

Lapkričio 25 d. Dr. Vinco Kudirkos šaulių kuopa kartu su skautais-ėms suruošė Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės atkūrimo 72 metų sukakties minėjimą.

10 val. ryto visi organizuotai su vėliavomis dalyvavo pamaldose Šv. Kazimiero parapijos bažnyčioje.

Po mišių organizacijos su vėliavomis ir pamaldų dalyviai išsirikavo šventoriuije prie Žuvusiems už Lietuvos laisvę paminklo, prie kurio vyko trumpos žuvusių pagerbimo iškilnės. Vadovavo šaulių kuopos pirm.inž. A. Grigalauškas. Klebonas kun. V. Parulis MIC sukalbėjo maldą. Jautrų, trumpą ir prasmingą žodį tarė Lietuvių Labd. dr.-jos pirm. K. Adomavičius. Sesės šaulės padėjo prie paminklo vainiką. Sugiedojome "Marija, Marija".

3 val. p. p. Maironio Parko žemutinėje salėje buvo tęsiamas minėjimas. Susirinkusius trumpu žodžiu pasveikino programai vadovavęs Dr. Vinco Kudirkos šaulių kuopos pirm.inž. A. Grigalauškas. Paskaitą skaitė LŠST Trakų rinktinės pirm.

g.š.A.Zenkus. Prelegentas nušvietė Lietuvos kariuomenės kovas nuo kunigaikščių laikų iki 1918 metų atkurtos kariuomenės, kuri atnešė Lietuvai laisvę. Pagarba savanoriams, kūrėjams, kurių garbei buvo visoje Lietuvoje pastatyti paminklai. Okupantai rusai netoli 50 metų juos griovė, naikino, bet dabar ir vėl atstatomi. Ateity ir vėl organizuosios naujos jėgos, kurios bus reikalingos apginti savo tautos laisvę. Mes nenorime kitų laisvės užgniaužti, bet savo atgauti. Savo laisvę norime ginti, kad būtų patikrintas rytojus kiekvienam kiekvienam lietuviui. Sunkią kovą už Lietuvos laisvę veda Lietuvos Respublika vyriausybė, bet neatsisako savo uaušibrėžto tikslo atkurti laisvą demokratinę Lietuvos Respubliką.

Jis neseniai lankėsi Lietuvoje, artimai bičiuliuosi su ten sparčiai ir energingai atsikuriančiais Lietuvos šauliais, kurie eina kartu su Lietuvos Respublikos vyriausybe.

Tad eikime ir mes ranka rankon su Lietuvos Respublikos prezidento V., Landsbergio vadovaujama ir min.

pirm. Kazimieros Prunskienės vyriausybe. Padėkime jiems visais galimais būdais sunkioje laisvėsk ovoje, kurią tikrai laimėsime.

Šaulių rinktinės pirmininko iniciatyva buvo rodoma vaizdajuostė "Nepriklausomos Lietuvos Pavasaris 1990". Labai įdomi ir jaudinanti. Apima ne tik Nepriklausomybės laikotarpį, bet blokadą ir kt.

Verkėme ją žiūrėdami, nes išsako mūsų brolių, sesių kančias, ryžtą ir kovą dėl brangios Tėvynės Lietuvos laisvės. Tuo tarpu Gorbačiovas ruošia naujas pinkles respublikoms, norėdamas sujungti jas į uniją, kad ir toliau jam ištikimai tarnautų, bet respublikos nežada lįsti į tą voratinklį, nes kraštas privestas prie didžiausio chaoso ir badas žvelgia žmonėms į akis. Už visa tai jis apdovanotas Nobelio Taikos premija.

Pabaigoje minėjimo vedėjas padėko visiems ir pakvietė prie sesių šaulių paruoštos kavutės su bandelėmis.

Janina M.

LIETUVOS KARIUOMENĖS ŠVENTĖ ST. PETERSBURGE, FL.

Lietuvos Kariuomenės įkūrimo sukakties minėjimą visada ruošia St. Peterburgo Romo Kalantos šaulių kuopa. Šiais metais 72 metų sukaktis buvo pradėta minėti lapkričio 18 d. Holy Name parapijos bažnyčioje iškilmingomis pamaldomis, dalyvaujant organizacijoms su vėliavomis. Mišias už žuvusius Lietuvos karius ir partizanus aukėjo kun. Vytautas Zakaras.

Lapkričio 20 d. 3 val. p. p. minėjimas vyko Lietuvių klubo salėje, dalyvaujant arti 300 asmenų. Visi atsistojimu pagerbė nežamas organizacijų vėliavas. Sugiedojus JAV ir Lietuvos himnus, kuopos pirm. Antanas Gudonis pasveikino atvykusius. Po įžanginio žodžio, pakvietė karį-savanorį

Vladą Daukantą uždegti simbolinę žvakutę. Kun. Jonui Gasiūnui atlikus invokaciją, susikaupimu pagerbti mirusieji šauliai, kariai ir partizanai.

Šio minėjimo proga pirm. A. Gudonis įteikė Šaulių s-gos atsiųstus Šaulių Žvaigždės medalius: Onai Kreivėnienei, Juozui Kalėdai, Jonui Purtuliui, Stasiui Kreivėnui, o Šaulių Žvaigždės ordiną Jonui Švedui. "Palangos" jūrų šaulių kuopos pirm. Alfonsas Šukys įteikė Jūrų Žvaigždės ordiną Broniui Zabukui. Taures už geriausią atliktą šaudymo praktiką, pagal surinktus taškus, gavo Vladas Gediminas, Alfonsas Kraujalis ir Edmuntas Bazėnas.

Paskaitininkas rašytojas Andrius Mironas. (Jo paskaita spausdinama 6-

ame puslapyje. Red.)

Meninę programos dalį atliko 12-kos vyrų vienetas, vadovaujant muz. Aloyzui Jurgučiiui. Padainavo 5 dainas: "Sidabriniai ežerai", "Sutems tamsi naktuzėlė", "Lietuvos jūreivių maršas" ir "Polka". Solistė Ona Armonienė dainavo solo "Mano sieloj šiandien šventė" ir duetą su solistu Aleksu Kusinsku "Nesek sau rožės prie kasų".

Kuopos pirm. A. Gudonis nuoširdžiai padėjo Vytautui Gražui už scenos paruošimą ir visiems programos atlikėjams. Atsilankiusieji vaišinosi Elenos Jurkynienės ir Onos Kreivėnienės rūpesčiu paruošta kava ir saldžiais kepiniais.

Julia N.

KARIUOMENĖS ŠVENTĖ MIAMI, FL

Kariuomenės šventė klube buvo paminėta lapkričio 25 d. Pirm. Elena Jonušienė atsilankiusius pasveikino ir pakvietė Gundą Kodatienę, kuri minutės susikaupimu kvietė pagerbti vi-

sus žuvusius dėl Lietuvos laisvės savanorius, karius, partizanus, šaulius. Paskaitė klubo dir. Juozo Mauruko paruoštą paskaitą apie Lietuvos kariuomenės kūrimąsi. Kodatienė papasakojo apie kariuomenės kovas 1919 m., išvarant visus priešų likučius iš Lietuvos, o taip pat dabar-

tinę sunkią Lietuvos padėtį.

Sofija Šeputienė papasakojo savo dviejų brolių svanorių gyvenimą ir žuvimą. Jai vadovaujant visi dalyviai sudainavo tris kariškas dainas. Po minėjimo pietų buvo vaisės.

DELHI, ONTARIO

Lietuvos kariuomenės įsteigimo sukaktis, vietos šaulių kuopos iniciatyva, buvo paminėta š. m. lapkričio 25 d. Pradėta pamaldomis, šauliams dalyvaujant su vėliavomis ir parado uniformomis. Šaulės ir gausus jaunimo būrys tautinėj aprangoj pagražino minėjimą.

Per pamaldas klebonas iškilmingą Kristaus Karaliaus šventę gražiai supynė su malda už tėvynę ir karius. Taip pat, A. Aleliūnienei asistuojant, pasimelsta, prašant laisvės Lietuvai, ir už karius, žuvusius kovoj dėl tėvynės laisvės., Aukus atnešė tauti-

niais drabužiais pasipuošusios Rita ir Salomėja Pargauskaitės. Parapijos choras parinktom giesmėm papildė iškilmingumą pamaldų kurios baigtos Tautos himnu.

Po pamaldų parapijos salėje minėjimą pradėjo šaulių kuopos vadas G. Rugienis ir pakvietė kun. L. Kemežį maldai. Toliau minėjimo eigai vadovavo KLB apylinkės pirm. S. Beržinis, pristatydamas svečių iš Toronto, šaulį V. Pečiulį, paskaitai tema apie trijų tarpsnių karius savanorius. Svečias kalbėjo labai gražiai, sukelda-

mas patriotinę nuotaiką.

Mening dalį dainom, deklamacijom ir net solo atliko jaunimas. Deklamatorės R. ir S. Pargauskaitės bei A. ir A. Pociūtės viena už kitą vis daugiau žavėjo klausytojus. Jos visos dar ir padainavo, įtraukdamos į dainą visus dalyvius. Ketverių metų Vilija Pečiulytė, talkinama tėvo, akompanuojant B. Vytienei, padainavo porą dainelių, iššaukusių ovacijas. Minėjimas baigtas "Lietuva brangi" Vietos šaulės visus dalyvius puikiai pavaišino.

P.A.

Šauliai šaudykloje 1931 metais

MŪSŲ MIRUSIEJI

RAMOVĖNAI - KARIAI, ŠAULIAI, BIRUTIETĖS . . .

A. A. VRŠ. VYTAUTAS VOSYLIUS

aprašęs *Karyje* ir knygoje *Lietuvos ginkluotos pajėgos*.

Lietuvą okupavę, vokiečiai Vosylių paėmė į savo kariuomenę ir, nedavę net atsiveikinti su jauna šeima, išsiuntė į Suomiją. Suomijai kapitulavus, su visu daliniu Vosylius atsidūrė Norvegijoje, kur sulaukė karo pabaigos. Persikėlęs į Vokietiją, tuoj įsiliejo į išvietintų lietuvių tautinę ir kultūrinę veiklą. 1948 m. emigravęs Australijon, darbo sutartį atliko geležinkeliuose, garvežio kuriku. Sutartį atlikęs, dirbo elektrotechniku.

Vosylius visas gyvenimas, visos jėgos buvo skirtos Lietuvai ir lietuviams. Būdamas labai sugyvenamo, linksmo būdo, prigimties apdovanojimas ne menkais gabumais, geru balsu, jis buvo reikalingas, laukiamas ir naudojamas visur: bendruomenėje, parapijoje, dviejuose choruose, "Vaidilos" teatre, "Caritas". Eilę metų Vosylius buvo LKVS "Ramovės" Adelaidės skyriaus pirmininkas, su-

gebėjęs į skyrių suburti netoli šimto narių, nes skyrius išvystė ir labai konkrečią veiklą, remdamas lietuvišką kultūrinį darbą. Jaunystėje buvęs aktyvus skautas, skautus rėmė ir emigracijoje, buvo apdovanotas skautų "Už nuopelnus" ordinu su rėmėjo kaspiniu. Už nuopelnus "Ramovės" veikloje buvo išrinktas "Ramovės" garbės nariu.

Šalia visuomeninės plačios veiklos, Vasylius reiškėsi ir fotografijos srityje, savo nuotraukomis bendradarbiaudamas spaudoje ir dalyvaudamas foto parodose, kur yra laimėjęs daug prizų ir kitokių pažymėjimų.

Emigracinėje vyresnėje kartoje reiškėsi nuovargis, atneštas ilgos metų eilės ir nesibaigiančio Lietuvos laisvės laukimo, Vosylius priklausė šiai kartai, bet tą nuovargį buvo nugalėjęs ir sugebėjo būti tuo energijos tiekėju visai savo lietuviškai aplinkai. Jo išėjimas į Amžinybę palieka mūsų tarpe daug tuščios vietos.

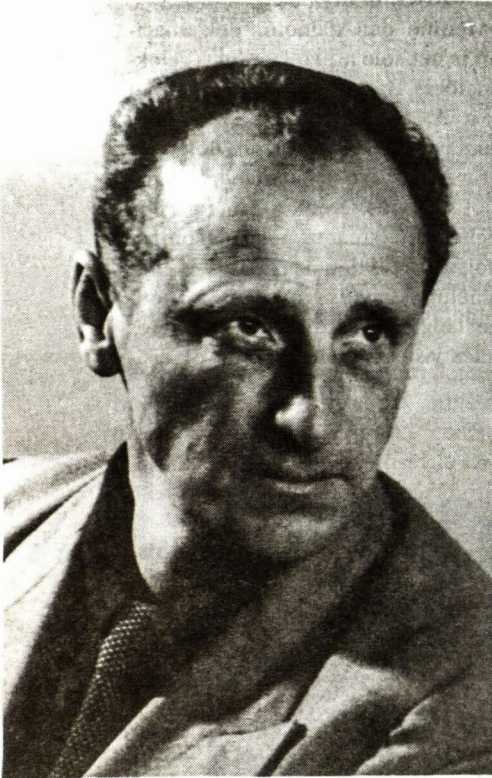
V. Statkus

LIETUVOS SAVANORIS KŪRĖJAS BRONIUS MILAŠIUS

A. a. Bronius Milašius, savanorkūrėjas, kelių šaulių ordinų ir Vyčio kryžiaus kavaliereus, mirė rugpjūčio 17 d. rytą St. Catharines (Kanadoje) ligoninėje, kur sustojo plakusi jo nusilpusi širdis. Netekome dar vieno pirmųjų Lietuvos nepriklausomybės gynėjų, kurių šiandien savo tarpe jau nedaug beturime. Tik prieš metus palaidojęs savo brangią žmoną 60 metų bendro gyvenimo draugę Eimą.

Paskutiniaisiais metais prasidėjus senatvės negalavimams, E. Br. Milašiai jau buvo išsikėlę į St. Catharines, gy-

veno "Heidehof" senelių namose ir niekad daugiau Hamiltone nebesirodė. Tiktai aną savaitgalį velionis vėl pasirodė, bet šį sykį jau rudame lakiruotame karste. Jį hamiltoniečiai laidėjo iš AV parapijos šventovės, nes čia tikrieji namai, sava parapija, draugai ir giminės. Gedulinėse pamaldose gražiu, guodžiančiu žodžiu velionį prisiminė kun. J. Liauba, OFM, o gražiai giedojo solistai — A. V. Paulioniai. Dabar jau Milašių vardai išnyko Hamiltone, anksčiau visi juos pažinojo, aplankydavo ir buvo jų ma-

Š. m. spalio 6 d. "Royal" ligoninėje Adelaidėje, Australijoje, porą savaitių sirgęs, mirė buv. Lietuvos karo aviacijos viršila Vytautas Vosylius. Spalio 10 d. jis buvo palaidotas Adelaidės "Centennial" kapinėse.

Velionis buvo gimęs 1913.XI.16, Biržų apskrityje, gausioje ūkininkų šeimoje. Jaunas netekęs tėvų, augo dėdės — tėvo brolio — šeimoje, mokėsi pradžios mokykloje ir Panevėžio gimnazijoje. 1932 m. savanoriu stoji į karo aviaciją, kur iki bolševikinės okupacijos dirbo meteorologijos tarnyboje. Tą tarnybą yra

**A. A.
birutietei STASEI ŠIMOLIŪNIENEI**

**mirus, jos vyrą, kpt. Stasį Šimoliūną, sūnus Saulių ir Algimantą su šeima
bei artimuosius nuoširdžiai užjaučiame.**

DETROITO BIRUTIETĖS

loniai sutikti ir pavaišinti. Jie turėjo įgimtą nuoširdumą ir mokėjimą bendrauti su kitais.

A. a. B. Milašius čia buvo veiklus vietos lietuvių organizacijose: karių veteranų, pensininku, šaulių. Šauliai jį ir laidojo savo įspūdingom apeigom. Velinis buvo ir plunksnos žmogus. Pradžioje rašęs korespondencijas į lietuvių laikraščius, o vėliau parašęs ir pats išleidęs dvi savo atsiminimų knygeles — *Žvilgsnis atgal* ir *Raudonieji doleriai*. Išspausdino pluoštą ir savo sukurtų eilėraščių. Mėgo muziką — dainavo pensininkų chorelyje ir būdamas gabus akordeonistas, pasirodydavo pensininkų ir kitų subvimuose.

Kilimo iš Lietuvos buvo tauragiškis, gimęs Adakavo bažnytkaimy. Į Lietuvos kariuomenę išėjo gana jaunas savanoriu. Jam dar teko dalyvauti nepriklausomybės karuose kuriuose pelnė Vyčio kryžiu. Po kariuomenės gavo valdininko tarnybą Tauragės kalėjime. Trumpam laikui pabandė imigranto gyvenimą Urugvajuje, iš ten sugrįžęs vėl gavo darbą toj pačioj Tauragėj buhalteriu "Maisto" įmonėj. Kaip ir visiems, taip pat ir E. Br. Milašiams į Lietuvą atėję bolševikai sugriovė visus gyvenimo planus. Jie atsidūrė Vokietijoje, sunkiai pernešę karo metus, o karo pabaigoje šeima buvo išskirta. Po karo Milašiai vėl surado vienas kitą Ocvkerio lietuvių pabėgėlių stovykloje, o 1948 m. atvyko į Kanadą dirbti tabako ūkyje. Vėliau persikėlė pas gimines į Hamiltoną ir čia išgyveno beveik visą keturdešimtmetį.

Hamiltoniečiai dar ilgai prisimins a. a. B. Milašiu, kaip didelį lietuvių pa-

triotą, nuoširdų mūsų lietuviškų organizacijų darbuotoją ir tolerantiško supratingumo žmogų. Palaidotas šalia savo žmonos Šv. Jono lietuvių kapinėse Mississaugoje. Atgisisveikini mo kalbas pasakė šaulių vardu P. Kanopa ir pensininkų — D. Jankūnienė. Tegu gerasis Dievas dabar jam leidžia džiaugtis tuo amžinuoju džiaugsmu, kuriuo jis taip tikėjo ir kuriam jis visą gyvenimą ruošėsi.

K. Mileris

IŠLYDINT A. A. VLADĄ ŠNIOLĮ

Uolus lietuvių jaunimo organizacijų bei lietuviškos spaudos, ypatingai *Dirvos* rėmėjas, buvęs clevelandietis, ramovėnas Vladas Šniolis mirė lapkričio 4 d. So. Pasadena, Floridoje ir buvo palaidotas Woodlawn Memory Gardens kapinėse St. Petersburg, Floridoje, lapkričio 15 d.

Velionis gimė Šiauliuose 1912 m. birželio 2 d., lankė Šiaulių Valstybinę Berniukų Gimnaziją; tarnavo Lietuvos kariuomenės 8-tame pėstininkų pulke Šiauliuose, priklausė Šiaulių skautų draugovei, vadovaujamai Antano Saulaičio.

Karo sukurių nublokštas, atsirado Vokietijoje, Hanau D.P. stovykloje, atskirtas nuo žmonos ir 5 metų dukrelės Lietuvoje. Išlaikęs sunkvežimių vairavimo kursus dirbo kaip Amerikos kariuomenės Hanau pasamdytas šoferis.

Į Klevelandą atvyko 1949 m. kur įsijungė į skautų veiklą ir labai nuoširdžiai rėmė skautų ir skaučių darbus. Buvo Lietuvių skautų Klevelando skautininkų ramovės narys. Skautai už jo nuopelnus ir nuoširdžią

paramą apdovanodavo pažymėjimais.

PLB Vokietijos Krašto valdyba apdovanojo V. Šniolį pažymėjimais už jo talką su Rėmėjų būrelio Nr. 80 surenkant Vasario 16-tos gimnazijai \$24,000 1970 m. ir \$12,000 1971 m.

1982 m. nusprendė išsikelti į Floridą, kur būdamas pensijoj uoliai ir nuoširdžiai rėmė lietuvišką spaudą ir neužmiršdavo paremti Klevelando Ramovės skyrių.

Lietuvoje velionis paliko liūdesyje dukrą Nijolę Bielskienę ir artimuosius.

Dr. V. Stankus

A. A. ANDRIUS BLIŪDŽIUS

Agronomas Andrius Bliūdžius, 75 m. amžiaus, gruodžio 12 d. mirė savo namuose, Southfielde, Michigane. Velionis gruodžio 15 d. buvo palaidotas Holy Sepulchre kapinėse.

Velionis buvo baigęs Lietuvos Žemės Ūkio akademiją Dotnuvoje. Buvo skyriaus viršininkas Lietuvos Cukraus bendrovėje. 1949 atvyko į Detroitą. Baigė Fordo teschnikinę mokyklą ir iki išėjimo pensijon dirbo savo naujoj specialybėje.

Velionis priklausė Lietuvių Bendruomenei, Amerikos Lietuvių Tautinei sąjungai, St. Butkaus šaulių kuopai, Balfui. Rėmė skautus, Lietuvių fondą, Tautos fondą, Balzeko muziejų, Lituanistinę katedrą ir kitas lietuviškas organizacijas.

Velionis paliko nuliūdusius žmoną Stasę, dukrą Vidą ir žentą Tom McAndren, anūkes Claire ir Laurą, seserį Aldoną Raukienę su šeima Californijoje, brolių Liudą ir seserį Danutę su šeimomis Lietuvoje, kitus gimines Kanadoje, JAV-se ir Lietuvoje.

ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

AUKOS KARIUI:

\$200.00

LŠST Juozo Daumanto šaulių kp. Los Angeles, CA. Pirm. J. Pažėra

\$174.00

B. Morkūnas, MI

\$161.74

LKVS Ramovė Los Angeles sk. Ižd. A. Bulota

\$104.00

J. Puodžiukaitienė, CT

\$100.00

Ona Rušėnienė, IL, A. a. ltn. Vl. Garbenio atminimui
K. Bulvičius, Ispanija. A. a. žuvusių brolių gen. št. mjr. Vytauto ir av. kpt. Albino Bulvičių atminimui.
LKVS Ramovė Hamiltono sk., Ont. Pirm. J. Stanaitis
LŠST DLK Algirdo šaulių kp. Hamilton, Ont. Pirm. P. Kanopa
LŠST jūrų šaulių kp. Klaipėda. Ižd. Ap. Skopas
V. Baltutis, FL, PLP Karo m-los XXI laidos 50-mečio sukakčiai atžymėti.

\$74.00

Prel. J. Kučingis, CA

\$50.00

F. Kriščiūnas, IL
Z. Laugalys, FL
A.Ž., Richmond Hill, NY

\$49.00

A. J. Jankūnas, IL
A. Kepalas, NY

\$41.21

B. Rudzevičius, Vokietija

\$30.00

P. Burokas, Australia

\$25.00

J. Abraitis, IL
K. J. Grigaitis, FL
J. Keraminas, IL
J. Stankūnas, MI

\$24.00

J. A. Babilius, FL
A. Atutis, CA
A. Daukantas, CA
Ern. Lengnikas, Ont.
Č. Šadeika, MI
M. Sedukis, IL
P. Skirmantas, CA
J. Starinskas, MA
K. Žukauskas, FL
B. Užemis, AR

\$20.00

A. Malinauskas, IL
E. Šlekys, Ont., A. a. ltn. Broniaus Ščepanavičiaus atminimui.

\$15.00

Ch. Česna, MA
Ed. Skobeika, NY
Alf. Pimpė, IL

\$14.00

A. Bakšys, CT
K. Biskis, IL
Z. Dailidė, IL
A. Dilba, PA
P. Dovydaitis, CA
B. Čapauskas, FL
F. Gabrėnas, Ont.
J. Gruodis, NY
V. Kalendra, Ont.
J. Kalnietis, IL
K. Kaulinis, PA
V. Kerys, Anglija
Br. Keturakis, WI
A. Lukas, MI
R. Markevičius, NY
K. Markus, IL
V. Numgaudas, MI
J. Pakalnis, CT
V. Sakalauskas, CA
A. Stankaitis, NJ
V. Stuogis, OH
E. Venclauskas, MI
G. Žemaitis, OH

Kun. Alfonsui Babonui ir kun. Viktorui Kriščiūnevičiui sukalbėjus rožinį, vyko viešas atsisveikinimas su velioniu, kurį pravedė laidotuvių direktorė Yolanda Zaparackienė. St. Butkaus kuopos šauliai dalyvavo su savo vėliava ir jų vardu atsisveikinimo žodį tarė kuopos pirm. Edvardas Milkus. Draugų vardu kalbėjo dr. Kazys Karvelis. Atsisveikinimas baigtas tautos himnu. Laidotuves tvarkingai atžymėti.

A. A. ALFONSAS ZUBRYS

A. a. Alfonsas Zubrys mirė 1990 m. rugsėjo 23 d. Toronte, sulaukęs 90 m. amžiaus. Laidojamas Lietuvoje. Velionis buvo gimęs 1910.IX.10 Simne. Baigęs vidurinį mokslą, įstojo Lietuvos savanorių kariuomenėn. Aukštuosius chemijos mokslus ėjo Vokietijoje, Prancūzijoje ir Šveicarijoje. Profesorio Vytauto Didžiojo un-te Kaune. 1944 m. pasitraukė į

vakarų, kurį laiką gyveno Freiburge i. Br. Kanadon imigravo 1949 m. Dirbo savo profesijoje Toronto un-to chemijos laboratorijoje tyrimų srityje, bendradarbiavo profesinėje Kanados spaudoje, dalyvavo lietuviškoje veikloje, ypač kūrėjų savanorių eilėse. Jo liūdi žmona dantų gydytoja p. Zubrienė, giminė, kurėjai-savanoriai ir lietuviškoji visuomenė.

★

\$13.00

J. Maslauskas, Anglija

\$12.00

J. Mačėnas, IL

\$10.00

J. Auštra, MD
 K. Balzaras, IL
 St. Bliudnikiene, NY
 J. Bortkevičius, NJ
 L. Daukus, IL
 A. Daunys, FL
 E. Drukteinis, FL
 V. Garsys, MA
 J. Gelumauskas, CT
 J. V. Grajauskas, NY
 A. Gudonis, FL
 L. Krajauskas, FL
 J. Lekas, IL
 J. Leščinskas, IL
 E. Martišius, MA
 S. Mažilis, NY
 H. Paškevičius, Ont.
 A. Pocius, IL
 M. Puskarskis, IL
 Edv. Shilling, WI
 Z. Ramanauskas, FL
 K. Rimas, IL
 A. Valiušis, FL
 J. Undraitis, IL
 St. Zaharka, NY

\$9.00

J. Andrulis, AR
 U. Balskus, IL
 K. Beiga, IL
 G. Biskis, IL
 A. Griauzdė, MA
 M. Karaška, VA
 S. Mikalauskas, OH
 J. Mikulis, IL
 J. Romikaitis, Ont.
 K. Rutkauskas, IL
 F. Šaulys, MA
 E. Tallat-Kelpša, IL
 S. Tiškevičius, IL

L. Virbickas, FL
 V. Židžiūnas, MA

\$8.00

A. Balsys, NY
 J. Grinius, CT
 V. Zdanys, CT

\$6.00

P. Matekūnas, NY

\$5.00

K. Balsas, OH
 J. Balbatas, OH
 B. Dambrauskas, Australia
 B. Garlauskas, OH
 L. Jodinskas, MI
 P. Tyla, FL
 Vl. Vasiliauskas, FL

\$4.00

A. Ašoklis, IL
 S. Augonis, MA
 V. Bajerčius, MA
 F. A. Baldauskas, OH
 A. Balsys, CT
 S. Bernatavičius, IL
 J. Bežys, Man.
 A. Bruzga, IL
 J. Bubnys, IL
 V. Butkys, NY
 V. Dainys, MA
 St. Dalius, Ont.
 B. Daukantas, FL
 J. Ivanauskas, Vokietija
 V. Jackūnas, DC
 T. Janukėnas, MA
 J. Janušaitis, IN
 G. Gailiūnas, CT
 G. Gedmintas, FL
 S. Gofensas, MA
 Pr. Karalius, St. Croix
 J. Kažėmėkas, Ont.
 V. Kiaunė, PA
 J. Klimavičius, MA
 W. Kreivys, IL
 V. Kriaučeliūnas, Ont.
 A. Laucis, IL

A. Liutkus, OH
 R. Mačionis, MI
 J. Malskis, OH
 Pr. Meškauskas, Ont.
 P. Matekūnas, NY
 B. Matelis, IL
 J. Matiukas, NY
 A. Mažeika, NY
 O. Mikulskis, OH
 Aug. Mylė, Que.
 L. Morkūnas, NJ
 V. Nastopka, MA
 M. Norkūnas, MA
 St. Paulauskas, IL
 V. Pažėla, NE
 J. Račius, AZ
 P. Račiukaitis, MD
 V. Ramanauskas, IL
 K. Razauskas, MI
 S. Sasnauskienė, IL
 J. Šlapelis, OH
 B. Stalioraitis, Ont.
 K. Stasaitis, MI
 J. Strungis, CT
 M. Šarauskas, Man.
 V. Švabas, IL
 V. Tamulis, OH
 V. Tarvydis, IL
 J. Telyčėnas, Ont.
 V. Vitkus, NY
 J. Vaičeliūnas, Ont.,
 K. Urbšaitis, FL
 J. Uksas, CA
 A. Uogintas, CT
 K. Zbarauskas, BC

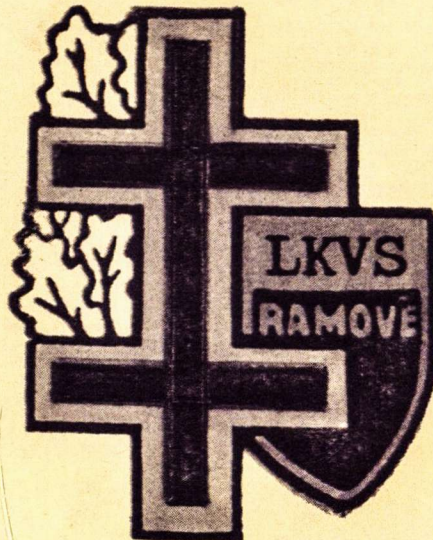
\$2.50

L. Baltušis, WI

\$1.00

V. Raugas, NJ

Labai dėkingas jums už paramą KARIUI! Mūsų ištvermė ir vieningumas dabar labai reikšmingi Lietuvai.

"KARIO" PLATINTOJAI

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St.,
North Geelong, Vic. 3215

S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street,
NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. —
V. A. Aušrotas, St. Prakapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALST.

BROCKTON, MA —
A. Šeduikis, 990 N. Main St.

CHICAGO, IL —

"Gifts International", "Parama", "Patria"
Gifts & Electr.

DETROIT, MI —

V. Čižauskas (Šv. Antano parapijos
Spaudos kioskas).

WATERBURY, CT —

"Spauda"

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Roman
Road, London E 2. ORF, England

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Raiffeisenstr. 4.

Spausdina:
FRANCISCAN PRESS
341 Highland Blvd.
Brooklyn, N.Y. 11207

92. 364.261